

Türkiye'de Fiziksel Şiddet Eğiliminin Sebepleri ve Analizi

Danışman: Mehmet Baç

Yürütücüler: Hakan Kılınç
Deniz Tuncer

İÇİNDEKİLER

- Giriş

- Analiz

- Fiziksel Şiddetin Sebepleri

- Röportajlar- Duygu Buğa, Yağmur Nuhrat

- Hayvana Şiddet

- Röportaj- Şebnem Aslan

- Sağlık Çalışanlarına Şiddet

- Röportaj- Gülriz Erişgen

- Sporda Şiddet

- Röportajlar- Cihat Levent, Yağmur Nuhrat

- Kimliksel Şiddet

- Röportajlar- R. İhsan Eliaçık,
Süleyman Karan, Turgay Üçal,
Yağmur Nuhrat

- Kadına Şiddet

- Röportajlar- Burcu Yıldırım,
Çiçek Tahaoğlu, Fidan Ataselim

- Sonuç

- Kaynakça

GİRİŞ

Sayın okuyucu, Şu an için giriş bölümünü okuduğunuz rapor yaklaşık altı aylık sistemli, verimli ve bir o kadar da yoğun bir çalıŐmanın ürünüdür. Raporun başlığı kapakta belirtildiği üzere Türkiye’de Fiziksel Şiddet Eğiliminin Sebepleri ve Analizi’dir.

Bu bölümde size gerek kendimizi ve projemizi tanıtacak gerek proje boyunca yaptıklarımızı kısaca anlatacak gerekse bu raporun içeriğini ve biçimini size açıklayacağız. Tüm bunları soru-cevap Şeklinde yaparak sizi raporumuzun analiz kısmına hazırlayacağız.

Öncelikle biz kimiz? Biz (Deniz Tuncer ve Hakan Kılınç) iki Sabancı niversitesi ğrencisi olmanın yanı sıra aklında ‘‘Fiziksel Şiddet’’ üstüne birçok soru barındıran ve bu soruların önemli bir kısmına bu raporda elde edilen veriler ıŐıėında cevap bulan insanlarız. Fakat her aldığımız cevabın yeni bir soru üretmeye gebe olduğu varsayımını yaparsak belki de hiçbir zaman ‘‘Tüm sorularına yanıt buldum!’’ cümlesini kuramayacağız ki bu durum belki de merak duygusunun en güzel tecellisi olsa gerek.

Peki, bu proje nedir, ne zaman, nasıl oluŐmuŐtur? Bu proje aslında bahsi geçilen merak duygusunun son yıllarda kabarak artmasından kaynaklanmıŐtır. İki arkadaş olarak medya aracılığıyla ‘‘Türkiye’de Fiziksel Şiddet’’ olgusuna dair elde ettiğimiz izlenimler artık bizi bazı gerçekleri sorgulamaya itti. Sorunun derinlerine inmek adına ‘‘Türkiye’de Fiziksel Şiddet Eğilimi Sebepleri ve Analizi’’ başlığını uygun gördüğümüz bir proje yapma vaktinin geldiği kanaatindeydik. Bu projenin resmi bir proje statüsü kazanması ise Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi’nin zgr Proje YarıŐması kapsamında aday olarak kabul edilmesi ve destekleme kararı alınması (Mayıs 2016) ile gerçekleşmiştir.

Proje süresince neyi amaçladık? Bu projede asıl amaç ‘‘Türkiye’de Fiziksel Şiddet’’ zerine kendimizi tatmin edici bir çalışma yapmanın yanı sıra bu raporu okuyacak kişilere var olan sorunları ve üzüm önerilerini olabildiğince bir kamera objektifliğiyle yansıtmaktır. Ayrıca fiziksel Şiddet zerine araştırma yapan veya yapacak kişilere kaynak ve ilham olabilmek bizim için belki de en büyük mutluluk olacaktır.

Peki, bu doğrultuda proje süresince neler yaptık? Projemiz, önemli lde kaynak taraması ve bu kaynaklardan elde edilen bilgi birikiminin sorulara dnŐtrlp uzman kiŐilerce cevaplanmasından oluŐmuŐtur. Bu maksatla, ‘‘Türkiye’de Fiziksel Şiddet Eğilimi’’ altı ana kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; fiziksel Şiddetin sebepleri, hayvana Şiddet, sağlık çalışanlarına Şiddet, sporda Şiddet, kimliksel Şiddet ve kadına Şiddettir. İŞte bu ayrımları gerçekleŐtirdikten sonra her bir kategori için en az 1 uzmanla röportaj yapmak parolasıyla yola çıkıp toplamda 86 farklı sorudan oluşan 11 röportaj gerçekleştirdik. Bazı soruları birçok farklı uzmana yönelterek çalıŐmamıza bilgi ve perspektif zenginliği katmayı amaçladık.

Röportajların hazırlanması, gerçekleşmesi ve ardından yaşanan aŐamalarda neler yaptık?

Fiziksel Şiddete ait kategori ayrımı yapmanın hemen ardından bu kategorilerde önemli derecede bilgi birikimine sahip olan kiŐilerle iletişime geçerek röportaj tarihlerini kesinleŐtirdik. Yaptığımız okuma ve taramalarından ardından elde ettiğimiz verileri anlam ve bilgi akıŐını bozmadan (cimbızlamadan) kaynakalarını da sunarak birer soru haline getirdik ve uzmanlardan bu sorulara cevap vermelerini talep ettik. Röportajları ses kayıt cihazı ile

gerçekleştirdik ve bu kayıtları mümkün olduğunca kısa sürede çözümleyip röportaj yapılan uzmana elektronik posta vasıtasıyla ilettik. Aynı şekilde bu raporun hazırlanmasının hemen ardından etik değerler çerçevesinde yine aynı kişilerden röportajların bu raporda yer alması konusunda izinlerimizi aldık.

Rapor hakkında neler söyleyebiliriz, bu rapor nasıl okunmalı?

Raporumuz ana hatlarıyla Giriş, Analiz ve Sonuç kısmından oluşan **96** sayfalık bir rapordur.

Analiz kısmı şiddetin kategorilerine göre altıya ayrılmıştır ve ayrıntılar içindekiler kısmında belirtilmiştir. Rapor hazırlanırken en çok üstünde durulan konu olabildiğince nesnel bir yaklaşımı benimsemektir. Bir elçi misali elde edilen bilgi ve yorumlar okuyucuya oldukları şekilde aktarılmaya özen gösterilmiştir. Bu bölümlerde, öncelikle o kategoriye yaklaşım açımızı göz önüne alıp röportaja giden yolda neleri araştırdığımızı ve hangi noktaların üstünde durduğumuzu belirten kısa bir açıklama bölümü yer almakta ve okuyucu daha sonrasında röportajlar ile baş başa bırakılmıştır. Röportajların başında ilk soru olarak “Bize kendinizi tanıtır ve daha sonrasında yaptığınız çalışmalar hakkında bilgi verebilir misiniz?” temelli tanıtım sorusu vardır. Kullanılan tüm kaynaklar alıntılanmış ve kaynakça bölümünde o alıntıya ait tüm bilgiler paylaşılmıştır.

Sonuç kısmında projenin temelini oluşturan şiddeti sebeplendirme ve analiz etme gayesini gerçekleştirmek adına yapılan 11 röportajın tümünde son soru olarak yer alan “Son olarak bir TC vatandaşı olarak sizce Türkiye’de şiddetin temel kaynağı nedir?” sorularına uzmanlarımızın verdiği cevaplar sıralanmıştır. Son olaraksa proje sahiplerinin (Hakan Kılınç & Deniz Tuncer) şiddet konusundaki fikir, araştırma ve elde ettiği izlenimler paylaşılmış şiddet üstüne araştırma yapmak isteyenlere ilham niteliğinde öneriler sunulmuş ve rapor noktalanmıştır.

Raporu okurken öncelikle dikkat edilmesi gereken yerler soruların **kalin** (bold) tipte yazılmış soru kökleri ve **Cevap:** şeklinde başlayan yanıtlardır. Birçok soru farklı uzmanlarla yanıtladığında **Cevap:** kısmının hemen önünde cevabı veren kişinin adı (Örneğin: **Hakan Kılınç - Cevap:**) yer almış ve o soruya verilen cevaplar alt alta sıralanmıştır. Önerimiz, bu raporun bir günde bitirilmesinden ziyade her bir şiddet kategorisi için bir gün ayrılması ve o günde o kategori hakkında raporun gerekli bölümü okumanın yanı sıra ister sorularda kullanılan alıntılara ister o konu hakkında diğer kaynaklara başvurulmalı ve konu mümkün mertebe sindirilmelidir.

ANALİZ

Fiziksel Şiddetin Sebepleri

Ülkemizde uygulanan şiddeti en aza indirmek için öncelikle şiddetin altında yatan biyolojik, psikolojik ve sosyolojik nedenleri araştırmak ve anlamak gerekmektedir. Tek perspektiften değil, her üç açıdan da durumların incelenmesi şiddeti asgari düzeye çekmek için bir başlangıç adımdır. Günlük hayatta karşılaşılan her problem gibi şiddet için de, sonuca bakmak değil; sorunu çıkartan sebepleri teşhis ederek sebeplerin ortadan kaldırılması yolunun izlenmesi en sağlıklı çözüm olacaktır. Bu koşullar bağlamında şiddeti daha iyi anlamak adına İbrahim Balcıoğlu'nun editörlüğünde yayımlanan *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet* adlı kitabından ve Hannah Arendt'in *Şiddet Üzerine* adlı kitabından faydalandık.

Biyolojik olarak şiddet uygulama dürtüsü, insanın hayatta kalma içgüdüsüyle bağlantılı. İnsan hayatı bir tehlike karşısında iki seçenekten birini uyguluyor: kaçmak veya savaşmak. Şiddet de insanların bu savaşma seçeneğinin dışavurumu olarak karşımıza çıkıyor. İnsan vücudundaki mutluluk hormonunun eksikliği veya androjen hormonunun fazla salgılanması gibi etmenlerin şiddeti doğurduğu çalışmalarca kanıtlanmış durumda. Sadece biyolojik perspektiften baktığımızda şiddetin genlerimizde olduğu sonucuna varılabilir ve hatta “Şiddet genlerimizde var, ne yapalım?” denilebilir. Ancak bu sonuca varmak oldukça tek yönlü bir bakış açısının sonucu olduğu gibi şiddeti meşrulaştırıcı bir argüman olarak öne sürülebilir. Hâlbuki saldırganlığın, hayatın stresi ve toplumun baskısından dolayı kendisini psikolojik olarak rahatsız hisseden bireyin kendisini mutsuz hissetmesi sebebiyle ortaya çıkması daha muhtemeldir.

Şiddetin en önemli sebeplerinin sosyolojik ve psikolojik sebepler olduğu kanaatindeyiz. İnsanlar, çevrelerinden etkilenerek topluma ayak uydurma isteğiyle şiddete başvurabiliyor. Erkeklerin genç yaştan itibaren kavgaya ve şiddete yatkın olarak yetiştirilmesi ve kültürümüzde şiddetin bir disiplin aracı olarak kullanılması gibi etmenler bireyleri küçük yaştan itibaren şiddete meyilli bir psikolojiye sokuyor. Sosyolojik ve psikolojik sebepler kısmında bireyin maruz kaldığı toplum baskısı, ötekileştirilme, eğitimsizlik, sosyokültürel konum, maddi sıkıntılar, stres, göç ve kentleşme gibi konular üzerinden uzmanlara sorular yönelterek insanları şiddete iten sebepleri derinlemesine analiz etmeye çalıştık.

Duygu Buğa - Tanıtım

Öncelikle Duygu Hanım bize kendinizden ve çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Cevap: 1979 İzmir doğumluyum. Lisans eğitimimi Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi'nde "Sosyal Psikoloji" yüksek lisansı yaptım.

Ardından saha çalışmalarına başladım. Önce TED Koleji'nde gazi-şehit çocuklarıyla ve başka bir projede kardelenlerle çalıştım. Ayrıca Tarlabası toplum merkezinde görev aldım. Orada çalışırken yavaş yavaş kadına şiddet, şiddete maruz kalan kadınlar, aile içi şiddet konularına yakınlaştım. Sonrasında bir ilan üzerine Hürriyet Gazetesi'nin aile içi şiddet acil yardım hattında çalışmaya başladım ve orada 8 yıl boyunca çalıştım. Tabi bu çalışmalar süresince bazı konularda biraz daha ilerlemek ve uzmanlaşmak istediğimi fark ettim ve bu sebeple İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Doktora programına başvurduğum ve eğitime devam etmekteyim. Şu anda tez aşamasındayım, tezimin konusu da "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet". Bunun haricinde bağımsız olarak eğitimler vermekle birlikte Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi'nde yönetim kurulundayım. Orada da kadın ve cinsiyet çalışmaları birimimiz var ve bu birimde toplantılar yapıyor, eğitimler veriliyor. Ben de bu çalışmalarda aktif yer almaya çalışıyorum.

Duygu Buğa - Sorular

1- 3 Temmuz 2014’de bloğunuzda yayınladığımız “Dışlanmak Neden Canımızı Acıtır?” başlıklı yazıda şu ifadeleri kullandınız:

İnsanlar temel bir ait olma ihtiyacı ile güdülenmişlerdir. Sosyal reddedilme veya dışlanma bu ihtiyacı engellediğinde tüm dengeler bozulur. Dışlanma ve fiziksel acı beyinde aynı bölgeyi tetiklemekte, aynı sinir yollarını uyarmaktadır. Dolayısıyla sosyal reddedilme, dışlanma, görmezden gelinme tam anlamıyla canımızı acıtmaktadır (Buğa, 2014).

İnsanlar temel bir ait olma ihtiyacı ile güdülenmişlerdir. Sosyal reddedilme veya dışlanma bu ihtiyacı engellediğinde tüm dengeler bozulur.

Dışlanma ve fiziksel acı beyinde aynı bölgeyi tetiklemekte, aynı sinir yollarını uyarmaktadır. Dolayısıyla sosyal reddedilme, dışlanma, görmezden gelinme tam anlamıyla canımızı acıtmaktadır.

Aşağıda vereceğimiz alıntılarda bir değer sistemi olan dinin “biz” kimliğine dönüşmesinden bahsediliyor.

Din ya da mezhep teolojik ve ahlaki bir inanç olmaktan çok, bir “biz” grubunun kimliği olarak algılanınca, kendi mezhebinin mensupları “bizim kabile” gibi, diğer mezhebin mensupları “düşman kabilesi” gibi görülür. Böyle durumlarda siyasi ve sosyal şartlar gerginleştiğinde, bir kıvılcımda böyle kan gövdeyi götürür. Demek ki, sakınılması gereken, şöyle veya böyle inanmak veya inanmamak değil, “biz” ve “onlar” diye kutuplaşmaktır. Dini kimlikler, inanç ve kültürden öteye, kabile gibi dar bir “biz” kimliği olarak algılanırsa ve politize edilirse sert çarpışmalara sebep olmaktadır. Sadece din değil, bütün değer sistemleri için bu böyledir (Kollektif, 2000).

Sizce Türkiye’de herhangi bir değer sistemi “biz” kimliğine dönüştü mü?

Cevabınız evet ise bu durum sizce bir şiddet sebebi midir?

Cevap: Türkiye’de aslında birçok alanda var bu “biz” duygusu. İnsanın doğasında biz-onlar olmak vardır. Biz-siz ise daha çok çatışma ortamında kullanılır. Ben İzmirliyim ve röportajın başında bunu belirterek başladım çünkü İzmirli olmak kimliğimin bir parçası. Aynı şey kadın olmamla da geçerli. Alıntıda belirtilen husus bu ayrımın yaşandığı alanlardan sadece biri. Aslında “ben” olmam için benim “biz”e ihtiyacım var. Ben, varlığımı ortaya koyarken de kendim gibi olan insanlarla bir arada olmayı isterim. Çünkü onaylandığımı görmek isterim. İlkokul zamanlarını düşünün henüz o yıllarda bile güzeller-çirkinler, sportifler-inekler, yaramazlar- uslular diye gruplaşmalar olur. Çünkü insan kendini kendi gibi olanların arasında daha rahat hisseder. Biz olmak başlangıçta çok zararsız bir istek gibi görünür. Ama biz olduğundan o gruba iyi şeyler atfetmem gerekir ve ben kendi grubumu överken diğerini aşağı görürüm.

İnsan zaten başlı başına biyopsikososyal bir varlıktır. İnsanın sosyal kısmı çok önemli, benim dolayısıyla ait hissetmeye, biz olmaya ihtiyacım var ve biz bunu diğerini dışlamadan başarabilirsek biz olmanın tek başına bir zararı yok. Bu sebeple her biz duygusundan şiddet çıkıyor diyemeyiz.

2- Bu soruda sizinle 2 farklı kitaptan alıntı paylaşıp, size göç ve şiddet arasındaki ilişkiyi soracağız.

Geçişli toplum, istikrarlı ve dengeli bir kimliği olan geleneksel toplum ile işbölümü sonucu farklılaşmış ve kendi içinde bütünleşmiş modern cemiyet yapısı arasında sıkışmış, henüz dengeli bir kimliğe sahip olmayan kalabalıklardır. Bu yüzden şiddete açık toplumlardır. Coğrafi ve sosyal hareketlilik, şiddetin artışı ile istatistiki bir korelasyon meydana getirir. Ülkemizde 1950'den sonraki göçler statükoyu bozarak sosyal dalgalanmalar meydana getirmiştir. Bu, ülkemiz için kabuk değiştirme safhasıdır (Kollektif, 2000).

2009 yılında gerçekleştirilen ‘Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet’’ araştırmasına göre, ülke genelindeki kadınların %39’u fiziksel şiddet yaşadığını ifade ediyor. Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat’ın kaleme aldığı ‘‘Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet’’ adlı kitapta ise ‘‘Şehirde oturanların fiziksel şiddete maruz kalma oranları ilçelerde oturanlara göre yaklaşık % 42 daha fazladır (%26 & %37).’’ Verisi paylaşılmış.

Öncelikle, ülkemizdeki sosyal dalgalanmalar sizce de bir şiddet sebebi mi?

Siz, göç ve şiddet arasındaki ilişkiyi nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Kendi bakış açımı söyleyeceğim. Suriyelileri göz önüne alalım. Bu insanlara baktığımızda bu insanlar bir çatışma ortamından gelmiş, bir şekilde yaşadıkları ait oldukları yeri, kültürü, dili terk etmek zorunda kalmışlar ve yakınmış gibi görünse de çok farklı bir kültüre geldiler. Kendi ülkelerinde çok ciddi çatışmalara şahit oldular ya da maruz kaldılar. Bu insanlarla biz de iletişime geçmiyoruz. Onlara ‘‘nasılsın? , iyi misin? , günaydın ‘‘ dahi demiyoruz ve aslında onları görmüyoruz. Bence bir insanın yaşayabileceği en korkunç şeylerden biridir görülmemek. Evet, bunları yaşayan insanların bir süre sonra şiddet uygulaması kaçınılmaz.

İlk alıntıdaki geçişli topluma gelirsek, ben bunu bir bahane olarak görüyorum. Çünkü hayatımızda birçok geçiş var. Devletin ve muhalefetin görevi de zaten bu geçişlerin içinde bir istikrar yaratabilmektir. Bu sebeple geçişli toplumda şiddet görülür yaklaşımını doğru bulmuyorum.

3- Bu soruda sizinle Türkiye’de insanların yaşadığı psikolojik sıkıntılara yönelik 2 haber paylaşıyoruz.

“Psikolojimiz mi bozuldu?” Sağlık Bakanlığı’nın yeni açıkladığı verilere göre Türkiye’de psikolojik şikâyetlerle doktora başvuran kişi sayısı 2009-2013 arasında üç kat arttı (Arslan, 2014). (3 milyon – 9 milyon)

Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan alınan verilere göre, son 5 yıla ait antidepresan ve benzer özelliklerdeki ilaçların kutu bazında tüketim miktarları da dikkat çekici. 2009’da yaklaşık 37, 2010’da 41, 2011’de 47, 2012’de 48, 2013’de 38 milyon kutu ilaç tüketildi. Son 5 yılda tüketilen toplam ilaç ise 211 milyon 577 bin 20 kutu oldu. (Ajansı, 2015)

Size, bu verileri nasıl yorumlamalıyız?

Bu iki veriyi de göz önüne alarak ülkemizde son yıllarda psikolojik bozukluklarda bir artıştan söz edebilir miyiz?

Cevap: Sadece bu iki veriye dayanarak “Psikolojik bozukluğumuz var” gibi genel bir yargıya ulaşmak doğru olmaz ama şunu söyleyebilirim ki ilk veri bence sağlıklı bir durum. Bir insanın, “hayatımda bir şeyler ters gidiyor, günlük hayatım da bundan etkilenmeye başladı, ne yapmam lazım, en iyisi yardım alayım” demesi bence güzel bir şey. En azından inkâr etmek veya reddetmek yerine yardım almayı düşünmek iyi bir şey.

Psikolojik bozukluğun sebebine gelirsek artık doğadan kopup iyice kentleşmeye ilerliyoruz. Bu kadar hengâme içerisinde yaşamak biraz daha sıkıntılara yol açabiliyor ve bu sıkıntılarla baş etmeyi zorlaştırıyor. Çatışma ortamında bu artışların yaşanması da kaçınılmaz.

İkinci habere gelirsek ilacın bazı durumlarda kullanılması gerekir. Buna karar verecek kişi psikiyatristtir. Ama herkesin ilaç kullanması ve bu kadar ilaç kullanılması gerekir mi onu bilemem. Bunu bir psikiyatristin yorumlaması daha sağlıklı olur. Ama toplumda ilacın sihirli bir değnek gibi kullanılmasını şahit oluyoruz. Sağlık sitemine baktığımızda ise bir psikiyatristin 1 günde yaklaşık 20 hastaya bakması isteniyor. Bu sebeple bir psikiyatristin bir hastaya ayırabileceği zaman çok kısıtlı. Bu sebeple psikiyatrist ancak teşhis koyup ilaç verebilir.

4- 27 Mart 2012’de paylaştığınız “Hırpalanmış Kadın Sendromu” başlıklı yazınızda

Kadın Dayanışma Vakfı’nın 2008 yılında yayınladığı *Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı*’nda geçen şu bilgileri okuyucularınızla paylaştınız:

“Aile içinde şiddete maruz kalan kadınlar genellikle benzer bir duygusal süreç yaşar. Her bir aşamada yaşanan şiddete ilişkin farklı bir düşünce biçimi hâkimdir. Bu aşamalar şu şekilde özetlenebilir; İnkâr, Suçluluk, Aydınlanma ve Sorumluluk (Buğa, 2012).

Eşinden şiddet gören bir kadının inkâra ve suçluluk duygusuna kapılmasının sebepleri nelerdir?

Cevap: Bu soruna şu açıdan bakmak gerek. Şiddetin bir kere kendi döngüsü var. Bunun zamanı değişebilir ve bazı basamaklar atlanabilir ama şiddetin döngüsünü şöyle özetleyebiliriz. Önce her şeyin normal gittiği bir dönem vardır partnerler arasında. Fakat zaman içerisinde özellikle erkek tarafında bir huzursuzluk başlar. Küçük şeyler olay olmaya başlar; “Yemek çok tuzlu olmuş”, “Yemeğin altını yakmışsın”, “Çamaşırları niye yıkamadın” ... Erkek aslında bu süreçte yavaş yavaş şiddet uygulamanın fantezisini kurmaya başlamıştır. Örneğin, akşam eve gelmeden önce bir yere gidip içer veya o gün içerisinde bir tartışma yaşar. Kadın, erkekteki bu değişimi ve bir şeylerin tırmandığını sezer. Bu dönem çok tehlikeli bir dönemdir. Çünkü 1 gün de sürebilir, 3 ay da sürebilir, 1 yıl da sürebilir. Gittikçe tırmanan ve artık kadının da dayanamayacağı bir süreç haline gelebilir. İşte bu sürecin sonunda şiddet yaşanır. Aslında bütün döngü içerisinde en kısa yaşanan dönem de bu dönemdir. Çünkü şiddet yaşanır ve biter. Her ne kadar erkek inkâr etse bile bu dönem erkeğin rahatladığı dönemdir.

Hırpalanmış Kadın Sendromunun bu şekilde adlandırılmasının sebebi ise kadının aynı yastığa baş koyduğu, belki de ne umutlarla evlendiği, birlikte mutlu olmak istediği kişiden gördüğü şiddet sonucunda yaşadığı hayal kırıklığı ve hırpalanmış hissidir.

Döngünün devamında ise bundan sonra erkeğin ilk olarak bahaneler bulma aşaması gelir. “Ben sarhoştum o yüzden oldu” der. Erkek ardından kadını suçlamaya başlar: “Sen yemeğin altını yakmasaydın olmayacaktı” veya “Bana cevap vermeseydin olmayacaktı” der. Suçlama evresinin devamında ise genellikle bir balayı dönemi gelir. Erkek, özürler diler: “Elim kırılıydı da sana vurmasaydım” diyebilir veya tam tersi de gerçekleşebilir. Erkek, “beni terk edersen seni öldürürüm”, “Çocukları sana asla göstermem” hatta “Kendimi öldürürüm” gibi tehditler öne sürebilir. İşte bu şekilde özetleyebiliriz şiddet döngüsünü. Adam, sürekli özür diliyorsa ve kendini böyle bir şey yapacak bir erkek olarak gösteriyorsa alttan alta kadın, bu durumu “Bir daha olmayacak” mesajı olarak algılayabilir. Eğer kadın evli kalmak istiyorsa ve bir de kocasını seviyorsa tüm bu açıklamaları bu mesaj olarak yorumlar.

Suçluluk psikolojisine geri gelirsek, toplumsal cinsiyet rollerine baktığımızda zaten kadının belli görevleri vardır. Yemek yapmak, çocukla ilgilenmek vs. Kadın da bu rolün etkisiyle “Acaba bir yerde bir eksiklik mi yaptım?” diye suçu kendinde aramaya başlar.

İnkâra döndüğümüzde ise kadının yaşadığı tüm bu duygusal süreci aslında bir yas sürecine benzetebiliriz. Bir yakınıımızı kaybettiğimizde de öncelikle inkâr ederiz: “O ölmedi, hemen çıkıp gelecek.” deriz. Ardından “Keşke onunla daha çok vakit geçirseydim, ben yanında olsaydım farklı olur muydu?” gibi suçluluk duygusunu yaşarız. İşte kadın şiddet döngüsünde de bu duyguları yaşayabilir.

5- 4 Mart 2012’de yayınladığınız “Çocuk ve Aile İçi Şiddet “ başlıklı yazınızda şu ifadeleri kullandınız:

“Eşleri tarafından şiddete maruz kalan kadınların kendi çocuklarına daha ağır cezalar verdikleri ve kötü muamelede buldukları saptanmıştır... Şiddet görerek büyüyen çocuklar, ileriki yaşamlarında problemlili ilişkiler yaşama riskiyle karşı karşıyadır (Buğa, 2012).

Aile içi şiddetin yaşandığı evlerde:

- Çocuklar anne baba arasındaki gerginliğe yol açmakla suçlanırlar.
- Çocuğun kavgalar sırasında taraf tutması istenir.
- Şiddet gösteren ebeveyn sık sık çocuğa kendisinin ne kadar haklı olduğunu anlatmaya çalışır ve çocuğun kafası karışır.”

Ayrıca KAMER, 2015 senesinde yayınladığı “Kadın Hakları İnsan Haklarıdır” projesinin raporunda şu anketi paylaşıyor. Annelere çocuklarıyla yaşadıkları sorunu nasıl çözdükleri konusunda sorulan soruya annelerin yaklaşık dörtte biri (% 24,5) “Çocuğu babasına şikâyet etmekle tehdit ettiğini “ yine yaklaşık dörtte biri ise (% 26,4) “Çocuğu ara sıra dövdüğünü veya cezalandırdığını” belirtmiş (KAMER, 2015).

Evde çocuğunuz/çocuklarınızla bir sorun yaşadığınızda nasıl çözüyorsunuz?	Sayı	%
Onu dinlerim, anlamaya çalışırım	7190	37,9
Konuşurum, birlikte çözüm bulmaya çalışırım	10004	52,8
Ara-sıra döverim/cezalandırırım	5013	26,4
Çocuğu babasına şikâyet etmekle tehdit ederim	4640	24,5
Benim istediğimi yapması için zorlarım	1233	6,5
İstedığı bir şeyi yapmam	2015	10,6
Korkuturum	1529	8,1
Cevap veren kişi sayısı*	18956	

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir

Öncelikle, eşinden şiddet gören kadının çocuğuna benzer şekilde müdahale etmesini nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Şiddet bir kere bulaşıcıdır. Şiddet kocadan kadına, kadından çocuğa, çocuktan arkadaşına veya ev hayvanına bulaşır. Bunun yanı sıra insanları, özellikle yaşamın içerisinde ve TV’lerde maruz kaldığımız şiddet ile çatışma ortamı etkiliyor. Bir erkek otobüste bir kadına şort giydiği için saldırebiliyor veya başka bir adam da metrobüs şoförüne kapıyı açmadığı için saldırebiliyor. Kullanılan dil çok önemlidir bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Özellikle devleti temsil eden, belli bir otoriteye sahip olan ve ekranlara çıkan kişilerin kullandığı dil çok ama çok önemli. Bu dil eril bir dil olmamalı, şiddeti onaylayan, özendirilen, teşvik eden bir dil olmamalı. Biz insanlar olarak tüm bu olgulardan etkileniyoruz. Dolayısıyla eşinden şiddet gören bir kadın çocuğuyla baş edemediğinde aynı yöntemi uyguluyor. Daha da ötesinde eşinin çocuğa uyguladığı şiddete dahi hayır diyemiyor. Bu döngüyü bir yerden bir şekilde kırmak zorundayız.

Ben şiddetin nedenlerinden çok nasıl çözümlenebileceğine dair çalışmalar yapıyorum. Tezimde de bir çözüm arayışı içerisindeyim. Eğer bir evde erkek kadına, kadın da çocuğa şiddet uyguluyorsa orada bizim birinci önceliğimiz çocuğun şiddet görmesini engellemektir. Okulda bir çocuk, arkadaşına şiddet uyguluyorsa orada bir araştırma yapmak lazım. Okul rehberliği bu durumu müdüre, müdür de Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğüne bağlı görevli birime bu durumu bildirmekle yükümlü. Fakat bu yöntem bizde pek uygulanmıyor.

Ayrıca, yukarıdaki maddelerde görüldüğü üzere çocuğun suçlanması veya taraf tutmasının istenmesinin çocukta nasıl bir etki bırakır?

Cevap: Çocuklar günah keçisi olurlar. Kadın da suçluluk aşamasında çocuğu suçlayıp “Sen yaramazlık yaptın bu yüzden oldu” diyebilir. Çocuğun taraf tutmasının istenmesinde kasıt sadece sözlü bir destek değil. Kendi deneyim ve gözlemim şudur. Eşine şiddet uygulayan erkek çocuklarıyla çokça ilgilenir, onlara hediyeler alır ve böylece kadına şu mesajı verir: “Bak çocuklar babalarını seviyorlar, sen çocuklarını bırakamazsın, ayrılmayalım.”

Yağmur Nuhurat - Tanıtım

Yağmur Nuhurat - Sorular

6- Şiddet sizce doğal bir insan duygusu mu?

Hobbes'un dediği gibi doğa durumunda herkes mi şiddete meyillidir?

Hannah Arendt 'in alttaki alıntısında söz ettiği gibi bazı durumlarda şiddetsiz çözüm yok mudur?

Söylemek istediğim, kesin bazı durumlarda şiddetin adaletin terazisini yeniden dengelemenin tek yolu olduğudur. Şiddet doğal insan duygularındandır ve insanı buna karşı tedavi etmek, onu insanlıktan çıkarmak ya da hadım etmek anlamına gelir (Arendt, 2016).

Cevap: Şiddet doğal bir duygu mu? Evet, ilk bakışta doğal bir duygu olarak görünüyor ama bu kaçınılmaz olduğunu açıklamıyor. İnsanın özünde, doğasında veya hamurunda var gibi şeyler ne yazık ki bizi bir yere götürmüyor. Ben bir sosyolog olarak bir olgunun nasıl sosyal yani kitlesel bir şey olduğunu anlamaya çalışıyorum. Bunu öne çıkaran faktörlere bakmak, insanların hangi arenalarda şiddetle yoğurulduğunu, o şiddet ilişkilerinin hangi katmanlardan oluştuğunu, şiddetin mağrurları ile mağdurlarının kimler olduğunu, o taraflar arasında başka nasıl ilişkiler olduğunu anlamak bence çok daha önemli.

7- Şiddet ve iktidar arasındaki ilişkiyi nasıl açıklıyorsunuz?

Şiddet iktidarın en çok göze batan dışavurumlarından daha fazla bir şey değildir. C. Wright Mills, tüm siyaset, iktidar mücadelesinden ibarettir; iktidarın nihai biçimi şiddettir der. Max Weber'e göre devlet insanın insan üzerinde meşru, yani meşru olduğu iddia edilen şiddet araçları yoluyla egemenlik kurmasıdır.

Dahası, göreceğimiz gibi, hiçbir şey iktidarla şiddetin iç içe geçmesinden daha yaygın; hiçbir şey bu ikisinin katıksız ve dolayısıyla aşırı biçimlerinde görünmesinden daha nadir değildir (Arendt, 2016).

Yine Hannah Arendt'ten yaptığımız yukarıdaki alıntıları da göz önüne alarak sizce şiddet, iktidarın sopası mı yoksa sebebi mi veyahut kendisi mi?

Cevap: Kesinlikle iktidar ile şiddet iç içe geçmiştir. Burada şiddet sadece fiziksel şiddet olarak kısıtlanmış. Fiziksel şiddet de aslında şiddet kategorileri arasında hiyerarşik olarak ayrıcalıklı bir tür. Oysa başka tür ve formda şiddetler var. İktidar ve şiddet arasındaki ilişkiyi anlamak için bu diğer formları da düşünmeliyiz. İktidar temelde bir hükmetme durumu, güçler arası eşitsizlik demektir işte bu eşitsizlik durumunun kendi içinde şiddet ürettiği söylenebilir. Böylece şiddet ve iktidar iç içe geçmiştir.

8- Peki, Hannah Arendt 'in aşağıdaki görüşüne katılıyor musunuz?

Savaş çıkmasının sebebi siyasi sahnedeki başarısızlıklar mı sebep oluyor?

“Savaşın hala bizimle olmasının başlıca nedeni, uluslararası ilişkilerde savaşın yerine siyasi sahnede başka bir nihai hakemin ortaya çıkmamış olmasında aramak gerekir. Hobbes, kılıç olmaksızın sözleşmeler sözden başka bir anlam taşımaz derken haksız mıydı?” (Arendt, 2016).

Cevap: Bu soruya direkt bir şekilde evet veya hayır diyemem. Fakat siyasetçilerin anlaşması ütopyik bir durum. Siyaset dediğimiz şey aslında iktidarı elinde tutmak için verilen bir mücadeledir. Dolayısıyla siyasetçilerin anlaşması da bir tarafın diğer tarafı ezmesi demektir. Yoksa siyasetin içine giren kimse “ben anlaşılan taraf olacağım” diye girmez, “iktidar olacağım” diye girer. İktidar olmak istemediği zaman ise siyasetten çıkması gerekir. Siyaset böyle bir şey. Ve o iktidar mücadelesi bazen silahlı bazen silahsız olur. Fakat “biz sözle anlaşamadık o yüzden birbirimizi öldürdük” bana çok kolaycı geliyor.

9- Aşağıda alıntıladığımız Maximilien Robespierre'in şiddeti meşrulaştıran sözlerini nasıl yorumluyorsunuz?

Maximilien Robespierre: If the basis of popular government in peacetime is virtue, the basis of popular government during a revolution is both virtue and terror; virtue, without which terror is baneful; terror, without which virtue is powerless. Terror is nothing more than speedy, severe and inflexible justice; it is thus an emanation of virtue; it is less a principle in itself, than a consequence of the general principle of democracy, applied to the most pressing needs of the patrie.

Cevap: Bu alıntı bence şiddeti meşrulaştırmıyor. Bana Gramsci'nin hegemonya fikrini hatırlatıyor. Gramsci her zaman “consensus (uzlaşma) ile coercion (baskı) el ele gider” der. Fakat barış zamanında insanların bir işbirliği kurup toplumu yönetmekle, barış olmadığı zamanda insanları kaba kuvvetle yönetmek birbirinden çok farklı. Bu alıntı proletarya diktatörlüğü ile örtüşüyor. Marksist çizgide öyle bir nokta gelir ki sınıfsız topluma geçiş dönemi yaşanır ve bu süreç aslında kanlı bir süreçtir ki en hümaniter, sınıfsız topluma ulaşacağız senaryosunda bile geçiş dönemi kanlı olur. Bir tarafın, toplumun kendi ideal düzenine ancak silahla ulaşabileceğini söylemesi eskiden beri söz konusu bir durum. Fakat devrim de sonuçta bir iktidar mücadelesidir. Şiddet yoluyla yapmak da süregelen bir şeydir.

10- Sizce de Türkiye toplumunda alttaki alıntıda belirtildiği üzere şiddet karşısında bir tepkisizlik olgusu var mı? Georg Simmel'in bahsettiği "Blasé Attitude" kavramı da bu tepkisizliğe sebep midir?

Günlük basında, kitle iletişim araçlarında, artık çok önemsiz haberler arasında yer alan ya da hiç yer almayan hakaret, küfür, dayak, kavga, yaralama, öldürme, dolandırıcılık, hırsızlık, gasp, mafya hesaplaşması, çek-senet mafyası, cinsel saldırı, işkence, yargısız infaz, baskın, bombalama, yakma, yıkma, silahlı çatışma olayları günlük hayatın ayrılmaz parçası olmuştur. Yıllarca, bu olaylarla birlikte yaşayan insanların çoğunluğu duyarsızlaşmış, tepki vermez duruma gelmiş, günlük hayatı kazasız belasız sürdürmek tasasına girmiştir (Kollektif, 2000).

Cevap: Evet kanıksanmış olabilir ama bu olaylara tepki vermeyen bazı insanlar mağdurların gerçekten o şiddeti hak ettiğini düşünüyorlar. Örneğin Türkiye'de trans cinayetlerinde maktulün ölmeyi hak ettiğini düşünüyorlar. Kadın cinayetlerinde sebebin kadınların ahlaksızlık yapması gösteriliyor. Örneğin mini etek giyenin dayak yemeyi veya tecavüzü hak ettiğini düşünüyorlar. Şiddet mağduru olanın hak ettiği görüşüdür ki kendi içinde bir nefret suçu içeren bu durum çok yaygın.

HAYVANA ŞİDDET

Hemen sağ tarafta gördüğümüz fotoğraf aslında şiddetin türlerini sıralarken neden en başta Hayvana Şiddet başlığını attığımızın bizce en basit cevabıdır. Çünkü bu fotoğrafta hayvana verilen daha doğrusunu söylemek gerekirse verilmeyen kıymetin, gösterilmeyen saygının ve tüm bu durumların genç kuşaklara ne denli kötü örnek oluşturabileceğinin en açık kanıtı olsa gerek. İşte biz de Hayvana Şiddeti, insana şiddete giden yolda önemli bir ipucu olarak yorumladığımız için şiddet sınıflandırmamıza Hayvana Şiddetten başlıyoruz.

Projenin Hayvana Şiddet bölümü üstüne çalışırken toplumun hayvanlara -özellikle sokak hayvanlarına- bakış açısını ölçmenin son derece zor olduğunu göz önüne alarak kanunlar nezdinde hayvan hakları ve Hayvana Şiddetin cezai yaptırımları üzerinde yoğunlaştık. Ne yazık ki gördük ki hayvanlara şiddet uygulayan kişiler uygulanan şiddetin türü, şekli ve derecesi önemsenmeksizin sadece maddi cezalara çarptırılıyor. İşte bu nokta bizim Hayvana Şiddet konusunda çıkış noktamızı arz ediyor. Ayrıca görsel medya üzerinden takip etme fırsatı bulduğumuz bazı haberlerde ise evcil hayvanların, sahiplerinin borcu sebebiyle hacedildiklerine şahit olduk ki bu durum trajikomik olmanın yanı sıra hayvanların mal statüsünde görülmesinin bir sonucunu yansıtıyor (Radikal, 2014). Belki de bu bakış açısının bir tezahürü olacak ki “Hayvana Şiddet” başlıklı istatistik çalışmaları ülkemizde yok denecek kadar az. Bu konuda belki de en iyi istatistiklere sahip olduğunu düşündüğümüz Hayvan Hakları İzleme Merkezi’nin 22 Eylül 2016’da basın açıklaması ile duyurduğu 5 Aylık Hak İhlalleri Raporu’ndan (Mart- Temmuz 2016) küçük bir kısmı paylaşmamız Hayvana Şiddet konusunda ne durumdu olduğumuzun bir özeti olacaktır. Bu rapora göre belirtilen aralıkta (Mart- Temmuz 2016) toplamda EN AZ 8 milyon 315 bin 234 yaşam hakkı ihlâli, EN AZ 1444 işkence vakası, EN AZ 2769 özgürlüğü kısıtlama vakası, EN AZ 112 beden dokunulmazlığını ihlâl, EN AZ 161 cana kasıt vakası, EN AZ 40 bin 155 zorunlu göçe tâbi tutma, EN AZ 155 terk etme vakası ve EN AZ 1 cinsel şiddet vakası yansımıştır (Derneği, 2016).

Hayvana Şiddet konusunda kaynak taramalarımız süresince en çok başvurduğumuz kaynak HAYTAP (Hayvan Hakları Federasyonu) Başkanı A. Kemal Şenpolat’ın kaleme aldığı 99 Soruda Hayvan Hakları adlı eseri olmuştur. Bu kitabın yanı sıra 5199 numaralı Hayvanları Koruma Kanunu, birçok köşe yazısı ve haber kupürünü de röportajı giden yolda belli bir düzene ve soru biçimine soktuk. Hayvan Hakları konusundaki röportajımızı ise HayKonfed’e (Hayvanların Yaşam Hakları Konfederasyonu) bağlı olan Marmara Hayvan Hakları Federasyonu Başkanı Şebnem Aslan ile gerçekleştirdik.

Şebnem Aslan - Tanıtım

Öncelikle Şebnem Hanım, bize kendinizi tanıtıp HayKonFed'deki çalışmalarınız hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cevap: Adım Şebnem Aslan, aslında medya kökenliyim. Yurt dışında uzun süre kalarak BBC, NBC, CNBC gibi çeşitli televizyonlarda çalıştıktan sonra 2000 yılında Türkiye'ye döndüm. O zamandan beri de hayvan hakları üzerine çalışıyorum, on yedi senedir bu işin içindeyim. Şu an için ise Hayvanların Yaşam Hakları Konfederasyonu (HayKonfed) Başkan Yardımcısı ve HayKonfed'e bağlı olan Marmara Hayvan Hakları Federasyonu Başkanayım.

Yurt dışındayken Türkiye'de hayvanların bu denli şiddet gördüğünün farkında değildim. Türkiye'ye döndükten kısa bir süre sonra babamın evimize barınaktan bir köpek getirmesi ile hayvanlara bakış açım değişti ve hayvanların yaşam şartlarını değiştirebilmek, onların haklarını koruyabilmek adına gönüllü olarak çalışmaya başladım. Türkiye'ye döndükten sonra 9 sene kadar Bilgi Üniversitesi'nde öğretim görevliliği yaptıktan sonra bu görevi de bırakarak sadece ve sadece gönüllülük esasıyla full time hayvan hakları üzerinde çalışmaya başladım.

Hayvan haklarını Türkiye'de bir temele oturtmaya ve en önemlisi de mevcut 5199 sayılı Hayvanları Koruma Yasası'nı Türk Ceza Kanunu (TCK) kapsamına alıp hayvana yapılan her türlü kötü muamelenin bu kapsamda değerlendirilerek suçlulara hapis cezası dâhil olmak üzere cezalar verilmesi için konfederasyon olarak çalışıyoruz. Ayrıca verilecek ceza ile birlikte bu suçun failin sabıklarına işlenmesini de istiyoruz. Fakat bunu yaparken çok dikkatli olmamız gereken bir husus var. Belediyeler ve devletin ilgili kurumları, bizim isteklerimiz doğrultusunda 5199 Sayılı kanunun bazı maddelerini değiştirir gibi görünürken dünyanın sadece kendileri için var olduğuna inanan ve kendilerinden başka hiçbir canlı türüne yaşam hakkı tanımayan duyarsız insanların baskıları neticesinde **oy kaygısı ile bu insanları mutlu etmek adına** sokaklarda yaşayan sahipsiz hayvanlarımızı da bir şekilde yok etmenin yolunu arıyorlar. Bu yüzdendir ki mevcut yasada bulunan **'rehabilite edilen sokak hayvanlarının alındığı yere geri bırakılması'** maddesinin kesinlikle korunması gerektiğine inanıyor, bu hayvanların **besleme odağı, şehir dışlarında kurulacak yaşam parklarına götürülmeleri** adı altında yok edilmelerini kesinlikle kabul etmiyoruz. Diğer bir önemli hususta; **100 bin nüfusun altındaki yerlerde Rehabilitasyon Merkezleri kurulmamasını** öngören taslak maddeyi **kabul etmiyoruz** zira yurdumuzda yüzlerce 100 binin altında nüfusu olan yerler var. Buralardaki hayvanlar rehabilite edilmezse, kısırlaştırılmazsa zehirlemeler, öldürmeler, en iyi ihtimalle kenar mahallelere atım başlayacaktır. Kenar mahallelerde yoğunlaşan hayvanlar gene bir şekilde öldürülecektir.

HayKonFed'e gelince konfederasyonumuz, çatısı altında üç federasyonu barındırıyor. Türkiye'nin bu anlamda tek konfederasyonuyuz. Edirne'den Hatay'a İzmir'den Adana'ya kadar birçok ilde derneğimiz var. Hem derneklerimiz ve o derneklere bağlı üyeler, gönüllüler, hem de temsilciliklerimiz vasıtasıyla Türkiye'nin dört bir köşesindeki hayvan hakları ihlallerinin engellenmesi ve hayvanlarında yaşam haklarının korunması için çalışmalar yapıyoruz. Özellikle mahkemeler nezdinde çözüm arayışına gitmekle birlikte hayvan haklarıyla ilgili insanlarımızı bilgilendirmek ve çocuklarımıza merhamet duygusunu verebilmek için okullarda eğitimler veriyor, yurt genelinde gerek caddelerde billboardlarda, alışveriş merkezlerinde gerekse insanların yoğunlukla kullandığı meydanlar, otobüs durakları, eczane, bakkal vs. camlarında bu konuda tasarladığımız görsel çalışmalarımızı sergiliyoruz.

Şebnem Aslan - Sorular

- 1- Hayvanlara kötü muamele yargı sistemimizde suç değil de kabahat olarak kabul ediliyor. Yani bir anlamda kapalı alanda tütün mamulü tüketmek ile hayvanlara işkence etmek aynı kanun kapsamında cezalandırılıyor. Hatta Kabahatler Kanunu ile ceza dört taksitle ödenebiliyor (Şenpolat, 2015).

Öncelikle hayvanlara yönelik şiddetin kabahatler kanununca cezalandırılmasına yönelik görüşleriniz nelerdir?

Sizce bu durum “paran kadar işkence et” mantığına dönüşüyor mu?

Cevap: İlk olarak ikinci sorunuza kısa bir cevap vererek başlayayım. Evet, bu durum “paran kadar işkence et” mantığına kesinlikle dönüşüyor.

Hayvanlara kötü muamele derken orada keskin bir ayırım yapmamız gerekiyor; Sahipli ve sahihsiz hayvanlar. Sahipli hayvanlar kanunlar nezdinde mal kapsamında değerlendiriliyor. Diğer bir deyişle sahipli bir hayvana zarar vermek bir kişinin arabasına zarar vermek gibi bir şey olarak görülüyor. Arabaya zarar verince fatura değeri düşüyor. Bu mantıkla ben eğer sizin köpeğinizin zarar verirsem siz beni TCK’ye göre mahkemeye verebiliyorsunuz. Kısacası sahipli hayvan mal kapsamında TCK’ye göre işlem görüyor ve cezalarda buna göre değişiyor. Diğer yandan sahihsiz hayvanlara verilen zararda ise sadece idari para cezası var, çok net olarak sahihsiz hayvanlar aleyhine sahipli hayvan- sahihsiz hayvan ayırımı mevcut.

- 2- 06.05.2016 Hürriyet gazetesindeki köşe yazısında Melis Alphan şunları söylemiş:

“Tekmeleyerek kedi öldürenlerden mi buyurursunuz, “Kendimi yalnız hissediyordum, köpek ilgi gösterince duramadım”cılardan mı alırsınız? Bizdeki sorun, hayvanlara zulmün suç olarak görülmemesi. Köpek tecavüzcüsü karakolluk olsa dahi birkaç yüz lira ödeyip aramızda dolaşmaya devam ediyor (Alphan, 2011).“

İlk olarak hayvanlara şiddet uygulayan bireyler mahkemelerde kendileri nasıl savunuyorlar?

Peki, yargı sisteminin hayvanlara bakış açısı sizce nedir?

Son olarak hayvanlara şiddet konusunda hangi yasal düzenlemelere ihtiyacımız var?

Cevap: İlk soruyla başlayalım. Suçlu birçok farklı savunma yapabiliyor. Örneğin tipik olarak “Ben şiddet göstermiyordum dışarıdan öyle anlaşıldı” deniyor, suçlarını inkâr ediyorlar. Ama daha da ötesinde birçok suçlu çocuk yaşta olduğu için mahkemeye çıkmadan onların aileleri bize inanılmaz bir tepki veriyor, saldırıyorlar. Aileler “Ne olmuş ki? Sonuçta zarar gören hayvan.” diyor. Bana sorarsanız hayvana kötü muamele eden çocuk zaten evde her türlü kötülüğe mazur kalıyor, psikolojisi bozulan çocukta hırsını sokaktaki hayvandan çıkarıyor.

Çünkü hayvan hiçbir şekilde karşı koyamıyor, karakola gidip şikâyet edemiyor. Ancak çok şanslıysa bizlerden biri hayvanın yaşadığı eziyeti fark ediyor ve şahit bulunup ispatlanırsa bir şeyler yapılabilir. Ama dediğim gibi sahipsiz hayvan olduğunda biz ne kadar suç duyurusunda da bulunsak savcı bu konuyu mahkemeye intikal ettirmiyor. Çünkü yasalar yetersiz.

Şu ana kadar Hayvana Şiddet konusunda hiçbir hapis cezası verilmedi ama yavaş yavaş hâkimlerin ve savcılarının daha duyarlı olmaya başladığını görüyoruz. En azından sahipli hayvanlar için cezaların yükseldiğini net bir şekilde gözlemliyoruz. Diğer yandan kaçak avcılık ve yaban hayvanını öldürme konularında cezaların çok daha fazla olduğunu de söylemek isterim.

Yargı Sisteminin hayvanlara bakış açısı konusuna gelirsek her şeyden önce kanunlar yetersiz. İlk olarak ivedilikle Hayvanları Koruma Kanunu TCK'ye alınmalı ve hayvana kötü muamelenin 3 yıldan hapis cezası ile yargılanması gerekiyor. Çünkü 3 yıldan az olunca ceza ertelenebiliyor veya para cezasına çevrilebiliyor. Örneğin Kâğıthane'de bir adamın sokakta köpeğe tecavüz etme görüntüleri kameralara yakalandı. Kayıtlar olmasına rağmen bu adam serbest bırakıldı. Ama o adamın ikinci adımının ne olacağını kimse bilmiyor. Psikolojik bozuklukları olan ve tedavi edilmesi gereken bu insanları hayvanlardan ve özellikle çocuklarımızdan uzak tutabilmek için mimlenmesi gerekiyor, suçlarının sabıkalarına işlenmesi gerekiyor. O yüzden hayvana kötü muamele TCK kapsamına alınmalı. Tekrar altını çizmek gerekirse; hayvana şiddet uygulayan, tecavüz eden kısacası kötü muamelede bulunanların geleceğin potansiyel suçluları olacağı yapılan bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır, dolayısı ile biz hayvanları korumaya çalışırken aslında çocukları, kadınları, yaşlıları, engellileri kısacası toplumun zayıf halkalarını da korumaya çalışıyoruz.

Üçüncü sorunuz olan gerekli yasal düzenlemelere gelirsek, 5199 sayılı kanunun içinde yapılması gereken çok sayıda değişiklik var. Öncelikle sokak hayvanları sayısının kontrol altına alınması adına kedi köpek satışlarının petshoplardan ve üretim çiftliklerinden, internet satışlarından en az 5 sene yasaklanması gerekiyor ki buralardan alınıp sokağa atılan hayvanlar ya da melez hayvanlarımız sahiplendirilebilsin. İkincisi, yurt dışından sürekli yapılan kaçak hayvan girişlerinin önlenmesi lazım. Bir diğer sorun ise 5199 da tehlikeli ırk kavramı. Biz diyoruz ki tehlikeli olan Pitbullar değil sahipleri. Çünkü size şaşırtıcı gelebilir ama Pitbullar yumuşak huylu köpek oldukları için yüzyıllarca İngiltere'de dadı köpek (nursing dog) olarak kullanıldı, çocuk bakıcısı görevi yaptı. Fakat bizim ülkemizde Pitbullar ve diğer çene ve kas yapısı güçlü köpekler 1 metrekarelik dar karanlık alanlara koyularak bir hafta çıkarılmıyor. Hayvan çıldırıyor ve buradan çıkarıldıktan sonra ya dövüştürülüyor ya da gösteriş amaçlı silah gibi sokaklarda dolaştırılıyor. İşte biz bu sebeple "Tehlikeli ırk değil tehlikeli sahip var" diyoruz. Bundan dolayı tehlikeli ırk kavramının 5199'dan kaldırılması gerek. Bu tür eylemlere bulunmuş köpekler öldürüleceğine sahiplerine ağır cezalar verilmeli. Sokağa atımların engellenmesi için bütün sahipli hayvanların çiplenmesi ve belediyeler tarafından kayıt altına alınmaları gerekiyor. Ayrıca belediye hayvan bakımevlerinde bulunan ve ömürlerinin sonuna kadar sahiplendirilmeleri yasak olan birçok iyi huylu 'yasaklı köpek' çok sıkı şartlarda sahiplendirilmeli.

Ülkemizde deney yapan 100 ün üzerinde üniversite, kurum kuruluş bulunmakta. Tamamen kariyer odaklı (mesela; doçentler profesör olmak için belli hayvan deneylerini yapmaları gerekiyor) gereksiz yere tekrarlanan deneyler sonucunda hayvanlara büyük işkenceler

yapılıyor, daracık kafeslerde ölene kadar, ölmelerine bile izin verilmeden eziyet ediliyor. Hâlbuki hayvanlar üzerinde yapılan deneylerin geçerliliğinin olmadığına dünya farkına vardı ve ‘ In Vitro’ yani yapay doku deneyleri, bilgisayar simülasyonları ile yapılan deneylere yöneldi. Bu yöntemler daha pahalı olduğu için ülkemizde tercih edilmiyor. Kısacası ülkemizde artık hayvanlar üzerindeki deneylerin yasaklanmasını istiyoruz.

Yurdumuzda hayvanat bahçeleri belediye başkanlarının tamamen oy kaygısı ile kurduğu işkence yerleri. Halkına tam anlamıyla maddi imkansızlıklar nedeniyle hizmet götüremediğini söyleyen başkanlar, işletmesi son derece pahalı olan hayvanat bahçeleri kuruyorlar !!! Örneğin birçok hayvanat bahçesinde Afrika şempanzeleri, Afrika aslanları soğuk iklimli illerde bir ömür boyu acı içinde yaşamaya mahkûm edilerek eziyet çekiyorlar. Ormanların kralı olarak görülen aslanlar betonda yatırılıyor. Bizce hayvanat bahçeleri hiç olmamalı. Olacaksa da- ki biz bunu kesinlikle tasvip etmiyoruz - yaban hayvanları için çok büyük yaşam alanları yapılmalı. Afrika’daki safariler, Amerika’daki Whipsnade Doğal Yaşam Parkı gibi. Çocuklara hayvan sevgisi aşılamak için hayvanat bahçelerine gitmeleri gerektiğine inanmıyoruz. Hayvan hakkı mücadelecilerinin çoğu ya hayatlarında hiç hayvanat bahçesine gitmemiştir (benim gibi) ya da gittiği için travma geçirip bu hayvanları kurtarmak adına bu işlere girişmiştir.

Yine aynı sebeplerden mevcut yunus parkları kapatılmalı, buralarda hapis tutulup zorla gösteri yaptırılan deniz memelileri rehabilitasyona alınıp belli bir süre sonra doğal yaşam alanlarına yani denizlere bırakılmalı, yenileri ise açılmamalıdır. Yine bu çerçevede sirklerde hayvanların kullanımını da yasaklanmalı.

Yaban hayvanı avının kesinlikle yasaklanmasını istiyoruz. Her ne kadar et, süt, yumurta vs. tüketiminin olmaması gerektiğine inansak ve bir gün hayvanların hiç bir şekilde sömürülmediği bir dünya istesek de yaşamın gerçeği olarak bu tüketimin daha uzun yıllar devam edeceğini biliyoruz. Bu yüzdendir ki; çiftlik hayvanlarının yaşam şartlarının iyileştirilmesini istiyoruz. Mezbahalara İsrail ve Fransa’da olduğu gibi kamera sistemi yerleştirilmesini istiyoruz. Bu konuda çok daha ağır cezalar getirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Hayvanların kürkleri için yüzülmelerini, ülkemizde devlet katkısı ile kurulan kürk hayvanı yetiştirme çiftliklerinin kapatılmasını istiyoruz.

İnternet ortamında hayvanların çiftleştirilmesi ve yavru satımı var. Sokak hayvanı popülasyonunu kontrol altına almak için bu sitelerinde kapatılması gerekiyor.

En fazla hayvan hakkı ihlali yapan BELEDİYELER için caydırıcı olması açısından, kanunun TCK ya alınması ve hayvan hakkı ihlalinde cezaların 3 YILDAN başlaması elzem.

3- 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. Maddesinin b şıkında

“Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir.” İbaresini geçiyor.

Bu madde evcil olmayan hayvanların yaşam özgürlüğüne bir engel olarak yorumlanabilir mi?

Cevap: Sahipsiz hayvanların ‘Yaşam Özgürlüğüne’ en fazla mani olan kuruluşlar BELEDİYELERDİR. Aslında “belediyeler ile hayvan severler eş güdümlü çalışmalı” şartı kanununun (5199) 7 farklı maddesinde geçiyor ama Belediyeler eş güdümlü çalışmaktan olabildiğince kaçınıyor. Örneğin biz İstanbul Büyükşehir Belediyesi için suç duyurusunda bulduk. Çünkü kısırlaştırmak ya da rehabilite etmek için İstanbul’un çeşitli ilçelerine sabaha karşı daha hava aydınlanmadan girdi ama o bölgelerdeki hayvan sever ya da Yerel Hayvan Koruma Görevlilerine haber vermedi. Mesela Esenyurt’ta ve Silivri’de yüzlerce köpek mahallelerden toplatıldı, geri getirilmedi ve bu hayvanların nerede olduğu da bilinmiyor. Şunu da çok açık ve net bir şekilde söylemeliyim ki belediyeler hayvan odaklı, hayvan refahı, hayvan hakları için çalışmıyor hayvanları yok etmek için çalışıyor, buna artık iyice kani olduk.

4- 3285 sayılı Zabıta Yasasınının 34. Madde b şıkında:

“Şap, çiçek, kuduz, şarbon, yanıkara ve uyuz hastalıklardan birine tutulmuş olanlar ile hastalıktan şüpheliler tazminatsız olarak öldürülür ve imha edilir. Bulaşmadan şüpheliler, sahipleri hesabına karantinaya alınarak memleket içinde sağlık zabıtası hükümlerine tabi tutulur. “ ifadesini geçiyor.

Zabıtalara, hastalıktan şüpheli hayvanları öldürme yetkisinin verilmesi konusunda düşünceleriniz nelerdir?

Cevap: Böyle bir kanun maddesini kabul etmiyoruz. Çünkü bu maddeyi zabıtalara dolayısıyla belediyeler kendi çıkarları için çok iyi kullanılıyor. Küçük bir örnek vereyim İBB’nin Hasdal barınağında 1 kuduz şüpheli köpek getirilip, hatırladığım kadarıyla yaklaşık 55 küçük yavrunun bulunduğu kafese koyuyor. Daha sonrasında İBB o kafesteki yavruların hepsini kuduz şüphesiyle öldürüyor. Hâlbuki İBB, 55 tane minicik köpeği 10 günlüğüne karantinayı alamaz mıydı?

Uyuz, tedavisi son derece kolay bir hastalıktır. Birer hafta arayla hayvana vereceğiniz 2 hapla bir hayvanın uyuz hastalığını tedavi edebilirken uyuzlu hayvanlar neden öldürülsün ki?

Bu kanunlar masa başında oturan ve sahada hiçbir tecrübesi olmayan bürokratlar tarafından hazırlanmıştır. Esas problem burada.

5- İstanbul Veteriner Hekimler Odasının 10 Mayıs 2016’da düzenlediği 1. Sokak Hayvanları Refahı Kongresi’nde HayKonFed Başkanı Nesrin Çıtrık Hanım yaptığı konuşmada:

“Suçlu aradık, çözüm aradık... Suçlu belli arkadaşlar! Suçlu belediyeler! 2003’te dönemin İçişleri Bakanı’nın belediyelere gönderdiği genelgede STK’lar ile birlikte çalışılması isteniyor. Daha sonrasında çıkan kanunla (5199) 7 ayrı maddede gönüllülerle çalışma şartı getiriliyor... Belediyeler bu kanunla istendiği gibi bakımevlerini kurmuş olsalardı, kısırlaştırma çalışmalarını yapmış olsalardı ve hayvanları yazın sıcağa kışın soğuğa maruz bırakmasaydı bugün durum böyle olmazdı.” diyor (Çıtrık, 2016) .

Öncelikle belediyelerin kanun hükmünü gerektiği gibi uygulamamasının sebepleri nelerdir?

Cevap: Çünkü biz artık şuna inanıyoruz ki Türkiye’deki belediyelerin hemen hemen hepsi hayvanları yaşatmak değil de onları yok etmek için çalışıyor. Eğer kanun bire bir uygulanırsa bu hayvanlar sokakta yaşayacak. Bu istenmiyor. İnsanlardan sokak hayvanlarının alınması için şikâyet geliyor. Kanunda belediyelerin halkını hayvan sevgisi ve hayvan hakları ile ilgili eğitmesi gerekirken, bunu yapmayan belediye ya bu hayvanları alıp öldürüyor, çöplüklere atıyor ya da ilçe dışına, ormanlık alanlarda ölüme terke diyor. Hayvanları yaşatmak isteyen belediyelerin kanun gereği sokaklarda besleme odakları kurması bu odaklara mama koyması gerekiyor, bu da maddi bir külfet olacağı için en kısa yol seçilip hayvanları yok ediyorlar. Örneğin Sarıyer ormanlarına baktığınızda değişik küpeli birçok köpek göreceksiniz. Biz bu durumu Orman ve Su İşleri Bakanlığına şikâyet ettiğimizde bu durumun cezai uygulaması olmadığı fakat belediyelerin ikaz edileceği belirtiliyor ki bu da hiçbir ise yaramıyor.

Türkiye genelinde il ve ilçeleri çevreleyen ormanlık alanlar belediyeler tarafından atılmış köpeklerle hatta kedilerle doludur.

Belediyeler, hayvanlara maruz bıraktıkları kötü şartlardan ötürü bir cezai uygulamaya tabi tutuluyorlar mı?

Hiçbir cezai uygulama yok. Çok cüzi bir miktar idari para cezası ödüyorlar.

Bu konuda HayKonFed olarak üst düzey makamlar ile görüşme fırsatı bulabildiniz mi?

Eğer cevabınız evetse, aldığınız cevapları bizimle paylaşabilir misiniz?

Evet, birçok görüşme yaptık. Bir yerde belediyeler hayvan hakları ihlali yapmışsa o ilin valisine kadar gidiyoruz. Belediye başkanıyla kesin görüşüyoruz. Bir bölgede ilçede hayvan hakkı ihlali olunca bölgedeki derneğimiz veya temsilcimiz öncelikle veteriner işleri müdürlüğü ardından belediye başkan yardımcısı ve belediye başkanı eğer sorun çözülmezse kaymakam ve valiye gidiyor. Biz konfederasyon olarak Orman ve Su İşleri Bölge Müdürlüğü’nü devreye sokuyoruz. Soruşturma talebimizi iletiyoruz. Kısacası bütün resmi mekanizmaları harekete geçiriyoruz. Ayrıca medyada haber yaptırıyoruz. İstanbul’da yaptığımız şikâyetler üzerine Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından bu konuda yetkilendirilmiş Daire Başkanı ile birçok toplantı yaptık. Çünkü belediyelere ceza kesme yetkisi Orman ve Su İşleri Bölge Müdürlüğü’ne ait. Orman Bölge Müdürlüğü’nde çalışan kişiler de bu veterinerlerin genelde ya ahababı ya okuldan arkadaşı ya da eski çalışma arkadaşı oluyor. Sonuçta ne soruşturma açılıyor ne ceza kesiliyor. Her türlü belge ve şahitlere rağmen ceza yazılmıyor.

- 6- Animal Equality organizasyonuna göre her yıl dünyada yaklaşık olarak 56 milyar çiftlik hayvanı insanlar tarafından etinden faydalanmak üzere kesiliyor (Equality, 2016).

Amerikalı hayvan hakları savunucu Ruth Eisenbud da kaleme aldığı “Bütün dini liderlere bir çağrı” adlı mektupta şu ifadeleri kullanıyor:

“Buradaki esas mesele aslında bir hayvanı öldürmenin merhametli bir biçiminin olmaması. Hayvanlar öldürülürken korkunç acı çekiyor. Korkuyorlar, acı çekiyor. Hiçbir öldürme biçimi merhametli olamaz. Hem dini hem seküler hayvan kesimleri, kurbanların maruz bırakıldığı acıların tamamen göz ardı edilmesinden ibaret (Eisenbud, 2009).”

Siz bir hayvan hakları savunucusu olarak et tüketimine bakış açınız nedir?

Cevap: Şu bir gerçek ki hem hayvanların haklarını savunup hem de et yiyemezsiniz. Yani sevgi gösterdiğiniz bir varlığı alıp yiyemezsiniz. Öncelikle ben hayvan hakkı savunucusuyum diyen herkesin vejetaryen hatta vegan olmasa gerekir. Çünkü her türlü hayvan sömürsünün karşı olmamız lazım. Buna göre deri giyemezsiniz, tavşan tüylü aksesuarlar kullanamazsınız, süt içip yumurta yiyemezsiniz ve hatta sütlü çikolata yiyemezsiniz bitter yemek zorundasınız. Bu çizgi çok kesin bir çizgi. Eğer çizginin bu tarafındaysanız durum böyle. Türkiye’de herkes vejetaryen olsun demek çok marjinal bir istek, en azından bugün için öyle. Et tüketimi bir arz talep dengesi bu sebeple her gün milyonlarca hayvan kesiliyor. Türkiye’de şöyle bir gerçek var. Mezbahalarda inanılmaz trajediler yaşanıyor. Bize bir takım videolar geliyor. Bu ne vicdanen ne insanen ne dinen kabul edilebilir. İnsanlar bu videoları görse eminim ki çoğu en azından vejetaryen olur.

Peki, hayvan kesimlerinde uygulanabilecek herhangi bir method öneriyor musunuz?

Onur kurulu üyelerimizden Prof. Dr. Tamer Dodurka’nın önerisi “Ağrısız Kesim” adlı metodun Türkiye’de uygulanmasıdır. Hayvan bizce hiçbir şekilde öldürülmemeli ama dediğim gibi Türkiye’nin de gerçekleri var. Mezbahaları kapatın diyemiyoruz. En azından hayvanlar ölecekse bile acı ve eziyet çekmeden ayakları kırılmadan olmalı. Hiç olmazsa böyle olsun demek noktasındayız. Şu an için Tekirdağ’da Büyükşehir Belediyesi mezbahasını yeniledi ve ağrısız kesim isteyenlere bu hizmeti sunuyor. Ağrısız kesimde hayvan kesilmeden önce kısa süreli bir şok etkisiyle sersemletiliyor ve kesileceğini anlamıyor, korkmuyor, kaçmıyor..

Biz aslında 2011’de Tamer Hocamızla bu konuda çalıştay yaptık. O çalıştayda Tarım Bakanlığı yetkilileri, İlahiyat Fakültesi Dekanı, Veteriner Hekimler Odası Başkanı vardı. “Ağrısız Kesim Türkiye’ye getirilebilir mi? Getirilirse bu caiz mi?” soruları tartışıldı. Veteriner Hekim Odası yetkilileri ağrısız kesimde hayvanın fizyolojisindeki değişimi açıkladı. Tarım Bakanlığı bu konuda yönetmelik hazır dedi. O günün sonunda biz “ağrısız kesimi Türkiye’ye getirebiliriz” sonucu çıkardık. Hatta Mehdi Eker bize o yıl kurban bayramında ağrısız kesime geçileceğini söyledi. Ama daha sonrasında geri adım atıldı. Çünkü bu konuda atılacak bir adımdan ötürü halkın tepkisinin alınmasından korkuldu. Bu çalıştaydan daha sonra Tamer Hocamız Ankara’da Diyanet İşleri Başkanlığı’nda çalışan birçok üst düzey müdür ve çevre il ve ilçe müftülerine bu konuda bir sunum yaptı ve verileri paylaştı. Katılımcılardan hiç kimse buna karşı çıkmadı.

Ortak Sorular

7- Adli Tıp Uzmanı Prof. Dr. Sevil Atasoy “hayvana acımayan insana hiç acımaz”

Başlıklı yazısında Amerika’da yapılan ve çocuk istismarının görüldüğü 57 aileyi inceleyen bir çalışmaya göre çocuk istismarı ile hayvana kötü davranış arasındaki ilişkinin kanıtlandığını belirtiyor. Devamında ise bu ailelerin yüzde 88’inde çocuğun yanı sıra bir hayvanın da istismar edildiği hatta her dört hayvandan üçünün çocuğu disipline etmek veya gözdağı vermek için yaralanmış ya da öldürülmüş olduğunu açıklıyor (Ataoy, 2007).

Öncelikle bu verileri nasıl yorumluyorsunuz?

Aynı durumları ülkemizde gözlemliyor muyuz?

Duygu Buğa - Cevap: Yurt dışında bu tip araştırmalar çok daha rahat yapılıyor, çünkü ev hayvanı çok daha fazla. Biz de ev hayvanı sayısı daha az olmakla birlikte varsa da kayıtlı değil. Bu anlamda aynı çalışmalara Türkiye’de aynı ölçüde rastlamıyoruz.

Hayvana Şiddete gelirse sadece çocuk için de değil eşine gözdağı vermek için hayvana zarar verenler var. Ayrıca sığınma evine gitmek isteyen bazı insanlar hayvanlarını yanında götürmeyeceklerini bildiğinden sığınma evine gidemeyebiliyor. Gözdağı vermek aslında birçok farklı şekilde yapılıyor. Örneğin duvarları yumruklamak, sokaktan geçen biriyle kavga etmek... Mesaj basitçe şudur: “Ben, buna bunları yapıyorum, ne yapmam.” Aynı zamanda çocuğun çok sevdiği bir hayvana zarar vererek veya kadına annesinden yadigar çeyizindeki vazoyu kırarak psikolojik şiddet uygulanabiliyor. Ayrıca diğer yandan şiddet uygulayan biri, şiddet konusunda ev hayvanına şiddet uygulamayı çok yadırgamaz. Sonuçta eşi ve çocuğuna şiddet uygulayan biri hayvanına neden şiddet uygulamayalım ki.

Aile içi şiddetin çocukta yarattığı etkiye baktığımızda evde şiddete tanık olan çocuk da Hayvana Şiddet uygular. Türkiye’de çok karşılaştığımız örnek olmamakla birlikte seri katillerde çocuk yaşta Hayvana Şiddet çok sıkça görülen bir şey.

Şebnem Aslan – Cevap: Türkiye’de bildiğim kadarıyla böyle bir çalışma yok. Türkiye’de hayvan hakları öyle dipsiz bir kuyu ki Amerika bir şekilde bazı şeyleri halletmiş ve bu konulara geçmiş. Biz henüz sokaktaki hayvanın hakkını dahi koruyamıyoruz. Örneğin bundan birkaç yıl önce Amerika’da evcil hayvanına şiddet gösteren bir Türk 3 ay hapis yattıktan sonra sınır dışı edildi. Muhtemelen şu an ülkemizde yaşıyor ve buradaki hayvanlara şiddet gösteriyor. Zaten FBI 2016 yılında hayvana kötü muamele edenleri ‘geleceğin potansiyel suçlusu’ olarak takibe alıp veri tabanına işlemeye başladı. Bu çalışma aslında toplumu korumak amaçlı yapılıyor.

Türkiye’de bir takip sistemi olmadığından aynı durumları ülkemizde gözlemledik diyemiyoruz. Çünkü araştırma olmadığından örnek de yok. Araştırma konusu zaten Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın görevi. Biz birçok hayvan hakları ihlalinde de ileri soruşturma yapılması Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Emniyetin Çocuk Şube Müdürlüğü’ne başvurup ihlale yönelik çalışma yapılmasını istiyoruz. Fakat bir türlü yapılmıyor. Biz her şeyin aslında hayvandan başladığını düşünüyoruz. Ben bu sebeple hayvanlara merhamet edenin insanlara daha duyarlı olacağını düşünüyorum.

Sağlık Çalışanlarına Şiddet

Bu başlığı koymadan önce aklımızdan “kamusal alanda şiddet” adlı bir üst başlık kullanmak geçiyordu. Fakat zamanla gördük ki Sağlık Çalışanlarına Şiddet toplumda tüm diğer şiddet türlerinden farklı bir yer tutuyor. Çünkü belki de hiçbir şiddette görmediğimiz oransal artışı bu şiddet türünde hissettik. Fikrimizi daha açık bir şekilde izah etmek gerekirse diğer şiddet türleri Türkiye’de ne yazık ki uzun bir süredir kanayan bir yarayı teşkil ederken Sağlık Çalışanlarına Şiddet varlığını özellikle son zamanlarda hissettirmiş olan bir trend hüviyetine büründü. Özellikle Sağlık Çalışanlarına Şiddet üzerinde yaptığımız aramalarda şiddet vakalarının çok ama çok önemli bir kısmının son 10 yıllık süreçte yaşandığını gördük. Yine yaptığımız araştırmalarda özellikle medyada Sağlık Çalışanlarına Şiddetin “Doktorlara Şiddet” başlığına indirgenildiğini gördük. Hâlbuki hastane ortamında hekimler haricinde çalışan tüm diğer sağlık çalışanları da fiziksel şiddete maruz kalabiliyor. İşte biz de bu çalışmamızda meslek ayrımı gözetmeksizin Sağlık Çalışanlarına Şiddet başlığını kullanmayı uygun gördük.

Sağlık Çalışanlarına Şiddet konusunda elde edindiğimiz izlenimler ile zaman içinde iki farklı yorum geliştirdik. Bunların ilki, atılacak ivedi adımlar ile bu şiddet grubunun artmadan ve toplumca benimsenmeden öncelikle durdurulması ve kısa bir süre içinde bitirilebilecek olduğudur. Madalyonun diğer yüzünü teşkil eden ikinci yorumuz ise hasta/ hasta yakınlarının belki de en çok ihtiyaç duydukları zamanlarda kendilerine yardımcı olabilecek yegâne kimseler olan sağlık çalışanlarına şiddet uygulamasının belki de Türkiye’de fiziksel şiddet eğiliminin yeni bir boyut kazandığını bizlere göstermesidir. Bu iki farklı yorum içerisinde gelgitler yaşamamızın yanı sıra fikir bulanıklıklarını röportajımıza yansıtmamayı uygun gördük.

Sağlık Çalışanlarına Şiddet konusunda yaptığımız araştırmalarda en çok Türk Tabipleri Birliği’nin (TTB) verileri, çalıştayları ve istatistiklerini kullandık. Ayrıca birçok doktorun “Sağlıkta Şiddet” başlıklı sunum ve makalelerinden yararlandık.

Bu şiddet grubunda yaşadığımız en büyük sıkıntıyı istatistiki veri noksanlığı olarak belirtebiliriz. Örnek vermek gerekirse hemen yanda gördüğümüz 2013 Ocak ayına ait TTB Şiddet Anketi İstatistiğinde (TTB, 2013) o ay TTB’ye üye olan yaklaşık 70.000 hekimden (TTB, 2016) bu denli cüzi sayıda şiddet mağduru verisi çıkması belki de şiddete maruz kalan hekimlerin bu hadiseleri TTB’ye bildirmeyi tercih etmemesinden kaynaklanabilir.

Son olarak bu bölüm ile ilgili röportajımızı TTB Şiddet Sıfır Tolerans Çalışma Grubu Üyesi Gülriz Erişgen ile gerçekleştirdiğimiz belirtmek isteriz.

Gülriş Erişgen- Tanıtım

Gülriş Hanım, öncelikle bize kendinizi tanıtır TTB'deki çalışmalarınız hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cevap: TOBB Üniversitesi Tıp Fakültesi Fizyoloji Anabilim dalında öğretim üyesiyim. Uzun yıllar Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde akademisyenlik yapmış olmanın yanı sıra TTB'de aktivist olarak değişik komisyonlarda çalıştım ve çalışıyorum. 2008-2010 Aralığında ATO yönetim başkanlığı, 2010-2012 yılları arasında merkez konseyi üyeliği, 2012-2014 döneminde ise TTB merkez konsey 2. Başkanlığı görevini yürüttüm. Şu anda ise TTB' de tıp eğitimi kolunda ve şiddete sıfır tolerans çalışma grubunda aktivist olarak görev almaktayım.

Gülriş Erişgen - Sorular

1- KTÜ Farabi Hastanesi eski başhekim Dr. Tevfik Özlü hazırladığı "Sağlıkta Şiddet: Nedenleri, Çözüm Önerileri" adlı sunumunda ülkemizde şiddet kültürü oluşmasının sebeplerinden bir tanesini "İnsan doğasındaki "şiddet uygulama" eğiliminin yararlı alanlara/faaliyetlere kanalize edilememesi" olarak dile getirmiş (Özlü, 2016).

Şiddetin insanların doğasında bulunması ve kanalize edilmesi konusunda alıntımızı onaylıyor musunuz?

Cevap: Ben insanların doğasında şiddetin olduğunu kabul etmiyorum. Bu sebeple bu fikre katılmıyorum. Şiddet öğrenilen bir davranıştır. Ben şiddetin, insanın değil de sistemin doğasında olduğu kanaatindeyim. Şu anda da Türkiye'de ve hatta dünya genelinde bir şiddete eğilimi gözlemliyoruz. Bu eğilimin nedenlerine baktığımızda en başta insanı yoğun bir rekabetçi bir ortama sokuyoruz. Hak ve sorumluluk kavramlarını ise çok iyi yerleştirmiyoruz. Ayrıca bunun için gerekli olan toplumsal düzenlemeleri yapamıyoruz. Olayları ve ilişkileri kendi haline bırakıyoruz ve bunun sonucunda da başka bir yol bulamayan kişiler şiddeti çözüm olarak kullanmaya başlıyor. Şiddete başvuran kişiyi bir şekilde cezalandırsak ki bunun yalnızca hapis cezası olması da gerekmiyor, toplumun bu davranışın uygunsuz olduğunu o kişiye net bir şekilde göstermesi gerekiyor. Bunu göstermemekle kalmıyor, neredeyse kutsuyoruz. Böylece bir şiddet sarmalına girdiğimizi düşünüyoruz.

Şiddet insanın doğasında yoktur demekle zaten kanalizasyon meselesi otomatik olarak düşmüş oluyor. Ama şöyle düşünülebilir. Birçok insanı üretime katamıyoruz. Çocukları göz önüne aldığımızda ne düzgün bir eğitim aldıklarını ne de üretim süreçlerinde katılabildiklerini gözlemleyebiliyoruz. Toplumdan bir şey alamıyorlar topluma da bir şeyler veremiyorlar. Şiddetle beslenmiş ortamda yetişip var olmaya çalışıyorlar. Ancak bu şekilde bir "kanalize edememekten" bahsedebiliriz. Genel anlamda gelenek, görenek, ahlak ve etiği aktaramamakla ilgili bir sıkıntı var diyebiliriz.

- 2- TTB Merkez Konseyi Başkanı Özdemir Aktan “Şiddetle Başa Çıkmak”) adlı raporun giriş kısmında “Sağlıkta şiddet, Sağlıkta Dönüşüm Programı ile yükselişe başlayarak günümüzde mesleğin önemli sorunları arasında en öne yerleşti... Maalesef, yöneticiler artan şiddete Sağlıkta Dönüşüm Programının, performans sistemi ile hasar gören sağlık sisteminin ve en önemlisi de yöneticilerin sağlık çalışanlarına karşı kullandıkları üslubun katkısını görmek istememektedirler. Özelleştirilen sağlık sistemi hekim hasta ilişkisinde gerekli olan karşılıklı sevgi, saygı ve güven ortamını bozmaktadır (Aktan, 2013).” İfadelerini kullanıyor.

Öncelikle bize Sağlıkta Dönüşüm Programını açıklayabilir misiniz?

Size de sağlıkta dönüşüm ile sağlık çalışanlarına şiddet arasında bir bağ var mı? Cevabınız evetse, bize bu ilişkiyi anlatabilir misiniz?

Cevap: Bu programın yaklaşık 12-13 yıllık bir geçmişi var. Olay aslında basitçe şöyle gelişti. Devlet, sağlık hizmetleri sunumundan elini eteğini çekmeye başladı. Sağlık hizmeti, pahalı bir hizmet olmakla birlikte zor da bir hizmet. Çünkü memnuniyet ve verimli sonuç almak da son derece zor ve devlet de giderek bu hizmet sunumundan vazgeçerek sağlık hizmetlerini özelleştirmeye başladı. Aile hekimi uygulaması da bunun bir parçasıydı. Aile hekimleri sözleşmeli çalışan hekimlerdir, onlara belli sayıda nüfus veriliyor ve o nüfustan sorumlular. Aile ile hekim arasında bireysel hizmet ilişkisine dayanıyor. Kamu Hastaneleri’nde ve Üniversite Hastaneleri’nde de benzer bir yapı var. Devlet diyor ki : “Ben yalnızca düzenleme yaparım. Sen, hastane olarak kendi gelirini getirip kendi yağınla kavrulacaksın, giderlerini azaltacaksın. Ben devlet olarak bu süreçlere katılmıyorum. Sağlık çalışanlarının ödemelerini de parça başına yapacaksın.” Yani ne kadar fazla hasta bakarsan o kadar para alırsın. Ne kadar ameliyat yaparsan o kadar katkı alırsın. Temel ücretler düşük olduğundan hekimlerin geçimini sağlamak için daha çok hasta bakıp daha çok ameliyat yapması kendi arkadaşlarıyla ve başka hastanelerle rekabet etmesi gerekiyor. Çünkü hastanenin gelir getirmesi gerekiyor. Yeterli gelir sağlanmazsa hastane iflas edebilir veya yöneticisi düşük puan alabilir. Bir taraftan böyle bir durum var.

Diğer taraftan hastalara “Siz, eskiden sıralarda çok bekliyordunuz, doktorlar size bakmıyordu, muayenehanelere gitmek zorunda kalıyordunuz. Şimdi istediğiniz hastanede istediğiniz doktora istediğiniz zaman muayene olabilirsiniz. Hatta doktorunuz beğenmiyorsanız doktor doktor gezebilirsiniz. Buyurun sizin hastaneler “ dendi. Ama tabi bunun sonucunda şişirilmiş bir talep oldu. Türkiye’de hastaneye başvuran hasta sayısında 2014 yılında 2003’e göre 2 katına çıktı. Hem hekime görünen hasta sayısı hem de ameliyatlarda bu artışlar yaşandı. İlaç kullanımı da inanılmaz bir artış sergiledi. Bu durum toplumun daha fazla hastalandığı anlamına değil de toplumun daha fazla doktor doktor gezdiği anlamına geliyor. Niceliğin artışıyla da nitelik düştü, ve hastanın beklentileri yükseltildi. Fakat hastaneye giden hasta o beklentiyi alamadı. Beklentisini karşılamayan hasta reaksiyonunu karşısına çıkan ilk sağlık çalışanına gösterdi. “İğne yapması bilinmiyor, Doktor Efendi dönemi bitti” açıklamaları da buna eklenince bir anlamda sağlık çalışanlarının toplum nezdinde saygınlığını düştü. Daha kolay harcanabilir ve yıpratılabilir bir meslek grubu halini aldı sağlıkçılar ve hekimler.

Aynı zamanda Sağlıkta dönüşüm programı çerçevesinde tam zamanlı hastanede çalışma uygulaması getirildi. Aslında tam zamanlı çalışmayı TTB' de destekliyordu. Bir hekim mesai saatini bir tek iş yerinde geçirsin, akli orada olsun, oradan alacağı ücret de ona yeterli olsun, muayenehaneye gidip çalışmasına gerek kalmayın. Fakat bu sistemle çok fazla hasta bakılıp çok sayıda ameliyat yapılıyor ve kimi Üniversite Hastaneleri'nde eğitim bu sebeple öğle aralarına sıkıştırılıyor. Çok ciddi nitelik düşürücü bir operasyon oldu bu dönüşüm. Daha da kötüsü olabilir. Çünkü bizim jenerasyon böyle bir iklimde yetişmedi, bizde ne kadar hasta bakarsan o kadar para alıp geçimini sağlarsın kavramı yoktu. Kolektif çalışma vardı ve amaç nitelikli sağlık hizmet vermektir. Fakat öğrencilerimiz ve asistanlarımız bu yeni iklimde yetişiyor. Herkes yarışıyor. Hasta da beklediğini bulamayınca, söylenenler doğru çıkmayınca ve hastanın karşısında üst düzey bir devlet yetkisi olmayınca hasta sinirini sağlık çalışanlarından çıkarıyor. Hastalar ne yazık ki sistemde bir problem olduğunu anlamıyor. Bir türlü sorunun sistemden dolayı oluştuğunu anlatamıyoruz. Bu da bizim hatamız. Hasta her şey çok güzel düzenlenmiş sorun hekimde zannediyor. Aslında bunu yeterince ifade edemedik.

3- Aynı raporun Etik Yaklaşım başlıklı bölümünde “Şiddet gören hekimlerin babacıl etik çerçevesinde alışılmış tepkileri, çoğu zaman hastadan davacı olmamaktır. Bu tepkide “affedici baba” tutumunun payı yadsınamaz. Oysa tedavi ilişkisinin eşit paydaşları olarak kimsenin saldırmaya hakkı olmadığı gibi, “affetme” hakkı da olmaması gerekir. Çünkü bu bireysel tutumun cesaretlendirici sonuçları, başka meslektaşlarımız ya da çalışma arkadaşlarımız olan sağlık çalışanlarının saldırıya uğrama riskini artırıcı olacaktır (Aktan, 2013).” Açıklaması yapılmış.

İlk olarak affedici baba tutumunu nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Şöyle düşünelim Karşınıza ağrısı acısı olan birileri geliyor, yanında annesi babası var. Onlara şifa vermek üzere eğitim almışsınız. Sözel bir şiddetle karşılaştığınızda burada önce “hastadır olabilir, çok canı yanıyor” gibi sözlerle şikâyetçi olunmuyordu. Ama bu hadiseler o kadar arttı ki hekimler “Bugün kimse bana küfretmedi” diye sevinecek hale geldiği için hastalara karşı babacan tavırlarını değiştirmeye başladı. Ama o “marka olacağız, bizim hastanemiz en çok kazansın” mantığıyla çalışan yöneticiler hekimlere “Barıştıralım, özür dilesin, affedelim, olay büyümesin” diye tavır aldılar. Bir dönemi de öyle yaşadık. Ama sanıyorum ki o dönem de artık geçti. Hekimler şu an şunu dile getiriyor: “Bana şiddet uygulayan kişiyle beni karşı karşıya bırakmayın. Çünkü bana yani bir kamu hizmetinde çalışan kişiye uygulanan şiddet, kamuya karşı işlenmiş suçtur. Burada yalnız ben değil diğer hastalarım da mağdur oluyor. Bu bir kamusal sorundur ve bunun benden ilişkisiz olarak ben ne hissedersen hissedeyim direkt işleme konulması ve dava konusu olması gerekir.”

Alıntımızda bu tutuma yönelik eleştirilere katılıyor musunuz?

Evet, katılıyorum özellikle o raporun çıktığı dönemde bu konuda bir örnek yaşandı. Daha öncesinde başka bir hekime şiddet uygulamış bir kişinin daha sonrasında başka bir hekime de şiddet uyguladığı görüldü. Çünkü ilk şiddet uyguladığında hekim şikâyetini bir süre sonra geri almıştı. Şu an için bu tavırda ciddi değişiklikler yaşandığını düşünüyorum. Çünkü artık hekimler hastalara olan anaç ve babacan tavırlarını yitirmeye başladılar.

- 4- Konya Numune Hastanesi'nden Uzman Dr. Bilge Annagür'ün 2010 yılında yayınladığı "Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Risk Faktörleri, Etkileri, Değerlendirilmesi ve Önlenmesi" adlı makalede şu bilgiler paylaşılmış: "Şiddet en sık acil servislerde, ikinci sıklıkta da psikiyatri kliniklerinde sergilenmektedir. Şiddete en sık pratisyen hekimlerin ve hemşirelerin uğradığı, en az ise öğretim görevlilerinin uğradığı görülmüştür... Yapılan çalışmalar sağlık alanında şiddetin çok sık olduğu ancak az bildirildiğidir (Annagür, 2010)."

Şiddetin sıklığının özellikle bazı kliniklerde fazla olması konusunda düşünceleriniz nelerdir?

Cevap: Bizim yaptığımız çalışmalarda da aciller şiddetin en sık görüldüğü yerler olarak saptadık. Çünkü aciller çok yoğun şu anda. Sanki hepimiz acil kazalar yaşamış veya akut hastalıklar geçirmiş gibi inanılmaz rakamlar var. Çünkü acile gittiğinizde katkı katılım payı ödemiyorsunuz. Bu çerçevede polikliniğe gidip katkı payı vermektense acile gelmeyi tercih ediyor hastalar. Öyle bir gerçek var. Acil olan da olmayan da gidiyor. Acilde muayene sadece geliş sırasına göre yapılmaz. Aciliyet sırasına göredir. Bu sıralama acil girişinde yapılır ve buna göre hastalar yönlendirilir. Ama bir poliklinik gibi gidilince "ben önce gelmiştim sen sonra gelmiştin" denilip kapıda yığılmalar yaşanıyor. Bu sefer, hastalar saatlerce koltukta veya sedyede bekletildi gibi sorunlar oluşuyor.

Psikiyatride şiddetin sık yaşanması hastaların özelliğinden ötürü olsa gerek. Ama her nerede fazla yoğun bir sağlık hizmeti varsa orada illa ki bir şiddet eğilim oluyor. Bizim yaptığımız çalışmalarda şiddete en çok asistanlar ve kadın hekimler maruz kalıyor.

Bunun bir sebebi tecrübe arttıkça hastanın karşısındaki doktora "sen ne bilirsin, nesin ki?" deme eğilim azalıyor diğer yandan siz şiddetle baş etmeyi öğreniyorsunuz galiba bu sebeple kıdem arttıkça şiddet oranı düşüyor olsa gerek diye yorumlamıştık bir raporumuzda.

Ayrıca, şiddetin önemli ölçüde bildirilmemesi sizce neyin göstergesi?

Bu konuda yönetimin bir örtbas eğilimi var. Hekimin de diğer yandan kendine yedirememe veya kendini suçlama gibi bir ruh hali olabiliyor. Mecliste 2010 yılında Sağlıkta Şiddeti Komisyonu kuruldu ve bu komisyon bir rapor yayınladı Bu raporda Sağlık Bakanlığı'na bazı önerilerde bulundular. Sağlıkta Dönüşümün şiddette bir faktör olduğu yönünde birtakım uyarılar yapıldı ve bunu dikkate alan Sağlık Bakanlığı bir hat kurdu: Şiddet bildirim hattı (beyaz kod uygulaması). Ayrıca bakanlık sağlık çalışanlarına uygulanan şiddeti kendi avukatlarıyla takip edeceğini belirtti. Maalesef, birçok dava süreci istenildiği gibi tamamlanamadı. Ama bildirim bu uygulamayla arttı. Şiddete uğrayan doktor artık odasındaki butona basıyor, güvenlik görevlileri gelip tutanak tutuyor. Ama yine de psikolojik şiddet bildirilmeyebiliyor. Çünkü artık o kadar sık oluyor ki sanki küfür hayatın bir parçasıymış gibi bakılıyor.

5- Öncelikle bu soruda sizinle 3 haberimizi paylaşacağız. Sorumuz ise hangi görüş/görüşlere katılıp katılmadığınızdır.

Sağlık Bakanlığı, 2014 yılı sağlık verilerini açıkladı. Buna göre, son 10 yılda kişi başına ilaç tüketimi kutu bazında % 100 artış gösterdi. 2005 yılında kişi başına tüketilen ilaç sayısı 12 kutu iken rakam 2014 yılı sonu itibariyle 25 kutuya çıktı (Habertürk, 2015).

Konya İl Sağlık Müdürü Hasan Küçükkendirici, ilaç kullanımında doktorların ilaç gerekmeyecek vakalarda "kötü doktor" damgası yememek için ilaç yazdığını anlatan Küçükkendirici, doktorların bunu gelenek haline getirdiğini savundu (Küçükkendirici, 2016).

Kozan Devlet Hastanesi Nöroloji Polikliniği'ne gelen emniyetten emekli bekçi A.A. Dr. Filiz Ö'ye "Sinirlerim bozuk bana ilaç yaz" dedi. Doktor Filiz Ö. "Benim ilaç yazmaya yetkim yok sana, ilacı psikiyatri doktoru yazmalı ben bu ilaçları yazamam" deyince emekli bekçi kadın doktoru darp etti (Mynet, 2012).

Cevap: Öncelikle ilk haberden başlamak gerekirse sağlığın bir hak değil de ticari meta, hastanenin işletme, hastanın da müşteri olarak görülüyor olmasından kaynaklanan bir sonuç bu. "İlaç yazmayan doktor kötü doktor" algısı oluşmuş. İlaç kullanımında sayılar artınca bazı önlemler alınmaya başlandı. Örneğin SGK'nın ödemeleri ile ilgili kısıtlamalar geldi. Artık her hasta her ilacı her doktordan yazdıramıyor. Doktorun uzmanlık alanı burada esas alınıyor. Belirttiğim gibi "ilaç yazmayan doktor kötüdür" algısı var ve bu algıyla mücadele edilmelidir fakat bu mücadele bir veya birkaç hekimin uğraşlarından ibaret olmamalı, bu şekilde sorunun üstünden gelinmez. Sistemin bu mücadeleyi desteklemesi gerekiyor, tıp eğitiminde bu konuların verilmesi gerekiyor. Fakat tıp fakültelerinde de kontenjanların artırımından dolayı nitelik düşüyor. Ayrıca bu durumun halka da anlatılması gerekiyor. Hekimin hastaya ilaç yazmamasının sebepleri olduğu, ilaçların yan etki taşıdığı anlatılmalı. İlaç yazmayan doktora şiddet örneğine gelirsek mesele sadece ilaç değil. Tetkik yazmayan örneğin MR çekirtmeyen doktora tepki gösteren hastalar oluyor. Genelde zaten 2 şekilde şiddet görüyoruz, ilki hastanın vefatı üzerine hasta yakınlarının başvurduğu ikincisi de bu haberde örneğini gördüğümüz gibi ilaç ya da tetkik yazılmaması.

6- Ankara Tabip Odası 12.03.2008 'de yayınladığı "Hekimlere-Sağlık çalışanlarına yönelik Şiddet Neden? Nasıl önlenir?" adlı raporda Ankara'da birçok hekimin katıldığı forumlardan yine hekimlerin birçok yorumuna yer verilmiş. Bu forumlarda medya konusunda birçok şikâyet dile getirilmiş. Bunlardan bazıları şunlar : "Medyadaki birçok program doktorları hedef gösterecek yayın dili kullanıyor ve bu dil şiddet zeminini oluşturuyor. Medyada doktorların yanlış yaptığı durumlarda cezalarının hasta-hasta yakınları tarafından verilebileceği fikri veriliyor. Toplumsal şiddet/televizyonlarda her gün şiddet içeren diziler düşünüldüğünde çok da beklenmedik değil bu durum (ATB, 2008)."

Öncelikle bu fikirlere katılıyor musunuz?

Medya'nın böyle bir yönlendirme yapmasının sebepleri nelerdir?

Cevap: Medya konusu önemli çünkü medyadaki görüntüler son derece bu konuda belirleyici oluyor. Örneğin dizide hastasına kötü davranan, onları ihmal eden doktorlar olabildiği gibi hastasına iyi davranan doktorlar da var. Seyirci ilginç bir şekilde senaryolardan etkilenip bu hikâyeleri kendi hayatında uyguluyor. Diğer yandan haber programlarında “karnında bir şey unutuldu, hastaneye gitti de gözünü kaybetti veya enjeksiyon yaptırdı kolunu kaybetti” gibi haberler yer alıyor. Tabii ki kimse kusursuz olmadığı gibi doktorlar da kusursuz değildir, hata yapabilirler. Fakat bir yargı süreci olmalı o doktorla ilgili bir yargı süreci yapılır ve de doktor hatılıysa cezasını çeker. Ama o hekimin hata yapıp yapmadığını tespit edecek kişiler de yine o alanda uzman hekimlerdir. Fakat bu yollar denenmeden haber programlarında yargısız infaz yapılıyor. Bir de örneğin hastanelere şiddette caydırıcı olması adına kameralar yerleştirildi. Fakat bu kameralar caydırıcı olmamakla birlikte hasta, doktoru nasıl dövdüğünü kameralara seyrettiriyor ve bu görüntüler programlarda yayınlanıyor. Daha sonrasında bu hastanın ceza alıp almadığı haberlerde belirtilmediği için yarın da başkası gidip doktora şiddet uyguluyor. Biz bu konuda kamu spotları hazırladık fakat bu spotlar çok izlenen saatlerde yayınlanmıyor. Çok izlenen saatlerde ise şiddet görüntüleri gösteriliyor.

SPORDA ŞİDDET

Hemen yanımızda gördüğümüz fotoğraf belki de sadece Türk futbol dünyasının değil belki de Türk spor camiasının en sevilen ve en renkli kişiliklerinden biri olan teknik direktör Yılmaz Vural'a ait. Bu fotoğraf ise kendisinin 2 sezon önce teknik direktörlüğünü yaptığı takımın ligde kalma parolası ile çıktığı bir maçtan beraberlikle ayrılmasıyla umutların biraz daha tükendiği bir anda çekilmiştir. Biz ise bu fotoğrafı Türk futbolunun şiddet sarmalı içinde bulunduğu vahim durumun betimlemesi olarak kullanıyoruz.

“Futbol bir spordur, fakat spor sadece futbol mudur? “

sorusu özellikle son yıllarda çok popüler hale gelmiştir. Bunda hiç şüphe yok ki futbolun uluslararası çapta genişlemesi, yayın gelirlerinde yaşanan muazzam artış ve bu artışın futbola yapılan yatırımlara yansması ile futbol sektörünün adeta diğer tüm spor dallarına meydan okuması önemli bir yer tutar. Aslında sorunun cevabı son derece basittir. Spor, içinde futbol dâhil olmak üzere yüzlerce branşı barındıran fiziksel aktiviteler bütünüdür. Fakat konumuz Türkiye’de Sporda Şiddet olduğunda “spor eşittir futbol” demekte bir sakınca görmüyoruz. Zira Türkiye’de futbol harici branşlarda yaşanan şiddet olaylarının kökeninde aynı kulüplerin futbolda edindikleri husumetler olduğunu gözlemliyoruz. Bu husumetlerin belki de en rezil ve en vahim örneği ne yazık ki bir tekerlekli sandalye basketbol maçında gerçekleşmiştir. 10 Aralık 2012’de Galatasaray ile Beşiktaş tekerlekli sandalye basketbol maçında maç öncesi bazı taraftarların sahaya girmesi ile başlayan süreçte maçın ilk yarısının bitmesine 6 dakika kala başlayan olaylarda birçok sporcunun tekerlekli sandalyesi kırılmış, çıkan arbede sebebiyle maç tatil edilmiştir (Yaycı, 2012).

Biz, Sporda Şiddet başlığı altında özellikle bir spor seyircisinin dinamizmine vakit ayırdık. İçerisinde yoğun fiziksel mücadele içeren (boks, taekwondo, muay thai) sporlar üstünde yoğunlaşmamamızın sebebi bu sporların da her spor gibi belli kaidelere göre gerçekleşmesi ve bu kurallar çerçevesinde mücadele eden sporcuların gerekli tedbir ve inisiyatifleri almasıdır. Diğer yandan bir takımın taraftarı olması sebebiyle diğer takımın oyuncusu, yöneticisi ve taraftarına düşmanca tavır sergileyen bireylerin üstünde durmayı daha uygun gördük.

Bu doğrultuda spor-şiddet ilişkisi, sporda şiddet ve alt kültür, medyada sporda şiddet ve taraftarlık dâhil olmak üzere birçok konuda araştırmalarımızı yaptık ve elde ettiğimiz gözlemleri röportaj yaptığımız kişilerden yorumlamalarını rica ettik. Bu çerçevede Ebedi Dostluk Ezeli Rekabet (EDER) Derneği Başkanı Cihat Levent ile Türkiye’de spor kültürünü, Akademisyen Yağmur Nuhrat ile Türkiye’de spor algısı ve bu algının oluşumundaki sosyokültürel sebepleri masaya yatırdık. Bölümün sonunda ise iki uzmanımıza da yönelttiğimiz ortak sorular bulunmaktadır.

Cihat Levent - Tanıtım

Öncelikle Cihat Bey dilerseniz sizden başlayalım. Bize sporculuk kariyerinizden, sonrasında üstlendiğiniz görevlerden ve son olarak da Ebedi Dostluk Ezeli Rekabet Platformu ve Derneği'nden (EDER) bahsedebilir misiniz?

Cevap: Sporculuk kariyerim ortaokul çağlarında, Saint Joseph' de basketbol oynayarak başladı. Önce okul takımında sonra kulüp takımında derken profesyonel basketbolcu olarak milli takımda 43 defa forma giydim. 24 yaşında geçirdiğim bir trafik kazası sonucu basketbolu bırakmak zorunda kaldım. Türk Sporunda geleneksel bir alışkanlık vardır, basketbolu bıraktıktan sonra ya antrenör ya da idareci olunur. Ben farklı bir yol seçmeye karar verdim ve spor yöneticisi oldum. Çünkü Türkiye'de spor yöneticisi yoktu, ben de bu boşluğu görmüştüm. Bir spor organizasyon firması kurarak 6-16 yaş arası yaklaşık 40.000 çocuğa basketbol öğrettim. Daha sonrasında bu sistemi bir spor kulübünün (Galatasaray) altyapısına entegre ederek sporcu yetiştirecek sistemler kurdum. Ardından Galatasaray Basketbol Şubesi'nde ve koordinasyon komitesinde çeşitli görevler aldım. Ayrıca İstanbul Ticaret Odası başkanının iki dönem spor ve sosyal hizmetler danışmanlığını yaptım. Bu danışmanlık süresince spor sektörünün İstanbul'da ve Türkiye'de yerleşik bir düzene kavuşması için çalıştım. Daha sonra Türkiye Jimnastik Federasyonu'nda genel koordinatör olarak çalışmaya başladım. 23 ülkenin bağlı bulunduğu Akdeniz Jimnastik Konfederasyonu'nda genel koordinatörlük görevine atandım. 2012 Londra Olimpiyatlarında görev aldım. Artık spora dair daha büyük işler yapmak gerektiğine inandım. İşletme yüksek lisansı yapıp spor işletmeciliğine dair bir tez yazdım. Şimdi de en büyük uğraşım EDER.

“EDER nasıl kuruldu? “ diye sorarsanız Türk sporunda bir bilinenler bir de bilinmeyenler vardır. Biz, sporun hep magazin tarafını takip ediyoruz. Fakat bir de sporun yönetimi, politikası ve iç yüzü var. Şike davasındaki olaylar beni çok etkiledi. Ben birçok kulübün şikeye bulaştığına geçmişte şahit oldum. Bunlar oluyor maalesef. Şike demek illa ki bir spor müsabakasının para karşılık birisinden alınıp diğer tarafa verilmesi anlamına gelmiyor. Çok masum şikeler de var. Örneğin ben seni çok seviyorum, benim arkadaşımın ve karşı takımda oynuyorsun. Benim takımım sezonu şampiyon bitirmeyi garantilemiş, senin takımın benim takımımın yaptığı sezonun son maçını kaybederse küme düşecek. İşte burada gönül hatır ilişkisi devreye girer. Ama her türlü şike tabii ki etik değerlere aykırıdır. Ne olursa olsun sportif mücadelelerde herkes kazanmak için sahaya çıkmak zorundadır.

Bütün spor alanları çizgilerle sınırlıdır. Bizim rekabetimiz de sadece çizgiler arasındaydı. Ben yeni bir slogan ürettim “ Çizgiler arası rekabet çizgi ötesi dostluk”. Bizim çocukluğumda aynen böyleydi. Sahada kıyasıya mücadele ederdik ama saha dışına çıkınca hepimiz arkadaştık. Bu yüzden bir Galatasaraylı olarak kendimi Fenerbahçelilerin yerine koyup empati yaptım. Her türlü seçeneği düşündüm. Fenerbahçe şike yapmış olabilir, yapmamış olabilir veya yanlış anlaşılabilir olabilir. Benim için önemli olan o davanın gerçekten şikeyi cezalandırmak için açılmış olup olmamasıydı. Gördüm ki şike davası esasında politik başka olaylara uzanıyor. Dolayısıyla ben de bir Galatasaraylı olarak kaleme aldığım yazımda dedim ki “ben ne haksızlığa uğramak istiyorum, ne de başkalarına haksızlık etmek, hak etmediğim kupaları kaldırmak beni mutlu etmez... Fenerbahçeli dostlarım eğer haksızlığa uğradılarsa onların acısını paylaşıyorum.” İşte her şey buradan çıktı. Bu yazı binlerce kişi tarafından okundu. Fenerbahçelilerin beni alkışlamalarına karşın kendi Galatasaraylı dostlarım beni tehdit ettiler. “Sen şikeci düşmanla ortaklık yapıyorsun gerçek Galatasaraylı değilsin” dediler. Birçok ölüm

tehdidi aldım. Şikâyetlerim halen savcılıkta inceleniyor. Zamanın beni haklı çıkartacağını biliyordum. Nasıl bugün ülkenin durumunda bildiklerimiz ve bilmediklerimiz varsa sporun içinde de bildiklerimiz ve bilmediklerimiz var. O yüzden ben eğer bir kulüp şike veya hata yaptıysa bunun tek taraflı düzeltilebileceğine inanmıyorum. Bunu spor sektörü olarak bizim düzeltmemiz lazım. Bunu nasıl düzeltebiliriz? Kimse tek başına bir şey yapamaz. Bu yüzden bir ekip, bir takım kurmak istedim ve bu derdimi sosyal medyada paylaşınca insanlar bana destek verdiler, hep birlikte EDER platformunu kurduk. Bu platformu kurmakta amaç biz aynı dertleri paylaşan insanların resmi kurumların, yetkililerin karşısına çıkabilmesiydi. Bu yüzden 2014 Mart'ında bir toplantı düzenledim, toplantıya 50 kişi üzerinde platform üyesi katıldı. İşte biz orada Ebedi Dostluk Ezeli Rekabet Platformu ve Derneği EDER'i kurduk. O günden beri bebek adımlarıyla ilerleyerek bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.

Cihat Levent – Sorular

- 1- Kendi Blogunuzda yayınladığınız “Şike Davası ve Ülkemizin Gerçekleri” başlıklı yazınızda “Benim için en önemli kazanım şike davası sayesinde EDER'in kurulmuş olmasıdır. Bir avuç akli başında adam kocaman bir STK yarattık. Şike davası olmasaydı EDER de olmazdı (Levent, 2015).” dediniz. **Bu noktayı biraz aydınlatabilir misiniz?**

Cevap: Eğer doğru bir amaç uğruna mücadele ediyorsanız arada karşınıza çıkan negatifler etkiler sizi engellememeli. Ben sporculuğumda kazançlı çıktığım veya mağduru olduğum birtakım hatalar ile karşılaştım. Sonra bir dönem hakemlik de yaptım ve bu hataların emekleri nasıl bir yerden alıp öbür tarafa götürdüğünü gördüm ve bundan nefret ettim. Biz sporseverler çoğunluk olarak hiçbir şekilde sahada bir haksızlık yapılmasını istemiyorsak ve bize sunulan o haksızlıkların yapıldığı ürünü reddediyorsak eninde sonunda bize istediğimiz ürünü vermek zorunda kalacaklar. Burada tamamen bir arz talep dengesi var. Biz spor sektöründeki bu dengeyi değiştirmek istiyoruz. Artık, insanlar sahada sporcuların birbirlerinin kafalarını kırdığı, küfrettiği şeyler veya seyircilerin sahaya yabancı maddeler attığı ürünler yerine sadece sporu seyretmek istiyorsa ve bunu doğru dille talep ederlerse spor sektörü yöneticileri bunu bize arz etmek zorunda kalacaklar. Çünkü spor artık bütün dünyada bir entertainment business (eğlence sektörü) olarak algılanıyor.

Bugün itibariyle EDER 19.000 kişiye ulaştı. Kısa süre içerisinde Türkiye'deki en büyük futbol stadyumlarını doldurabilecek sayıya (52.000) ulaşmayı hedefliyoruz. Ardından dünyadaki en büyük stadyumu(100.000) dolduracak kişi sayısına ulaşabilirsek eminim ki bunun arkası gelecek. Eğer biz sporda şiddetin bitmesini istiyorsak hiçbir sporcu sahada rakibine yan gözle dahi bakamaz kimse de sahaya bir tek kâğıt parçası atmaya dahi cesaret edemez. Benim tüm amacım bu. Evet, şike davası bir fırsat oldu. Nasıl bir fırsat oldu? İnsanlar sporun içinde dönen yolsuzluklara haksızlıklara son derece etkili bir biçimde şahit olup gördüler, anladılar, duydular, yorum yapıp taraf tuttular. Doğru veya yanlış tarafı tuttular hiç önemli değil. Kısacası bir şekilde konuyla ilgili hale geldiler. Böylece şike davası bizi uyandırdı. Bir musibet bin nasihatten iyidir. O şike davası ve benim kaleme aldığım yazı EDER'in kurulmasına sebep oldu ve ben ocak ayında İnkılap Kitabevi'nden yayınlanacak olan bir kitap yazdım. Kitabın adı “Ölümüne Şike”. Kitabın adında “Ölümüne” tabirinin yer almasının sebebi 1989 yılında geçirdiğim trafik kazasında benim ölmem (kalbim atmadı, nefes almadım) ve geri gelmemdi. Kitap bu noktadan başlayıp şike davasına kadar gidiyor.

- 2- Gökhan İçöz ile yaptığımız bir röportajda EDER’i kurup rakibimizle (Fenerbahçe) dost olduğum için tümü Galatasaray taraftarlarından olmak üzere 21 tane ölüm tehdidi aldığımızı belirtmişsiniz. **Sizce bir insanın bir değerini sportif bir sebepten ölümlle tehdit etmesinin altında yatan sebepler nelerdir?**

Cevap: Çünkü sporu gerçek anlamıyla bilmiyoruz. Sporun ne olduğunu nasıl yapıldığını çocuklarımıza doğru şekilde öğretmiyoruz. Çocuklar da sporu sadece kazanmak zannediyorlar. Bir minik takımlar maçına gitmişim. On yaşındaki çocuklar oynuyor. O maçta hakem yanlış bir düdüğü çaldığında bir veli yaklaşık 1.5 metre yükseklikte ve yarım metre çapındaki bir demir çöp kutusunu sahaya hakeme fırlattı, bir babaydı bunu yapan. Sahadaki çocuklar 10 yaşındaydı. Baba çocuğuna ne yapacağını nasıl spor yapacağını öğretmiyor. Aile içinde sporun ne olduğunu çocuklara öğretebilme yetisi yok. Hâlbuki bunun çok daha farklı anlatılması lazım.

Sporcuların aidiyet duyguları olması son derece doğaldır, ama seyirciler aidiyet duygularını abartıyorlar. Adam diyor ki, ben Galatasaraylıyım. Tamam, buna saygı duyuyoruz. Fakat neden tribüne gidip Galatasaray yenildiğinde diğerlerini öldürmeye çalışıyorsun, kafalarına bir şeyler atıyorsun? Bir tane cep telefonu veya bir kalem pil o yükseklikten atılırsa mermi etkisi yapar ve isabet etiği kişiyi öldürebilir. Bunun bilincinde değil insanlar. Sporun ne olduğunu anlatamıyorsun. İşte bunu ilkokullarda öğretmek lazım. Biz beden eğitimi dersinde takla atarız, zıplarız, top oynarız. Hâlbuki olimpik sporların ne olduğunu okçuluk ve yüzmenin nasıl bir spor olduğunu çocuklara kimse öğretmiyor. Sporun nasıl ve neden yapılacağına dair hiçbir pedagojik eğitim vermiyoruz. İnsanlar zamanla fanatik taraftarlar oluyor ve ait olduğu külünün kazanmasını istiyorlar. Spor bir savaşa dönüşüyor. Bu tamamen bilgisizlik ve kötü eğitimden kaynaklanıyor. Hâlbuki bunları kamu spotuyla insanlara aktarabiliriz.

- 3- Şike konusunda ise “Bildiğim tek gerçek tarihinde şike yapmamış kulüp bulunmadığıdır. Bazen çıkarlar uğruna, bazen de hatır gönül için yapıldı şikeler. Bazıları cezalandırıldı, bazıları görmezden gelindi. Önemli olan bundan sonra tertemiz bir Türk Sporunu yaratabilmektir. (Levent, 2015)” demişsiniz.

Şikenin tanımını yapabilir misiniz? Şike yapmamış kulübün olmamasını neye bağlıyorsunuz?

Cevap: Şike yapmamış kulüp yok derken her kulüp planlayarak şike yaptı anlamında söylemedim. Kulübün dahili olmayabilir kulübün sahadaki tek sporcusu veya antrenörü şike yapmış da olabilir. O yazıda kastettiğim şey şikenin her kulübün başına geldiğidir. Şöyle bir örnek verelim. Mesela siz bir basketbol takımı olarak ligdeki son maçınıza çıkıyorsunuz. Bu maç sizin play-off’ta eşleşeceğiniz rakibi belirliyor. Maçı kazanırsanız 2. olup ligi 7. bitiren takımla eşleşeceksiniz. Farz edelim ki nasıl olduysa o senenin en kuvvetli takımı ligi 7. bitirmiş. Play-off’tan önce de müthiş 2 Amerikalı basketbolcu getirmiş ve şampiyonluğun en büyük favorisi haline gelmişler. Eğer son maçı kazanıp 2. olup ilk turda bu takımla eşleşirseniz elenmeniz büyük ihtimal. Fakat bu maçı kaybedip 3. olduğunuzda eşleşeceğiniz takım çok daha zayıf, hatta onlarla sezon içinde oynadığınız iki müsabakayı da kazanmışsınız. Eğer ilk turda bu takımla eşleşirseniz onları eleyip bir üst tura çıkmamanız için hiçbir engel yok. İşte o anda antrenör “Acaba maçı kaybetsek mi?” diye düşünmeye başlıyor. Belki de antrenör gizli bir şekilde yanlış bir savunma taktiği vererek takımının kaybetmesine sebep oluyor veya aynı

eşleşme durumunun farkında olan oyuncunun da maçı kazanmaya eli gitmiyor. 7. takımla eşleşip elenmektense 6. takımla eşleşip bir üst tura geçerek prim alacağını düşünüyor.

İşte o maç bir şekilde kaybedebiliyor. Bunun ne parayla ne de gönül hatır işleri ile alakası var. Bu tamamen tutacağıın yer ve taktikle alakası var. Bu anlamda şikeye dâhil olmamış takım yoktur.

- 4- Bildiğimiz kadarıyla bir ara buluculuk görevi üstlenmişsiniz. Fatih Üniversitesi'nde katıldığı bir konferansta Av. Ayşe Taciser Ülkü Levent: "Sinirli insanların arttığı toplumda arabuluculuğun çok önemli olduğunu düşünüyorum." fikrini ortaya atıyor.

Siz bu görüşe katılıyor musunuz? Cevabınız evetse bir arabulucu teknik danışmanı olarak sinirli insanların sayısındaki artışını nasıl yorumlarsınız?

Cevap: Sinirli insanlar artıyor buna katılıyorum çünkü etrafımdaki gözlemi bırakın ben kendimi de daha sinirli görüyorum. Çünkü ben toplumsal kurallara uyarak yaşamaktan hoşlanan disiplinli bir insanım. Bugün insanlar ne yazık ki temel adabı muâşeret kurallarını bile yerine getirmiyorlar. Yani biz ne yazık ki toplumda nasıl hareket edeceğimizi bilmiyoruz. Nasıl hareket edeceğimizi bilmeyince de ortaya sinir çıkıyor. Kendinizi haksızlığa uğramış hissediyorsunuz, haksızlığa uğradıkça sinir katsayınız artıyor ve karşınızdaki ile empati yapamaz hale geliyorsunuz. Biz empati yapmayı unuttuk. Böylece sadece kendi haklarımızı savunur hale geldik. Bu da bizim sinir katsayımızı artırdı ve karşımızdaki anlamaz hale geldiğimiz zaman bir üçüncü kişinin bizi birbirimize anlatması gerekebiliyor. O yüzden arabuluculuk önemli.

- 5- Abcspor adlı yayın platformundaki bir köşe yazınızda bir Euroleague basketbol mücadelesini yorumlarken öncelikle "Maç anlatımı konusu ise tam bir felaketti. Bizim genel tavrımızdır, yenildiğimiz zaman bizden başka herkes suçludur. Suçu başkalarının üzerine atıp kendi başarısızlığımızı mağduriyet kılıfı ile örtersek pozisyonumuzu koruyup işimize devam edebileceğimizi düşünürüz." Ardından "Bence başarıya giden yolun anahtarı şu felsefededir. Suçu başkalarının üzerine atacağımıza kendi eksiklerimizi giderirsek bizi kimse durduramaz (Levent, ABC Spor, 2016)."

Bahsini ettiğiniz bu durum sizce Türkiye de tüm sporlarda görülen bir olay mı?

Mağduriyet kılıfının örtülmesinde kim/kimlerin payı var?

Cevap: Kesinlikle bu durum diğer sporlarda da var. Bu durumun aslında iki temel sebebi var.

Birincisi, hem maç anlatımında hem de spor yönetiminin diğer kademelerinde yetkili kalifiye teknik adam ve personel eksikliği var. Bu kalifiye personel eksikliğinden kaynaklanıyor olabilir, spiker hakemin karar verdiği pozisyonu görememiş olabilir veya yeterli bilgisi olmayabilir. Eğer bu bir milli maçsa taraf olarak pozisyonu kendine göre yorumlayabilir. Bu durum bir yetersizliktir.

İkincisi ise spiker işi çok iyi bilir ama art niyetlidir. Bu durum bir kötü niyet örneğidir ki çok daha tehlikelidir. Bir müsabakada siz izleyici olarak ilk 5 dakika sonunda hakemin maç boyunca nasıl bir yönetim ortaya koyacağı anlarsınız. Hakem aslında ilk dakikalarda maçı koklar; maçın en güzel şekilde en problemsiz nasıl geçeceğini anlar ve ona göre kararlarını verir. Bahsini ettiğiniz maçta hakem oyunun ilk dakikasından itibaren normal şartlarda oyun kurallarınca hatalı yürüme olarak adlandırılan dripling (top sürme) öncesi ilk adımda avantaj sağlanmayacak şekilde pivot ayağının hareket ettirilmesine steps (hatalı yürüme) çalmadı. Aynı hareketi bizim takımımızdaki oyun kurucu da maç boyunca birçok kez yaptı. Maçın sonunda da maçın akışı içinde verdiği bu karar standardına uydu ve rakip oyuncunun benzer hareketini hatalı yürüme olarak değerlendirmede. Fakat spikerin bütün maç boyunca hakemler hakkında ileri geri konuşması bizim seyir zevkimizi elimizden aldı.

Tüm bunların haricinde TV kanallarında maç sonu hakemler hakkında çok ağır yorumlar yapılıyor bu şekilde rating uğruna spor kirletiliyor. O yorumları yapanlar günlük hayatlarına öyle insanlar değil, orada sadece rol yapıyorlar.

- 6- Bir diğer köşe yazınızda ise şöyle bir tabir kullanmışsınız. “Sırf çocuklarımız basketbol oynasınlar diye her türlü fedakârlığı yapıyoruz. Sadece kazanmak için çocuklarını sahaya süren ve çaldığı düdüklere dolayı hakemlere hakaret eden velilerden hiç hoşlanmıyorum. Basketbolda kazanmak da vardır, kaybetmek de (Levent, 2016)...”

Sizce velilerde gözlemlediğiniz bu durumun sebebi nedir?

Cevap: Burada benim şöyle bir tezim var. Çocuklar son derece iyi ve saf birer insan olarak dünyaya geliyorlar. Hiçbiri doğduğunda adam dövmeyle bilmiyor. Eğer çocuğu eğitirsek onların anne babaları da çocuklara kötü alışkanlık aşılama fikrinde olmadıklarından onlar da kendine dikkat edecek ve böylece iki nesli birden eğitmiş olacağız. Çünkü anneler babalar genelde çocuklarının yanında kötü alışkanlıklarını sergilemekten sakınır. Çocukları onları son derece iyi, temiz bir rol model, düzgün insanlar olarak görsün isterler. Ama çocuğa bu eğitim verilmediğinde ve zaten veli de kendi çocukluğunda bu eğitimi almadığından tribüne gittiğimizde sadece tuttuğu takımın kazanmasını isteyen insanlar görüyoruz. Röportajın başında bahsettiğim basketbol eğitimi verdiğim 40.000 çocuktan sadece 4’ü profesyonel basketbolcu oldu. Ama 40.000 öğrencinin hepsi takım içinde aynı amaç uğruna çalışarak iş birliği yapmasını öğrendi. Ayrıca o çocuklar oyunun içinde kazanmak da kaybetmek de olduğunu öğrendi. Zaten sporda oyunlar kaybedilebilir fakat kaybedilemeyecek olan şey kendi ilkelerin, dürüstlüğün ve insan olman için gereken temel şartlardır. Eğer sen o maçı kazanmak için bu temel şartlardan fedakârlık ediyorsan istediğin kadar maç kazan insan olmadıktan sonra oyuncu olmanın hiçbir anlamı yoktur.

- 7- “1 Yaşındaki Bebeğim Eder’in Hikayesi” başlıklı yazınızda “O dönemde (sporculuk) tribünlerde otokontrol, aile, camia ve spor terbiyesi vardı. Bu değerler günümüzde hızla erozyona uğradı ve acilen bir şeyler yapılması gerekiyor (Levent, 2015) .” Görüşünü paylaşmışsınız.

Öncelikle bu değerlerin erozyona uğramasını neye borçluyuz? Acilen yapılması gereken şeyler sizce neler?

Cevap: Bana bir yetki verilse hemen çocuklarla bir proje geliştirdim. Çünkü çocuğa dair bir şeyler yaparsak çok kısa bir süre içerisinde tüm bunlar değişecektir. Benim planımda kendi çocukluk dönemimdeki spor ortamını yaratabilmek var. Benim çocukluğumda herkes kol kola maç izler kim iyi mücadele verirse alkışlanır, kimse kimseye küfretmezdi. Çünkü sahadaki çocuklar herkesin çocuklarıydı. Ama hızla bu durum değişerek insanların kazanmak uğruna birbirine saldırdığı bir sahne haline döndü. Bu değişime acilen müdahale edilmeli. Öncelikle insanların derin duygularına dokunacak sporun kardeşlik olduğuna dair mesajlar veren kamu spotları üretilmeli. Burada en önemlisi geleceği kurtarmak yani çocuklara yatırım yapmaktır. Ben gençlerle daha kolay çalışacağımı onların beni daha rahat daha kolay algılayabileceğini düşünüyorum. Bu sebeple gençlerle proje üretilmesini çok doğru buluyorum.

- 8- Efor Dergisine verdiğiniz röportajda Passolig ile seyircilerin ancak bir noktaya kadar kontrol edilebileceğine değinmiş, çözümün ise seyircinin eğitilmesi ve tribünde otokontrolü sağlamak olduğunu söylemişsiniz.

İlk olarak “Tribünde otokontrol” kavramını biraz açabilir misiniz?

Diğer taraftan Seyirci sizce nasıl eğitilebilir?

Cevap: Kendi yaşadığım bir canlı örneği anlatayım isterseniz. Açık ara önde gittiğimiz bir maçta benim takımımın seyircisi boş bir turnike atışı kaçırdığım için anneme küfretti. Bunun üzerine hemen yanındaki arkadaşları ona çok ciddi bir tepki gösterdi. İşte eskiden bu otokontrol vardı. Zamanla özellikle maç öncesi bir ritüel haline alan alkol tüketimi ve insanların maçları deşarj olunacak bir yer gibi görmesi kanıksandı. Bu durum da tribündeki otokontrol kavramını zedeledi. Passolig’de amaç kişileri kayıt altına alıp suçu işleyenleri saptayarak suçlu kişiye ceza vermek olarak açıklanmıştı fakat şu anda bir kişi suç işlediğinde bir tribün kapatılıyor o zaman da bu uygulamanın bir anlamı kalmıyor.

Bence şu an otokontrol kavramı yok bilakis insanlar birbirlerini illegal şeyi yapmaya teşvik ediyor. Bunun da sebebi eğitimsizlik, biz eğer o insanları başka şeylerden zevk almayı öğretirsek bu yollara başvurmayacaklar. Yani Passolig’de verilen cezalandırma sisteminden ziyade insanlara o otokontrolü eğitim ile aşılayarak bu sorunu çözebiliriz.

9- Geçtiğimiz yıl katıldığınız Geveze Show adlı radyo programında “Aptal bir aidiyet duygumuz var. Kazananın başarının bir parçası olmak insanların çok hoşuna gidiyor ve kazanan tarafta olmak istiyorlar. Sporun bir görsel eğlence olduğunu unutuyorlar.”

“At Avrat Silah” başlıklı yazınızdaysa buna paralel olarak “Sporseverliğin yerini alan aidiyet duygusu artık Türk halkının yeni namus kavramı... “TARAFTARLIK” her şeyden önce geliyor. Ekonomi, eğitim, çevrecilik gibi hayati konuları önemsemeyen hatta fikir sahibi bile olmayan insanların taraftarı oldukları kulüp ile ilgili en ufak bir nahoş mesele vuku bulsa herkes top yekûn göğsünü siper etmeye hazır. “ diyorsunuz.

Öncelikle sporda “Aidiyet” kavramını nasıl yorumluyorsunuz? Sizce bu duyguyu oluşturan veya körükleyen etkenler nelerdir?

Cevap: Bence sporda aidiyet duygusu birden fazla çerçevede incelenmeli. Ben kendimi Galatasaray kulübüne ait hissediyorum. Çünkü Galatasaray kulübü benim bu güne kadar edindiğim isim, çevre, iş hayatıma ve eğitimime ön ayak oldu. Dolayısıyla benim aidiyetimin belirli sebepleri var. Ama herhangi bir insan bir takımın tribününe girdiğinde kendini o kulübe ait hissediyor. Bu bana hastalıklı bir düşünce gibi geliyor. Örneğin bir taraftar kendi tuttuğu takımın asla şike yapmayacağını düşünüyor. Daha doğrusu bu ihtimali gözünün önüne dahi getirmiyor. Hatta bu konuda bir gelişme yaşandığında bu durumun diğer takımların kendi çıkarları için çamur atması olarak yorumluyor. Sonuç olarak devamlı bir karşı tarafı kötüleme olgusu var. Hâlbuki prensip kendin iyi ol başkasını boş ver olmalı. Hatta aidiyet öyle bir boyuta taşınıyor ki insanlar toplumsal sorunlara yönelik hiçbir yorum yapmazken rakip takımın attığı haksız bir gol üzerine defalarca eleştiriler yapıyorlar.

10- Kanal D de yayınlanan Beyaz Show programında kendi oyunculuk döneminizde Fenerbahçe ile Galatasaray arası müsabakalarda seyircilerin birlikte olduğunu dile getirdiniz. Ayrıca “Ama bugün sanki insan değil aynı milletten değil birer düşman gibi insanlar birbirilerinin kafasına neler atacıklarını hesaplıyorlar. Bunun içi plan yapı düzenekler kuruyorlar.” diye eklediniz.

Keza SKY Türk televizyonuna yaptığınız telefon bağlantısında “90’lı yıllarda herkes birlikte maç seyredabiliyordu. Ama bugün gerçek olan şey, o dostluk düzeninin bozulmuş olduğudur. Biz (EDER) işi esasında aslına döndürmeye çalışacağız. Türk sporunda yapılan en önemli hatalardan birisi çatıdan başlayan işler yapıyoruz; kulüp başkanı, federasyon başkanı seçimi, hangi yıldız futbolcunun transferi. Sporda başarı ancak altyapıdan, kazandan gelen sporcu ile mümkündür. Dolayısıyla tabandan bir hareket başlatmak istiyoruz.”

Öncelikle yaklaşık 20 yıl içinde yaşanan bu köklü değişimin sebebi sizce neler? Ezeli Rekabet, Ebedi dostluk kavramındaki dostluk kavramının silinmesini ve ezeli rekabetin ezeli düşmanlığa dönüşmesinde sizce suçlu kim/kimler?

Cevap: Öncelikle spor yöneticiliği diye bir kavram ne yazık ki yok. Kulüplerin yönetim kurulları eski sporculardan oluşmayabiliyor. Zaten kulüp yönetiminde yer alma insanların popüler olma sevdalarından kaynaklanıyor. Kulüp başkanları kendi şirketlerine 3 veya 5 milyon dolara işçi veya yönetici almazlar ama kulübe bu paralara futbolcu alırlar. Çünkü kulüp başkanları hiçbir yasal yükümlülüğü olmayan bir derneğin başkanıdır. Bunun sebebi ise Dernekler Yasası'dır. Bu yasaya göre derneklerin borçlarından dolayı yönetim kurulu üyeleri yargılanamaz. Hâlbuki kulüpler şirket gibi yönetilmeli. Bu bağlamda Türk sporunun başındaki en önemli belalardan birisi Dernekler Yasası'dır. Bu sebeple spor kulüpleri dernek kapsamından çıkarılarak salt halka açık şirket yapısı kazandırılmalıdır. Ayrıca birçok kez belirttiğim gibi spordan anlayan insan sayısı son derece yetersiz. Son yirmi yılda sporun içine çok büyük paralar girdi ve insanlar bu büyük paralardan nemalanmak istiyorlar. Eskiden menajerlik diye bir meslek yoktu. Sporcular kendileri kulüp ile imza atar veya sadece el sıkıştırdı. Hatta sporcuların sosyal güvencesi dahi yoktu. Ama şu an ortada çok büyük bir pasta var. Herkes de bu pastadan pay almak istiyor. Aileler çocuklarının futbolcu olmasını istiyor. Fakat futbolcu olmaları onlara sürekli refaha ulaştırmıyor. Kendilerine gerekli yatırımı yapmayan sporcular yaşamlarının son yıllarında ciddi geçim sıkıntıları çekiyorlar. Türkiye'de spor kulüpleri de ciddi anlamda zor durumdadır. Bu borçların acilen yapılandırılması ve gelir gider dengesinin gözetilmesi gerekiyor.

Yağmur Nuhrat-TANITIM

Yağmur Nuhrat – Sorular

11- Öncelikle siz, Alkol tüketiminin sporda şiddete etkisini nasıl görüyorsunuz?

Aşağıda size verdiğimiz alıntılarda maç gününde taraftarların önemli bir bölümünün alkol tükettiği ve alkol tüketimin şiddetle ilişkisine yönelik verileri göz önüne alarak sizce bu konuda sizce bazı adamlar atılabilir mi?

Yapılan araştırmada; maç günü taraftarın %28,3'nün düzenli olarak alkol kullandığı, maça gelen taraftarların alkol kullanma durumlarına bakıldığında ise taraftarların %45'inin maç günü alkol kullandıkları, kadın taraftarların % 24.9 olduğu gözetildiğinde erkek taraftar bakımından bu oranın daha da büyüdüğü görülüyor (Saz, 2013).

Birçok çalışmada intoksikasyona yol açacak düzeyde alkol tüketiminin şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılığını yükselttiği bildirilmektedir. Agresyon ve serotonin eksikliği ile agresyon ve alkol tüketimi arasındaki ilişkiyi destekleyen birçok kanıt vardır ve alkol tüketiminin serotonin metabolizmasında majör etkisinin olduğu da bilinmektedir (Kollektif, 2000).

Cevap: Alkolü yasaklama her yerde aynı anlama gelmez. Türkiye'de alkolü yasaklamakla İsveç'te yasaklamak birbirinden farklı. Türkiye'de alkol yasağı bir şeyin göstergesi, bir yerin daha kapatılması bir grubun daha gettolaşmasının sebebidir. Alkol yasaklanması konusunda bazı ülkeler örnek veriliyor fakat zaten alkolizm ve içki tüketimi Türkiye'de sosyal bir problem değil. Ben şöyle düşünüyorum; taraftarın kendi içinde bir kontrolü vardır. Taraftar gruplarının kendi içinde birbirine desteği vardır. Kimse içip, ayakta duramayacak kadar sarhoş olup da yalnız başına stada gelmez, grup içinde gelir ve yanında onu tutacak ve parantez içine alacak kişiler vardır. Belki de çok iyimser bir yaklaşımdır bu, belki de istatistikler sarhoş taraftarları işaret eder ama maç gününde alkol yasağı sporda şiddet bitirir görüşünün doğru olduğunu düşünmüyorum.

12- Aşağıda verdiğimiz alıntıları da göz önüne alarak stadyumlarda cinsel bir dille küfredilmesini neye bağlıyorsunuz?

Bu durumun sebebi bir erkeklik sorunu olması mı?

In Turkey, football chants include swearing with intense homophobic and sexist language (Nuhurat, 2013)

Saldırgan davranışlar öğrenilebilen davranışlar olduğundan toplumdaki değerler itibarıyla erkekler dışa dönük saldırganlığın temsilcisi konumundadır. Buna “çarpıtılmış erkeklik” anlayışı da denilmektedir (Saz, 2013).

Cevap: Stadyumda hakaret önemli bir konu. Benim makalemde anlatmak istediğim şey taraftarın homofobik olduğu değildir. Evet, stadyumlarda küfür homofobik ve cinsiyetçi dil içerir ve Türkiye’de önemli bir sorun olarak anlatılır hatta yasaktır ve cezası vardır. Fair play’e aykırıdır denir. Ben makalemde bu görüşe ters bir saptama yazmaya çalıştım. En başta taraftar küfrederken bir tarafa delikanlılık imgesi diğer tarafa da ibnelik imgesi oturtuyor. Fakat burada delikanlılığın ifade ettiği şeyler; cesur, mert, arkadaşını satmaz, sadıktır, bağlıdır, kalleşlik yapmaz. Aslında genelinde delikanlılıkta bir sokak adaleti, hakkaniyet var. İbnelik ise tam tersine bir kaypaklık, yavşaklık, güvensizlik ve hakkaniyetsizlik göstergesi olarak ifade ediliyor.

Delikanlılık tabirinde hâkim erkeklik (hegemonic masculinity) içine işlenmiş bir hakkaniyet söz konusu hâlbuki bu kavram cinsiyet ayrımı gözetmeyen (gender neutral) bir kavramdır. Ama stadyumlarda cinsiyet üstünden tabir ediliyor. İşte bu anlamda Türkiye’de “egemen erkeklik” sorunu mevcut. Egemen erkeklik ezen erkekliktir. Yaptığımız alıntıda buna çarpıtılmış erkeklik olarak değinilmiş.

13- Sporda milliyetçilik ve bir bakımda militarizm hakkında neler düşünüyorsunuz? Sporda milliyetçilik kaçınılmaz mıdır? Türkiye deki futbol müsabakaların tümünde maç öncesi İstiklal Marşı’nın okunmasını bu bağlamda nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sporda milliyetçilik, neredeyse bir milli mücadele biçimine dönüştürüldüyse; milletleri ya da devletleri temsil eden sporcular (Antik Yunan’da site devletlerinin sporcularını hatırlatan bir gelişme), hayali cemaatlerin esas temsilcileri olarak sahnede yer alıyorlarsa (Hobsbawm,2006); sporda şiddet eylemlerinde milliyetçi kimliğin, spor-güç ilişkisi düzleminde dikkate alınması kaçınılmaz (Bulgu, 2005).

Cevap: Öncelikle müsabakalar öncesinde İstiklal Marşı okunması milliyetçi bir propaganda. Milliyetçilik de Türkiye’de çok derin ve yoğun bir damar ve muhafazakârlık ki o da başka bir damar milliyetçilikten besleniyor. Futbolda da milliyetçilik ve militarizmi görürüz. Türkiye’de etnik ve dinsel (ethnoreligious) bir milliyetçilik var. Bu milliyetçiliğin örüntüleri futbolda görülür. Diğer yandan Türk futbolda Militarizm özellikle Avrupa kulüpleri ile yapılan maçlar öncesi sahne alıyor. Örneğin bir Avusturya kulübü ile maç yapılacaksa “Viyana yı kuşattık” tabiri sıkça kullanılır. Fakat belirttiğim gibi futbol tüm bunların sebebi değil sadece ortaya çıktığı bir alandır.

14- Futbolun işçi sınıfı tabanında daha değerli olduğu ve işçi sınıfının şiddete meyilli bir grup olduğundan sporda şiddet vakaları yaşandığı hakkında alttaki görüşü nasıl yorumlarsınız? Futbolun fiziksel mücadeleye dayalı olması işçi sınıfının duygularının bir dışa vurumu/tezahürü olarak yorumlanabilir mi?

Avrupa’da toplumsal sınıflar arasında dereceli olarak davranışların ve yaşamın uygarlaştırılmasına karşın, Dunning’e göre bu değerler işçi sınıfına sızmadığı/ulaşmadığı için, alt işçi sınıfının yabancılaşmasıyla şiddet davranışını yasallaştıran özel bir alt-kültür oluşturulmuştur. İşçi-sınıfının alt-kültürü de erkeklik üzerine odaklanmıştır. Sokaklarda kavga ve saldırıyı öğrenerek toplumsallaşan işçi sınıfından genç erkekler kimlik göstergesini, futbolda maço erkek tarzı saldırılarla şiddet biçiminde ortaya koymaktadırlar (Bulgu, 2005).

Beden sosyolojisi üzerine de çalışan Bourdieu, toplumsal sınıf farklılıklarının bedene yansıyan görüntülerini analiz etmiştir. Ona göre bedenin alt sınıflar ve üst sınıflar için farklı anlamları vardır. İşçi sınıfı bedeni “bir araç olarak” görmekte ve böylece “güçlü olmayı” amaçlamaktadır. Araçsal beden anlayışı, işçi sınıfını kas güçlendirmeyi sağlayan sporlara yöneltir (Işık, 1998, 140-141). Üst tabaka “erken (hemen) haz unsuru” ön planda olan sporlara ilgi duyarken, alt tabaka bedenine eziyet etme pahasına da olsa “güçlü olmasını sağlayacak” sporları yapar. Görüldüğü üzere Bourdieu, bireylerin bir spora yönelmelerinin tesadüfi olmadığını altını çizmektedir (Yılmaz & Akkaya, 2013).

Cevap: Bourdieu aslında *Distinction* kitabında tam olarak bu konuyu anlatıyor. Zevkler ve renkler tartışılmaz fikrine karşı çıkıyor. Zevk olarak adlandırdığımız şeylerin sınıfsal özelliğinin bir boyutu olarak açıklıyor. Örneğin bir kişi tenis oynuyorsa burjuva özelliğidir diye anlatır. İşçi sınıfı ise bedeni ile enstrümantal bir ilişki içindedir der. Bedenin araç olarak kullandığını vurgular. Burjuvanın ise kendi bedenini yatırım yapılacak bir amaç olarak görür.

15- TRT Spor adlı kanal 80 lı yıllarda futbol adı altında 30 başlıklı bir yayın hazırlamış ve 1 numarada “80 li yıllarda derbilerde tribünler yarı yarıyaydı” deniyor. Burada hem deplasman yasağı olmaması hem de taraftarların karışık veya yan yana tribünlerde herhangi bir olumsuzluk yaşanmadan maç izlediği belirtiliyor. Aynı durumu 90 lı yıllarda da görüyoruz.

Fakat günümüzde böyle bir örnek bulmak neredeyse imkansız. Yaklaşık 30 yıl içinde yaşanan bu köklü değişimin sebebi sizce neler?

Ezeli Rekabet, Ebedi dostluk kavramındaki dostluk kavramının silinmesini ve ezeli rekabetin ezeli düşmanlığa dönüşmesinde sizce suçlu kim/kimler?

Cevap: Bazı insanlara göre bu değişim deplasman tribünün gittikçe ufalması ile başladı.

Bu şekilde taraflar birbirinden ayrıldı. Ayrıca aynı statların farklı takımlarca kullanılması da bir paylaşma duygusu yaratıyordu. Tribün savaşları ve tesis basmaları aslında 80'lerde çok fazla olan şeyler. Taraftarlar arası kavgaların sebebi kimliklerin katılaşması (solidifiye olması) yani iyice birbirinden farklı biz ve öteki kimlikler olarak ayrılması. Biz ve ötekilik aslında inherent değil, herkesin kendine has birbirinden farklı hiçbir şeyi yok. Derbiler üstüne yapılan akademik çalışmalarda takımların birbirinden ikili relational (ilişkiler) olarak ayrıştığı anlatılıyor. Din, siyasi ayrılık olarak konumlanan Barça-Real, Celtic-Rangers derbilerinde bile o ayrılıkların derbilerin temelinde yatan şey değil de ayrışmayı aklamak (justify etmek) için sonradan konulan şeyler olduğunu anlatan yazılar var. Futbol üzerinden relational bir ayrışma oluyor diye kabul ediliyor.

Ortak Sorular

16- Spor ile şiddet ilişkisi hakkında farklı iki görüşü size sunuyoruz.

Sizce kim haklı veya ikisi de haksız mı?

Spor ile şiddetin ilişkisine gelince; aslında spor ile şiddetin yakın akraba olduğu belirtilmiştir. Çünkü bilindiği gibi spor şiddeti içinde barındıran bir oyundur. Sporda amaç, doğal ve evrensel olan saldırganlık içgüdüsünü yüceltmek, daha güçlüye, hızlıya, yükseğe ulaşmak için savaşmaktır (Saz, 2013).

Özünde birbirlerine zıt iki kavram olan spor ve şiddet, artık birlikte anılmaya başlamış ve sporun olduğu her yerde şiddet vardır anlayışı ortaya çıkmıştır (Girginer, Sibel, & Cavdar, 2006).

Cihat Levent - Cevap: Ben sayın savcımıza katılmıyorum. Çünkü sporun içerisinde şiddet yoktur. Dövüş sporlarının içeriğine bakacak olursanız bu sporların var olduğu tarihlerden önce insanlar barbarca birbirlerini öldürüyorlarmış. Arenalardaki Gladyatör çarpışmaları buna en güzel örnektir. O zamanlar bile insanlar, böyle bir şiddet, böyle bir kaba kuvvet olmanın diye güç ve dövüş sporlarında birtakım kurallar getirmişler. O kurallar günümüze kadar gelmiş. Örneğin boks sporunda şort çizgisinin altına vurmamak yasaktır, rakibi kafasından çekmek yasaktır. Şiddetten uzaklaşması ve insanların birbirilerine olan teknik ve fiziki üstünlüklerini ispatlayıp birbirlerini öldürmeden yendiklerini ispat edebilmeleri için yani şiddeti önlemek için dövüş sporları ortaya çıkmıştır.

Diğer sporların hiçbirinin özünde zaten şiddet yoktur. Birçok temas olmayan branş var; tenis, voleybol, yüzme, kürek, yelken, atletizm, atıcılık, kayak, binicilik, bisiklet, jimnastik ve daha bir çok... Spor tam tersi şiddetin engellenmesi ve insanların fiziksel üstünlüklerini bazı taktik ve zekâ anlayışlara bağlanarak belli kurallar çerçevesinde icra edilmesine sebep olmuştur. Fakat şu doğru: "Citius Altius Fortius" yani daha hızlı daha yükseğe daha güçlü olmak sporunun amacıdır. Bir yüzücünün en büyük rakip sadece ve sadece kendisidir. Kendi yüzdüğünden daha hızlı yüzmek zorundadır.

Üniversite öğrencilerine yapılan araştırmadaki görüş ise son derece doğru. Spor ve şiddet bence de zıt kavramlar. Fakat şiddet maalesef taraftarın devamlı kazanmaya prim vermesiyle birlikte sporun sadece kazanmaya odaklı olması ve bu kazanma hırsının da bu işi savaşa dönüştürmesinden kaynaklanıyor.

Yağmur Nuhrat - Cevap: Ben sporun şiddetle yakın akraba olduğuna kesinlikle katılmıyorum. Spor ile şiddetin birbirinden ayrılması gerektiğini düşünüyorum. Zaten her sporda şiddetin deneyimlenmesi farklıdır. Aslında Türkiye’de futbol, şiddet konusunda bir günah keçisi haline gelmiş. Sanki şiddet toplum içinde barınmazken stadyumda insanlar canavarlaşıyorlarmış. Ben buna katılmıyorum esas olarak. Şiddetin sokakta da mahkemede de evde de kentte de olduğunu görüyorum. Bu anlamda futboldaki şiddetin futboldan kaynaklanmadığını görüyorum. Aslında stadyumda şiddete başvuran kişiler stadyum olmasa da elbette başka bir yerde şiddete başvurabilirler.

17- Medya etkisi üstüne yaptığımız birçok araştırma var. İşin medya bölümü hakkındaki şu yoruma katılıyor musunuz?

Psikiyatrist Dr. Kaan Arslanoğlu, “Spor psikiyatrisi” isimli kitabında bu durumu şöyle tespit etmiştir: Medya, insanın üstünde bir iktidar kurumu olmakla beraber, insanlardan oluşur ve toplumun uzantısıdır. Geniş kitlelerin yetersiz akıl düzeyi, onlara yabancı gelen her türlü üst düzey ürünü, yapıtı; yabancı organı atan bir vücut gibi reddetmektedir. İnsan düşük düzeyli üretimlere rağbet etmektedir. Dünyanın her yerinde küçük eğitim ve kültür farklılıklarının ötesinde böyledir gerçek. Talep öyle olunca o talebi karşılayanlar da çıkacaktır. Talebi karşılayanlar da daha fazla güç için talebi daha da arttırmaya, düzeyi düşürmeye çalışacaklardır (Özsoy, 2011).

Cihat Levent - Cevap: Medyanın böyle bir bahane üretmesini hiç doğru bulmuyorum. Medyanın topluma ne olursa olsun doğru mesajları verip toplumu da buna yönlendirmesi gerek. Ama alıntıda bahsi geçen durum tamamen bize bağlı. Önemli olan insanların şiddetten uzak talepler arzu eder hale gelmesidir. Örneğin burada taşkınlık yapan bir amigoyu Amerika’da NBA maçını izlemeye gönderirsek orada hiçbir şey yapmaz. Çünkü yanındakilerden etkilenir. Bu toplum psikolojisidir. Yanındakinin yapmadığını o da yapmaz. Herkes birbirinden cesaret alıyor.

Yağmur Nuhrat - Cevap: Psikiyatrist bu görüşte haklı. Gazetelerin de yayın seviyesini böyle açıklamaları çok genel geçer bir argüman ve ben buna katılmıyorum. Halk bunu istiyor diye veya bu dilden anlıyor diye aynı şeyler üretiliyor. Reklamları düşünün, birçok ürünün reklamı cinsiyet rolleri üzerinden kurgulanmış. Örneğin annelere anneler gününde mutfak robotu hediye edilir veya kadınlar çiçek ya da ayakkabı ister diğer taraftan adam gibi bira reklamları vardır. “Biz ürün satıyoruz kitlenin aklındaki kategorilere hitap ediyoruz demek” çok kötü bir bahane.

18- Deplasman yasakları konusunda iki farklı görüş var:

Taraftarları uzak tutarak şiddeti önlüyor,

İnsanları bir anlamda tecrit ederek toplumsal birliği zedeliyor ve şiddeti sadece geciktiriyor.

Sizce hangisi doğru?

Cihat Levent - Cevap: Ben taraftar yaşayının kademeli olarak kaldırılmasından yanayım. Belli kan davaları var. Fenerbahçe- Galatasaray, Beşiktaş- Bursa gibi. İşte bu kulüplerin taraftar kitleleri toplanarak eğitim verilmeli ve bunun ardından bir tane yaklaşık 50 – 100 kişilik karma taraftar tribünleri kurulmalı. İşte bu sayı kademeli olarak büyütülerek seyirci yaşağı kaldırılmalı.

Biz EDER olarak en büyük hayallerimizden birisini EDER T- Shirt'ü giyip maça gitmek olarak belirledik. Eskiden taraftarlar birlikte maç seyrediyorlardı. İşte burada toplum psikologlarına büyük sorumluluk düşüyor, kendileri bu durumu saptamalı ve daha da önemlisi çözümler üretmeliler. Geldiğimiz noktada ne yazık ki herkes sadece sebepleri söylemek konusunda uzman haline gelmiş, çözümler üretenlerin sayısı ise çok az. İşte biz çözümü EDER' i kurmakta bulduk. Eğer bize destek verecek projeler varsa pedagoglar, psikologlar ve özellikle bunu üniversiteli gençlere söylemek istiyorum projelerinizi getirin EDER'in çatısı altında ne imkânımız varsa hepsini kullanalım.

Yağmur Nuhurat- Cevap: Deplasman yaşağına taraftar haklarını savunan kitleler karşıdır. Öncelikle seyahat etme özgürlüğüne engeldir, denir. İkincisi deplasman taraftarın taraftarlığını icra ettiği önemli bir yer olarak görülür. Bir arkadaşımın bu konu üstündeki raporunu okuduğum da gördüm ki deplasman otobüsü diye bir tabir var ve bu otobüsün organizasyonu yerel ölçekte müzakere aracıdır. Ayrıca deplasman yolunun bir efsanesi vardır. Bu sebeple bence taraftarları deplasmandan mahrum bırakmak futbola bir darbedir. Seyahat etme özgürlüğüne müdahalesinden bir insan hakkı kısıtlaması olarak söz edilebilir.

Peki, neden rakip takım taraftarları arasında şiddet oluyor sorusuna, taraftar şapkamı takarak şunları söyleyebilirim: Şiddeti tetikleyen polistir; Maç gününde TOMAların dizilmesi, polislerin adeta kılıç kalkan ekibi gibi belirmesidir. Maç izleyeceğim diye stada giden herhangi bir kişi bile polisin attığı gazdan etkilenir. O ortamın şiddetle var olmasının en önemli unsuru oradaki yoğun polis varlığıdır. Bu anlamda deplasman yaşağı kolay bir çözüm önerisidir. Deplasman yasakları ile taraftarlık olgusunun da şeytanlaştırılması söz konusu. Taraftar ipe sapa gelmez, sevgisi ve sosyal bağlılığı olmayan bir kişi olarak gösteriliyor. Taraftarın özüne negatif şeyleri eklemek doğru değil. Keza Passolig de bu konuda bir çözüm değil çünkü Passolig olduğu için maçlara gitmeyen kişiler kavga çıkaran taraftarlar değil Passolig'e kavramsal karşı çıkanlar, Passolig ve kombineye parası yetmeyen veya sadece kulübün arzu ettiği bilet fiyatını kabul etmeyen kişiler.

KİMLİKSEL ŞİDDET

Kimliksel Şiddet adlı bu bölümü siz-biz ayrışmasının olduğu Sporda Şiddetin hemen ardına koyduk. Zira bu bölümü toplumsal ayrışmanın zirve noktası olarak yorumluyoruz. Çünkü sporda şiddet konusunda taraftarların kavga ettiği alan genellikle spor sahaları ve bu sahaların çevresinden ibarettir. Fakat kimliksel şiddet insanı silahlanıp hasım, rakip, düşman veya hain olarak gördüğü diğer kişinin iş yeri ve hatta evine kadar götürür. Tıpkı hemen yandaki fotoğrafta olduğu gibi. Bu fotoğraf Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en hazine hadiselerinden biri olan 6-7 Eylül olaylarından bir karedir. Bizi kimliksel şiddet üzerine araştırma yapmaya iten sebep de “Nasıl olur da bir insanın gözü bu denli döner?” sorusuna tatminkâr bir yanıt alabilmektir.

Bu şiddet türü toplumda kabuk dahi bağlayamayan yaralar bırakarak toplumsal birliği ve birlikte yaşama arzusunu köreltebilir. Biz de bu denli hassas bir konu olduğunu düşündüğümüz kimliksel şiddeti olabildiğince ince eleyip sık dokuduk ve bunu yaparken de tüm egolarımızı bir kenara koyduk. Bu araştırmada başucu kitaplarımız Amartya Sen’in *Kimlik ve Şiddet* adlı eseri ile Yüce Yayınları’na yayımlanan *Biyolojik, Sosyolojik ve Psikolojik Açından Şiddet* olmuştur. Ayrıca Türkiye’de kimlik algısı konusunda en çok yararlandığımız kaynak 2009 yılında Frekans Araştırma grubunun hazırladığı *Farklı Kimliklere ve Yahudiliğe Bakış Araştırması* adlı rapor olmuştur. Bu rapora göre ankete katılan insanların yaklaşık olarak yarısı kimlik olarak TC vatandaşlığı olarak görürken önemli bir kesim dinini, bir diğer önemli kesim ise etnik kökenini kimliği olarak tanımladığını belirtmiştir. Biz de bu noktadan yola çıkarak Türkiye’de özellikle toplum nezdinde din algısını, din-devlet ilişkilerini, insanların vatandaşlıklarının önünde başka değerlerini ortaya koymalarındaki fikriyatı araştırdık ve sorguladık. Bu çerçevede İlahiyatçı Yazar R. İhsan Eliaçık ile özellikle Türkiye’de dini ifade ettikleri, dini çevrelerin bakış açılarını ve ilahi metinlerde düşman atfedilen kişilere yapılması emredilen muameleleri sorduk. Diğer yandan Ateizm Derneği Başkan Yardımcısı Yazar Süleyman Karan ile Ateizm Derneğini, Türkiye’de Ateistlerin konumunu ve toplumun Ateistlere bakış açısını konuştuk. Ayrıca All Saints Moda Kilisesi Pastörü Turgay Üçal’dan Protestanlar özelinde Hıristiyanların toplumsal yaşamdaki yeri, toplumun geri kalanının Hıristiyanlara bakış açısı ve Hıristiyanların yaşadığı problemleri ilahi metinleri de göz önüne alarak yorumlamasını talep ettik. Bölümümüzün sonunda ise Akademisyen Yağmur Nuhurat ve diğer uzmanlarımızın Türkiye’de kimlik anlayışı ve tercih özgürlüklerini baz alan ortak sorularımıza cevapları bulunuyor.

R.İhsan Eliaçık - Tanıtım

R.İhsan Eliaçık - Sorular

1- Aşağıda vereceğimiz alıntılarda dinin “biz” kimliğine dönüşmesinden bahsediliyor.

Din ya da mezhep teolojik ve ahlaki bir inanç olmaktan çok, bir “biz” grubunun kimliği olarak algılanınca, kendi mezhebinin mensupları “bizim kabile” gibi, diğer mezhebin mensupları “düşman kabilesi” gibi görülür. Böyle durumlarda siyasi ve sosyal şartlar gerginleştiğinde, bir kıvılcımda böyle kan gövdeyi götürür. Demek ki, sakınılması gereken, şöyle veya böyle inanmak veya inanmamak değil, “biz” ve “onlar” diye kutuplaşmaktır (Kollektif, 2000).

Dini kimlikler, inanç ve kültürden öteye, kabile gibi dar bir “biz” kimliği olarak algılanırsa ve politize edilirse sert çarpışmalara sebep olmaktadır. Sadece din değil, bütün değer sistemleri için bu böyledir.

Size Türkiye’de böyle bir durum söz konusu mu?

Var ise nasıl bu durum elimine edilebilir?

Cevap: Böyle bir durum söz konusu, böyle bir kesim de oluşmuş vaziyette. Kendilerini dindar, kendi dışındakileri dindışı, savundukları şeyi ise dava olarak görüyorlar. Kendi savundukları şeyi dini yayma davası olarak görünce karşı taraf da dine karşı çıkan grup oluyor.

Bu durum insan psikolojisi ve sosyolojisiyle alakalı bir şey. İnsanlar bir gruba ait olmak istiyorlar. Bir gruba ait olma kişinin kendi yetersizliğinden kaynaklanan bir şey bence. Çünkü kişi kendi ayakları üstünde duramayınca bir sürüye dâhil olmak istiyor çünkü o sürüye dâhil olunca kendini güvende hissediyor. Alışverişini orada yapıyor, arkadaş çevresini orada ediniyor ve onlardan birisi ile evleniyor. Dolayısıyla bu aidiyet kültürü insanla alakalı bir şey, din sadece

bunu besliyor. Bunu besleyen sadece din de değil. Mesela Türklük-Kürtlük, doğululuk-batılılık, Müslümanlık-Hristiyanlık... İşte bu kimliklerin hepsi aidiyet kavramını besleyen olgular. Konumuz din olduğu için yine o noktaya dönelim. Dininde saydığım olgular gibi böyle bir etkisi var. Aslında İslamiyet ortaya çıktığında kabileler ve kabileler arası mücadeleler vardı. Peygamber de bu kabileleri Medine’de bir üst kimlikte birleştirdi ve kabileler arası savaş bu şekilde son buldu. Din bu şekilde, kabileler arası gerilimi gideren ve kutuplaşmayı gideren bir üst kimlik olarak doğdu. Ama zamanla din, kabilelerin grupsal kimliğini pekiştiren bir fenomene dönüştü. Yani zamanla dinin hem kabileleri evrensel değerlerde birleştirici hem de tersine kullanıldığında kabileleri fanatikleştiren, ötekileştiren bir işlevi görülmüş oldu.

Bunu önlemek için ne yapmak lazım? Ben son zamanlarda bunu önlemeye yönelik bir gayretin içine girdim. Bir kabileleşme, kutuplaşma ve gerilim oluştuğunu gördüm. Bu gerilim sonucunda din de İslam da anlaşılmıyor ve karşı tarafa da dinin ne olduğunu anlatamıyorsunuz.

Ben, “kabile duvarlarını yıkmak” diye bir tabir kullandım. Bu doğrultuda Alevi cem evlerine gittim ve hala da gidiyorum. Ayrıca Gezi’ye katıldım. O dönemde başbakan Gezi’ye katılanları dinsiz olarak yansıtıyordu. Ama biz gezide cuma namazı kıldık. Etrafımıza da dinsiz olarak atfedilen kişiler geldi, bize katıldı ve bizi koruyup bağışlarına bastılar. Diğer yandan 1 Mayıs’ta Taksim’de gösterilere katıldık. İşte tüm bu yaptıklarımızdaki amaç dindar ve dinsiz olarak ikiye ayrılan mahalleler arası duvarları yıkıp bu mahalleler arasında köprü inşa etmektir. Fakat bunu özellikle dindar mahalle çok büyük tepkiyle karşıladı. Bizi dinden çıkardılar, Gezi’ye gittik diye tekfir ettiler.

2- Peki, Türkiye de Din ile Devlet arasındaki ilişkiyi nasıl gözlemliyorsunuz?

Tek mezhepçilik olgusu biz de mevcut mu?

Aşağıda Nizamülmülk e ait olan sözleri nasıl yorumlamamız gerekiyor?

Selçuklu Veziri Nizamülmülk der ki: “Bir hükümdarın ihtiyaç duyduğu en önemli şey sağlam bir itikattir çünkü hükümdarlık ve din iki kardeş gibidir; ne zaman bir ülkede huzursuzluk patlak verirse dini meseleler de bundan dolayı sıkıntıya girer. Bunun tam tersi de geçerlidir (Kollektif, 2000).

Cevap: Nizamülmülk, Devlet Başkanı’nda inanç, itikat arıyor yanlış da tam olarak burada başlıyor.

Ben Sünniliği artık bir mezhep olarak değil de ayrı bir din olarak görüyorum. Sünnilik dini, İslam’dan kopmuş, tahrif olmuş, İslam’ın damarlarından ayrılmış, imparatorlukların menfaatlerin doğrultusunda oluşan ayrı bir din. Bu durumun en temelinde şu tartışma yatar. “Bir insan ne zaman dokunulmaz olur?” sorusuna Ebu Hanife ile Şafii farklı cevaplar vermiştir. Ebu Hanife, “İnsan olması yeterlidir” derken Şafii, “İtikat gereklidir” diyor. Sünnilik şu an Şafii paradigmasına uygun şekilde devam ediyor. Bu sebeptendir ki bir din adımı TV’ye çıkıp “namaz kılmayan hayvandır” diyor. Çünkü buna inanıyor. “İnanmayan pistir, necistir” görüşünü savunuyor. Ama “İnsan olması yeterlidir” dediğinde karşına 7 milyar insan çıkıyor. Hepsine değer vermen gerekiyor. O zaman insanların inançları değil de davranışları önemlidir sonucu ortaya çıkıyor.

Nizamülmülk ün sözüne geri dönersek o söz dini diktatörlüğe yol açacak bir tabir. Çünkü din ve devlet birdir görüşü hâkim oluyor ve iktidara gelen kişi Kur'an 'da yazanları uyguluyor. "Herkes namaz kılsın! Kılmayan kırbaçlansın!" diye emirler veriyor. Tıpkı İşid'in şu an yaptığı gibi. Ben bu konuda "Adalet Devleti" adlı bir kitap yazdım ve orada din-devlet ilişkisini şöyle kurdum. Dini hükümleri öncelikle ben 4'e ayırdım; İnançlar (Allaha, ahire), Ritüeller (oruç tutmak, namaz kılmak), Tarihsel hükümler (miras paylaşımı, hırsızın elini kesmek) ve Evrensel Değerler.

Öncelikle Tarihsel hükümlerin değişebilir görülmesi lazım. Tarihsel hükümler için içtihat edilmesi lazım. Sadece Evrensel değerlerin (adalet, doğruluk, dürüstlük, eşitlik) dinle bütünleşmesi gerekir. İnançların ve ritüellerin ise tamamen devletten ayrılması gerekir. Devletin hiçbir şekilde dayatmaması, devlet yöneticilerinde bunların aranmaması, zorla eğitiminin verilmemesi lazım. İşte ben buna "Adalet Devleti" diyorum. Şu an ise devlet eliyle memurlar yoluyla ritüeller uygulatırılıyor. İnançlar ve ritüeller devlet eliyle yaptırılıyor ve buna Diyanet deniyor. Yani benim kitabımda belirttiğim tam tersi yapılıyor. Diğer taraftan ise tarihsel ve evrensel hükümlerin tümü dışlanıyor. İlişki benim dediğim yönde kurulursa çok sağlıklı biri ilişki olur. Camiler ne olacak? Camiler açık olacak belki de devlet tarafında oraya koyulan bir bekçi orayı koruyacak, temizleyecek. Ama imam müezzin olmayacak, o anda cemaatten kim öne çıkarsa namazı da o kıldırarak.

3- Aşağıdaki alıntıda da belirtildiği üzere, devletin bir dine yakın olması veya dini bir birlik sağlamaya çalışması, aynı düşüncede veya aynı inançtan olmayan bireyleri şiddete yönlendirir mi?

Devletler din ve mezhep birliğini sağlamak istemişlerdir. Bu tavırdan rahatsız olan kesimler ise, muhalefetlerini "öteki mezhep" veya "muhallif tarikat veya örgüt" formları ile ortaya koymuşlardır (Kollektif, 2000).

Bunun dengesi nasıl sağlanabilir?

Cevap: Bunun dengesinin sağlamanın yolu dini çoğulculuktur. Memlekette dini çoğulculuk olmalı ve devlet her dine eşit mesafede durmalı, herhangi bir din veya mezhebi benimsememeli ne anayasal olarak ne fiilen lafzen ne de alttan alta. Şu an anayasamızda "Devletin dini İslam'dır." yazmıyorsa bile devletin oturduğu ana omurga Türk - Sünni taban. Devlet bu tabanı kayırıyor. Aleviler, Kürtler, Gayrimüslimler kendini Türkiye'de öteki hissediyor.

Bunu nereden anlıyoruz? Din derslerinden, yapılan atamalardan okullarda okutulan kitaplardan anlıyoruz. Devlet mesela şehit olmuş askeri camiye götürüyor, çocuk Alevi dahi olsa cem evine değil camiye götürülüyor. Alevi bir asker ölünce ailesi cenazeyi cem evinden kaldırmak isteyince generaller ve devlet erkânı cem evine gitmiyor. Fiilen Sünnilik var. Hâlbuki devlet adamı camiye de kiliseye de cem evine de gider hiçbir mahzuru yoktur. Devletin illa ki bir dini olacaksa bu adalet olabilir mezhebi eşitlik meşrebi de özgürlük olabilir. Bunlar zaten İslam'ın ana emirleri.

Bu şiddete yönelmenin kökünde de işte bu eşitlik durumu var. Devletin dini olmaz deniyor. Dolayısıyla mezhebi olmaz. Peki devletin irki kavmi olur mu? Olmaz, olmaması lazım. Ama bizde var. Türk devleti dediğin zaman Kürt'ü Arap'ı otomatik olarak ötekileştiriyorsun. Öbür

adam ben Türk değilim o zaman bu devlet benim devletim değil diyor. Üstelik bununla yetinmeyip devlete etnik kimlik tanımaktan öte bir de bu devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür diyorsun. Bu şekilde de farklı etnik kimlikleri Türk ilan ediyor. Seni de değiştirmeye kalkıyor. Öyle olunca da Kürt Sorunu ortaya çıkıyor. Kürt sorunu ne demek devletin kendini Türk olarak tanımlayıp Kürt'ü de sen de Türksün diyerek Türklüğü dayatmasıdır. Yani devlet Türkleştirmeye çalışıyor işte sorun tam da buradan doğuyor. Bu da barışçıl yollardan çözülemeyince ve askeri tedbirlere başvurulunca Kürt gençleri de devlete bağlılıklarını yitiriyor.

4- Dava Arkadaşlığı, Kan Kardeşliği veya yoldaşlık kavramının sebebi neler?

Bireyin kaybolan aile bağlarının yerini “dava arkadaşlığı almıştır. Böylece totaliter örgüt üyeliği bir klan mensubundaki gibi bir aidiyet bilinci meydana getirmektedir (Kollektif, 2000).

Sizce de aile bağlarındaki zayıflamalar mı bu durumu tetikliyor?

Cevap: Dava arkadaşı olma durumu en temelde bireyin insan kitlesi içinde kendini yalnız hissetmesinden kaynaklanıyor. Bu geçmişte klanlar yoluyla daha sonrasında aşiretler ile giderildi. Şimdi aşiretler çözüldü ve köyden kente göç başlayınca insanlar modern şehirlerde daha da yalnızlaşmaya başladılar. Aile bağları iyice zayıfladı ve anne baba birbirlerini göremez oldu ve boşanan çiftler, parçalanmış aileler de ortaya çıkınca o aidiyet içgüdüsünü karşılayan cemaatler, gruplar, örgütler ortaya çıktı. Bireyler kendini orada güvende hissediyor. Bir genç orada kendini adanmış hissediyor. Aslında yeni bir aile ediniyor.

Diğer yandan aile bağları güçlü olanlar öyle bir ihtiyaç hissetmezler. Aile bağı güçlü olması demek maddi ve manevi açıdan sevgi ve sosyal ihtiyaçları açısından karşılanırsa zaten insanlar başka bir aile aramaz.

Gruplaştığın zaman mecburen ötekiler oluşuyor çünkü biz dediğin zaman onlar da otomatik olarak oluşuyor. Biz-onlar ilişkisinin çok keskin olduğu hususlarda bu ayrımın varacağı yer şiddettir. İşte bu sebeple bu ilişkiyi keskin yapmamak gerek. İşin şiddete varmasını nasıl engelleriz? Bu gruplar karşılıklı diyaloga girebilmeli.

- 5- 17 Aralık 2015 Şirin Payzın'ın programında 7 İmamın ittifak ettiği hadislerden birini okudunuz. Hadis şöyle geçiyordu : “Daha sonra onlar yakalanıp peygamberin yanına getirildiler. Peygamber (sav) işlediklerin suçlara bedel olarak çaprazvari bir şekilde onların ellerini ve ayaklarını kestirdi, gözlerine mil çektirdi. Daha sonra da onları harre taşığına salıverdi. Onlar ölünceye kadar orada taşları kemirdiler.

Aşağıdaki ayetteki öldürülürler yahut elleriyle ayakları çaprazlamasına kesilir bölümünün varlığının sebebi sizce nedir?

Maide 33

Allah'a ve Resûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır.

Bu durum biraz da olsa zalimane bir ceza olarak görülemez mi?

Cevap: Hadisten başlarsak bir kere peygamberin öyle bir ceza vermesi mümkün değil. Büyük olasılıkla koyun çalan birisini tarihte bir vali veya yönetici bu cezayı uygulamış. Kendini de meşrulaştırmak için böyle bir hadis uydurmuş. Soranlara da peygamber de böyle yaptı demiş. Şiddet hadislerinin üretilme sebebi hep budur. Örneğin Kerbela'da Hüseyin'in kafasını kesenler peygamber de Yahudilerin kafasını kesmişti demiş.

Ayette ise o çeviri yanlış. Benim kaleme aldığım Yaşayan Kuran Tefsirinde de açıkladım. Ben onu şöyle çevirdim. Allah a ve Resulüne savaş açanların karşılaşacağı şey budur. Yani o ayette vaka tespiti var ceza verin demiyor. O ayetin Arapçasında emir kipi yok. Onlar öldürün sürün gibi emir yok. Oradaki kip Arapça muzari dediğimiz geniş zaman ve gelecek zaman kipidir. Orada kamuya savaş açmak kastediliyor.

6- İnkâr edenlere verilmesi emredilen cezanın sebebi nedir?

Bu ayetteki inkar edenler kimlerdir ve bu ceza hak mıdır?

Enfal 12

Hani Rabbin meleklere, "Ben sizinle beraberim. İman edenlere sebat verin. Ben kâfirlerin kalplerine korku salacağım. Şimdi vurun boyunlarının üstüne. Vurun, onların bütün parmaklarına" diye vahyediordu.

Muhammed 4

(Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet onları çökertip etkisiz hâle getirdiğinizde bağı sıkı bağlayın (sağ kalanlarını esir alın). Artık bundan sonra (esirleri) ya karşılıksız ya da fidye karşılığı salıverin. Savaş sona erinceye kadar hüküm budur. Eğer Allah dileseydi, onlardan oç alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek için böyle yapıyor. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların amellerini asla boşa çıkarmayacaktır.

Cevap: Hemen Muhammed Suresi 4. Ayetle başlayalım. O ayette boynunu vurmak diye çevrilen sözcük rikab kelimesidir. O kelimenin orada kastedilen anlamı gözetlemek göz hapsine almaktır. Kişiyi gözerim altında tutması isteniyor. Diyor ki gözetleme kontrol etme anlamına geliyor. Oradaki yakalamanın mantığı şudur. Kuran'daki tüm ayetleri saldırı değil de savunma konseptinde okumak zorundayız. Hiçbir ayet saldırı ayeti değildir. Bu ayetle kastedilen bir saldırıya uğradığınızda saldıranların önce kumanda (kontrol) merkezlerini vurun. Orayı etkisiz hale getirin derken elleri kolları sıkı bağlayın. Yani saldırganları esir alın diyor. Bizi öz savunma yapmaya teşvik ediyor. Daha sonrasında bittikten sonra ya fidye alarak ya da fidye almaksızın salın diyor. Bu şu demektir köle yapmayın, boynuna vurmayın, malına mülküne el koymayın. Yani yarattığı zararı isterseniz tazmin edin isterseniz etmeyin diyor.

Enfal 12'ye gelirsek Enfal, ganimet demektir Enfal suresi de Bedir Savaşını anlatır. Bedir savaşının sebebi Mekke'deki müşriklerin Müslümanların mallarına el koyup Şam'da satıp elde ettikleri paralarla deve ve kılıç alıp Medine'yi basmak istemeleri idi. Böyle bir plan yapıldı. Bunun üzerine peygamber arkadaşlarına danıştı. İstişareler yaptılar. Bunun sonucunda Mekkelilerin el koyduğu malları Şam'da satıp oradan gelecek parayı savaşta kullanacakları bilindiğinden bu kervanın önünü kesmek ve Şam'a ulaşmasına engel olmak amaçlandı. Bir grup, şehirde karşılayalım dedi. Karşılaştığımız yerde de püskürtelim dediler. Şehrin uzağında Bedir denilen yerde çarpıştılar işte bu ayette o savaş anlatıyor. Oradaki parmaklarına vurun tabiri ise sembolik bir tabir. Kastedilen şey size kalkan ellerini kırın.

7- Burada müşriklere verilmesi gereken ceza tam olarak nedir? İlk olarak öldürün emrinin gelmesi idealin bu olmasından mı kaynaklanmaktadır?

Tevbe 5

Haram aylar çıkınca bu Allah'a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin. Eğer tövbe ederler, namazı kılıp zekâtı da verirlerse, kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.

Cevap: Bu ayet Mekke'ye sahip olan saldırganların saldırganlıklarına karşı direniş taktiklerini veriyor. Ayette bulduğunuz yerde öldürün demiyor nerden saldırıyorlarsa oradan püskürtün demektir. Kur'an da şöyle bir ayet var nefislerinizi öldürün diyor intihar edin mi diyor hayır nefsinizi hâkim olun diyor.

8- Aşağıda Nisa 34 ayetinin iki farklı açıklaması bulunmakta. Sizin bu konudaki yorumlarınız nedir?

Diyanet

Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır. Çünkü Allah, insanların kimini kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamaktadırlar (ve ailenin geçimini sağlamakta). İyi kadınlar, itaatkârdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da "gayb"ı korurlar. (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah, çok yücedir, çok büyüktür.

Yaşar Nuri Öztürk

Erkekler; kadınları gözetip kollayıcıdırlar. Şundan ki, Allah, insanların bazılarını bazılarından üstün kılmıştır ve erkekler mallarından bol bol harcamışlardır. İyi ve temiz kadınlar saygılıdırlar; Allah'ın kendilerini koruduğu gibi, gizliliği gereken şeyi korurlar. Sadakatsizlik ve iffetsizliklerinden korktuğunuz kadınlara önce öğüt verin, sonra onları yataklarında yalnız bırakın ve nihayet onları evden çıkarın/buldukları yerden başka yere gönderin! Bunun üzerine size saygılı davranırlarsa artık onlar aleyhine başka bir yol aramayın. Allah çok yücedir, sınırsızca büyüktür.

Elmalı Hamdi Yazır

Erkekler, kadın üzerine idareci ve hâkimdirler. Çünkü Allah birini (cihad, imamet, miras gibi işlerde) diğerinden üstün yaratmıştır. Bir de erkekler mallarından (aile fertlerine) harcamaktadırlar. İyi kadınlar, itaatkâr olanlar ve Allah'ın korunmasını emrettiği şeyleri kocalarının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. Fenalık ve geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince: Önce kendilerine öğüt verin, yataklarından ayrılın. Bunlar da fayda vermezse dövün. Eğer size itaat ederlerse kendilerini incitmeye başka bir bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür.

Cevap: Orada kadınları dövün değil bir müddet ayrılın diyor. Nisa suresine baktığımızda 5 bölümden bahsediyor. Öncelikle oturun konuşun diyor, bir süre odaları ayırın diyor sonra bir müddet evleri ayırın diyor sonra hakemleri çağırın o da olmazsa boşanın diyor.

Darabe kelimesinin 17 anlamı var bunlardan bir tanesi de dövmek ama gerek ayetin bütününe gerek peygamberin hayatına gerek Kur'an'ın ahlak felsefesiyle örtüşmüyor. Yani kastedilen şey kesinlikle dövmek değil darabenin bir anlamı olan ayrı kalmak. Hatta bir gün El Cezire TV de mısırda bir grev haberini izliyordum Grevcilerin önünde el mudaribin yazıyor. Grevciler demek. Mudaribun ile darabe aynı kökten geliyorlar. Mudaribun da burada iş yerinden geçici ayrı kalma durumu demek. Çağdaş Arapça da bu şu an kullanılıyor. Burada da darabe ile kastedilen evlilik grevi yapmak. Mevcut yasalarımızda ön boşanma adında bir durum var. Hâkim boşanmak isteyen çiftlerden belli bir süre ayrı kalmalarını istiyor. Bu süre sonrasında yeniden duruşma yapacağını ve son kararı o zaman vereceğini veriyor. Yani ön boşanma dediğimiz şey evlilik grevi.

9- Aşağıdaki açıklamada “sapkınlık” kastedilen şey nedir? Peki, Selefi Gruplar için hangi sıfat kullanılmalıdır?

Amman Konferansında 6 Temmuz 2005 te yayınlanan sonuç bildirgesinde “Allah’a ve elçisine, imanın şartlarına inanan ve İslam’ın şartlarına saygı gösteren ve dinin gereği olan kurallarından hiçbirini inkâr etmeyen hiçbir Müslüman grubu sapkın olarak ilan etmek mümkün değildir (Sen, 2010) .

Cevap: Bu tanım inanç paradigmasına bağlı Sünni bir laf. İnsan inanınca değerlidir zihniyeti hâlbuki Kur'an'daki sapmaların tümü amelde davranıştaki sapmalardır. Yoksa inançlarından dolayı sapma olmaz. Davranışı bozuk olan kötü adamdır. Ben hep şöyle bir örnek veririm. Diyelim ki üst komşum soğana tapıyor. Ben buna hiçbir şey demem. Ama yukarıdan aşağıya ses gelirse çıkarım müdahale ederim derim ki senin soğan tanrının bunu mu emrediyor. Demekki mesele inanç değil, mesele insani ilişkilerdir.

10- Bir Din Âlimimiz dini yorumlama konusundaki sıkıntıyı şöyle dile getirmiş, sizce bir haklılık payı var mı?

Metnin yorumu sürecinde karşılaşılan önemli bir engel, herhangi bir dine eleştirel düşünceyle yaklaşıldığı anda hemen, eleştiriye konu olan mesele için, “Bu kutsal metinde yazılı değil.”, metinde var ise bu defa, “Bizim yaşanmış tarihimizde böyle bir olgu yok.” veya her ikisinde de var ise, “Bunları yorumlamak gerekir, onlar tarihsel metinlerdir.” Tarzında âdeta cıva şeklinde bir savunma ya da saldırı mekanizmasıyla karşılaşılmıştır (Albayrak, 2014).

Cevap: Şimdi bu savunma şu açıdan doğru. Ben dini metin olarak sadece Kur’anı görüyorum. Bana göre Kur’an metni insanlığı kurtaracak pür-i pak bir metindir. Ben Kur’an metninin insanların temel değerleriyle yorumluyorum. Bu açıdan metinde bir sorun yok, fakat tarihsel uygulamalara gelince yanlışlar var ve ben eleştiriyorum reddetmiyorum. Müslümanlar tarihte çok kötü sınavlar vermişlerdir. Peygamber ölür ölmez işgallere girişmişlerdir. Bunlarla yüzleşilmesi gerekir.

11- Ruşen Çakır’a verdiğiniz röportajda Türkiye de mevcut sorgulanmamış İslam Kültürü ile yetişmiş bir genç, İmam Hatipte, cemaat ortamlarında, Kur’an kurslarında, dini çevrelerde bu kültürle (sorgulanmamış İslam Kültürü ile) 3 gömlek sonra İşidci olur. Bu kültür İşid’i besleyen kültürdür, yüzleşilmesi gerekir (Eliaçık, 2016).

Peki, neden sizce bu yüzleşme gerçekleşmiyor?

Cevap: Öncelikle yüzleşme cesareti yok. Bu gidişatın ne gibi sonuçlar doğurduğunun veya doğuracağını farkında da değiller. Bu yüzleşmeyi yapmayı modernizmin etkisinde kalmak, çağdaş ve modern yaslanarak İslam tarihini sorgulamak ve dini modernize etmek olarak anlıyorlar. Dinini iyi bilmediği kavrayamadığı için yüzleşmekten de korkuyor.

Süleyman Karan - Tanıtım

Öncelikle Süleyman Bey, bize kendinizi tanıtırıp daha sonra yaptığınız çalışmalar hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cevap: Ben Yurt Gazetesinin yazı işleri koordinatörüyüm. Aynı zamanda dergi kitap vs. yapıyorum. Ayrıca şu an için Ateizm Derneği başkan yardımcılığı görevini yürütmekteyim.

Mesleki açıdan kendimi yayıncı olarak tanımlıyorum ve gazeteciyim demeyi sevmiyorum. Çünkü günümüzde gazeteciliğin pek meslek ahlakına uygun bir şekilde yapıldığını düşünmüyorum.

Kendimi ateist olmam konusunda şanslı bir adam olarak görürüm. Çünkü bu konuda bir mücadele vermedim. Entelektüel ve görece zengin bir ailede büyüdüm. Evimizdeki kütüphanedeki kitapları okuma fırsatı buldum. İşte o zamanlarda İbrahimi dinlerin 3 kitabını da okuma fırsatı buldum. İlkokul çağlarımda bile dinler tarihi konusunda da birçok kitabı okumuştum.

Ateizm Derneği'ne gelirse biz yıllar önce ülkemizde birçok ateistin bulunduğunu fakat ateistlerin birlikte toplandıkları bir platformun olmadığını saptadık. Yaklaşık on yıl önce bir portal kurduk. Portalı kurarken de belli kurallar koyduk; Asla hakaret etmeyeceğiz, fikirlerimizi bilimsel yönden açıklayacağız, duruşumuzu belirteceğiz ve bu tartışmaları açık isimlerimizle yapacağız. İşte açık isim noktasına birçok kişi karşı çıktı ve portalda bu sebeple var olmayacaklarını belirttiler.

Yıllar geçti ve bazı insanlar bir araya gelip nihayetinde 2014 yılında Ateizm Derneği'ni kurdu. Derneğin o zaman kurulmasının önemli bir sebebi de şu: O yıl anayasada maddelerinde yapılan bir değişiklik böyle bir derneğin kurulmasının önünü açmıştı.

Dernek kurulduktan hemen sonra büyük bir sansasyon yarattı. Röportajlar verildi, seminerler ve piknikler yapıldı. Ve daha da önemlisi olumlu tepkilerin sayısı olumsuzlardan katbekat fazlaydı. Olumsuz tepkiler ise genellikle şöyle oldu: insanlar bize telefon ediyorlar ve bir kısmı tehdit ediyor bir kısmı bizi Allah'ın varlığına inandırmaya çalışıyor bir kısım ise hakaret ediyordu.

Süleyman Karan – Sorular

12- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2010 yılında aldığı bir kararla resmi nüfus ve sicil kayıtlarına vatandaşların dini inançlarının kaydedilmesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu belirterek nüfus cüzdanlarında din hanesinin bulunmamasını gerektiğini bildirdi. Fakat ülkemizde yeni nesil kimliklerde de bu uygulama devam edileceği iddia ediliyor.

Öncelikle bir vatandaşlık belgesi niteliğindeki kimlikte din hanesinin var olması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Kimliklerinde din hanesini boş bırakmak için başvuran Ateistler bu süreçte herhangi bir engellemeye maruz kalıyorlar mı?

Cevap: Tabii ki kendini anayasada laik olarak adlandıran seküler bir devletin vatandaşlarının kimliğinde din hanesinin mevcut olmaması gerekir. Bunun kaldırılması için kampanya da düzenlendi fakat kabul edilmedi. Bu sebeple şu an din hanesindeki ibareleri sildirme kampanyası var. Bu konuda en azından İstanbul'da hiçbir sorun yaşanmadı. İsteyen kişi nüfus müdürlüğüne başvurup bir dakika içinde mevcut ibareyi sildirebilir. Fakat taşrada örneğin Rize'de bir sorun yaşanmış. Nüfus memurluğuna bu sebeple giden bir genç "Sildirirsen iş bulamazsın" gibi bir tepkiyle karşılaşmış. Fakat bu genç daha sonrasında Beşiktaş'a gelip sildirmiş. Ben şahsen kentlerden ziyade ilçelerde bu sorunun yaşanma oranı yüksektir diye tahmin ediyorum. Burada sıkıntı memurun kendi tasarrufunu kullanmasından kaynaklanıyor. Devletin bu anlamda bir engellemesi yok.

13- 12 Haziran 2016 Tarihinde, devlet televizyonu TRT'de Ankara Üniversitesi Öğretim görevlisi Mustafa Aşkar "Namazı hayvanlar kılmaz, namaz kılmayan da hayvandır" şeklinde bir söylemde bulundu.

Bu söylem hakkında yorum yapabilir misiniz?

Bir insan böyle bir söylemde bulunmaya iten etkenler nelerdir?

Cevap: İlk sorunun yanıtı şu: Adı geçen şahıs bu yorumunu cahiliye devrinden kaynaklı yapıyor. Söylenen söz bir ötekileştirmedir. Bu tip söylemler ülkemize fayda sağlamaz. Bu söylemler sadece deist olan kişilerin ateist olmasını sağlıyor.

Etkenlere gelirsek burada sadece kendi psikolojik tespitlerimi aktarabilirim. Genel olarak bilgisiz olup da belli bir duruş sahibi olmayan insanlar statü sağlayan jargonları uçaştırma eğilimi taşırlar. Bu bir kölelik anlayışıdır. Bu çerçevede yapılan söylemi göze girmek için yapılmış bir açıklama olarak yorumluyorum.

14- KONDA'nın araştırmasına göre Türkiye 'de Ateistlerin nüfusa oranı 2010'da yüzde 2.3'tü. Bu oran 2011'de 2.1'e düştü. Bu yıldan sonra Ateistlerin oranı yukarı doğru ivme kazandı. 2012 ve 2013'te yüzde 2.2, 2014'te yüzde 2.5, 2015'te yüzde 2.9 oranında Ateist vardı.

Size bu orandaki değişimin sebepleri nelerdir?

Bu artışta derneğinizin katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ateist sayısının artması toplum tarafından daha fazla hoş görülmelerini mi sağlar yoksa bir örgütlenme gibi algılanıp Ateistlerin daha fazla şiddet odağı haline gelmesine mi sebep olur?

Cevap: Öncelikle oransal değişimde derneğimizin bir etkisi olduğunu hiç düşünmüyorum. Bir dernekle Türkiye genelinde oransal değişim yaratmak mümkün değildir. Zaten ateistlerin sayısındaki artış sadece Türkiye 'de görülen bir durum da değil.

Temel sebeplerden biri bilgi çağında yaşamamız yani bilginin çok hızlı bir şekilde yayılıp ulaşılabilir hale gelmesidir. Bir diğer sebep ise küreselleşmenin getirdiği yaşam tarzının insanlar tarafından sıkıcı bulunmasıdır. Ayrıca artık en azından kentlerde her kesimden insan sokaklarda bir araya gelebiliyor. Bu kadar çeşitli bilgi ve çeşitliliğin olduğu bir dünyada başta dinsel kurallar geçerliliğini yitirir.

Ben Türkiye' de ateist insan sayısına dair sağlıklı araştırmaların yapılabileceğini sanmıyorum çünkü bu veriyi alma imkânınız yok. Fakat ateistlerin sayısının arttığını hissediyorum. Sadece İstanbul'da değil taşrada da artış olduğu kanaatindeyim.

“Özellikle Türkiye'deki artışın en önemli kaynağı nedir?” diye sorulursa benim cevabım “Siyasal İslam” olur. El kaide, El Nusra, Ahrar uş Şam gibi örgütlerin dinsiz insan sayısının artışında etkin unsurlar olduğunu düşünüyorum. Çünkü din savaşları yaklaşık 3000 seneden beri süregeliyor ve bu süreç insanları ateist olmaya teşvik ediyor.

Ben ateist sayısında yaşanacak ciddi bir artışın da ateistlere şiddeti artıracığını düşünüyorum. Bu sadece dindar ateist ilişkisi değildir basit anlamda iktidar güç ilişkisidir. Örneğin yaklaşık bir asır önce İngiltere'de kadınlar oy kullanma hakkı kazanmak istediklerinden ötürü öldürülüyorlardı.

15- Size 2009’da yapılan “Farklı Kimliklere ve Yahudiliğe Bakış Araştırması” adlı çalışmadan 3 farklı anket sunuyoruz.

Öncelikle ankete katılanların %73’ünün Ateistlerin yaşamları ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olmamasını nasıl açıklıyorsunuz?

Ankete katılanların %57’sinin Ateist bir komşu istememesini nasıl yorumluyorsunuz?

Ayrıca %39’luk bir kesimin “Ateistler kendilerini devlete bağlı görmüyorlar” fikrinde olması bize neyi gösteriyor?

Son olarak da şu an aynı anketler bugün yapılsa oranlarda ciddi bir değişim olacağını düşünüyor musunuz?

Cevap: Dilerseniz ilk soruyla başlayayım. Bence toplum ateistler hakkında bilgi sahibi olmamaktan ziyade yanlış bilgi sahibi. Ateistleri satanist zannediyorlar. Evet, ne yazık ki istediğimiz kadar iyi bir toplumsal hayatta yaşamıyoruz ama unutmamak gerekir ki kötülük her toprakta var. Fakat ben Türkiye’de insanların dürüstlük ve kendini ortaya koyuş biçimine saygı duyduğunu düşünüyorum. Bu sebeple ateistler cesurca “Ben dine inanmıyorum” derse toplum içinde saygı ölçüsü artacaktır.

İkinci sorunuza şöyle cevap vereyim. Büyük olasılıkla Ateist bir komşu istenmemesinin sebebinin altında insanların kendini diğer tarafta daha korunaklı hissetmesi ve çocuğunu da bu ortamda büyütme istemesi yatıyor. Çünkü aileler çocuklarının onların yaşam tarzından çıkacakları korkusu içinde. Çocuklarının inancından şüphe ediyorlar. Bu sebeple ateist bir komşunun çocuklarının ateist olmasını sağlayacağı endişesi içindeler.

Devlete bağlılık için ise şunu açıkça söyleyebilirim ki devletle sıkıntıları olan kişiler ateistler değil anarşistlerdir. Modern devlet çıkar üstüne kuruludur fakat biat üstüne kurulmuşçasına yaşamını sürdürenler var. Ateistler zaten birçok ülkede çıkar üstüne olan bu devlet kuramını oluşturan kişilerdir. Bu sebeple ateistlerin devlete bağlı görülmemesi başlı başına bir tezat.

Bu anketlere verilecek cevaplar son derece konjonktürel. Yani herhangi tek bir olaydan ötürü toplumun bakış açısı ciddi derecede değişebilir. Milli birlik ve beraberlik ortamı sağlandığında hoşgörü seviyesi artabilir. Bu anlamda yıllar arası kıyaslama sağlıklı bir görüş olmaz.

16- Protestan Kiliseler Derneği tarafından hazırlanan Hak İhlallerini İzleme raporlarının tümünü inceleme fırsatı bulduk. Raporların hemen hemen tümünde Kiliselere taş, Molotof kokteyli veya ses bombası atıldığı, Kilise önderlerinin kaçırılmaya veya darp edilmeye çalışıldığı, Hıristiyan olduğunu açıklayan veya Hıristiyanlığı seçen kişilerin şiddete maruz kaldığı hatta bazı durumlarda bıçak zoruyla kelime-i şahadet getirmesi istendiği örneklerini saptadık.

Peki, siz Ateizm Derneği olarak Ateistler bu tür davranışlara maruz kaldığını gözlemliyorsunuz?

Kiliselere karşı yapılan saldırıların derneğinize de yapılacağından endişe duyuyormusunuz?

Cevap: Ateizm Derneği olarak Kadıköy’de bir irtibat büromuz var ve evet orası için her zaman bir tehlike mevcut ama ben şahsen pek ciddiye almıyorum. Olası tehlikeler bence şudur: En fazla Molotof kokteyli atılır ya da o an için büromuzda bulunan kişiler hırpalanır.

Bunun dışında Ateizm Derneği’nin herhangi bir pikniğine veya toplantısına herhangi bir saldırı olmadı. Sadece birkaç kez piknik yaptığımız alana zabıtalara geldi ve çevreden şikâyetler olduğunu belirterek en azından dernek bayraklarını kaldırmamızı istedi. Fakat anayasal hakkımızı kullandığımızı belirttik ve bu talebi reddettik. Ama tekrar belirtmek isterim ki halk içinde hiçbir zaman ciddi bir tepki ile karşılaşmadık.

Turgay Üçal - Tanıtım

Turgay Bey, bize biraz kendinizden ve çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Cevap: İstanbul Üniversitesi Doğu Dilleri Bölümü Arap Dili ve Edebiyatı mezunuyum. Master ve Doktoramı da ABD’de Kutsal Kitap İlahiyatı üzerine (Tevrat, Zebur, İncil) yaptım. 1986’dan beri Protestan kiliselerine Presbiteryen yani Reform kilisesi pastörü olarak görev yapmaktayım. Amerikan Presbiteryen sistemi içinde atanmış bir pastör olarak kendi ülkemde kalmayı tercih ettim. Karma yani etnik olmayan bir cemaate sahibim.

Turgay Üçal- Sorular

17- 12 Eylül 2012 tarihinde Resmi Gazete ’de yayınlanan bir bakanlar kurulu kararı ile

Kur’an-ı Kerim (Kur’an meal ve tefsir kitapları ile münhasıran Kur’an cüz, sûre, ayet ve/veya meallerini içeren kitaplar dâhil) ile Tevrat, Zebur ve İncil kitaplarında KDV %8 ‘den %1 e düşürüldü.

Bu durum size de yansıdı mı? Türkiye’de Başbakanlığa bağlı çalışan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kuran basılırken, İncil basılmamasını nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Ülkemiz doğal olarak üniter (merkeziyetçi) bakış açısına sahip bir ülke. Ülkemizde çeşitlilikler olmakla birlikte, cumhuriyet kurulduğu esnada yeni bir Türk kimliği, üniter bir inanç bakış açısının hâkim olması ve ülkede azınlık unsurlar cüzi miktarda (%1) olması bakımından ülkede kanunlar %99,5 olarak ithaf edilen Sünni Müslüman bakış açısıyla oluşturulmuş. Bu sebeple Diyanet İşleri de buna paralel olarak %99,5’i kapsayan bir bakış açısına sahip.

Diğer taraftan Lozan Antlaşması yapıldığında azınlık kabul edilen Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve Süryaniler de azınlık olarak algılanmak istemediler. Zamanla bu kesim de %99,5 ‘lik bloğun parçasıymış gibi kabul edildi. Kısacası bu üniter bakış açısı hala etkin, dolayısıyla da Diyanet İşleri bu büyük, üniter resmi görüyor.

18- 2008 yılında verdiğiniz bir röportajda “Dünyada İslam’a yönelik saldırılar arttıkça burada da size yönelik tepkiler oldu mu?” sorusuna “Hayır, bizim durumumuz çok farklı. Biz bir kere radikal Hıristiyan değiliz. Hemen, kendi web sayfamızda Kuran’a yönelik saldırıyı şiddetle ve samimiyetle kınadık. Bizim kilisemizin gerçekten misyonerlerle bir sorunu var. Onların yaptığı her tersliğin sonucunda benim başıma bir şey geliyor burada (Üçal, 2008).” cevabını vermişsiniz.

Geçen 8 yılda yaşanan siyasi gelişmeleri de göz önüne alarak size yönelik tepkilerde bir değişim hissediyor musunuz?

Cevap: Her şeyden önce bulunduğunuz yer çok önemli. Biz Moda'dayız ve insanlar farklı kültürden insanlarla birlikte yaşadığının farkında olduğu için vatandaşlık konsepti içinde çağdaş şehir hayatını birlikte güzelce yaşıyoruz. Bu bakımdan benim açımdan her şey olumlu, gerçekten olması gereken de bu. Benim yorumlarım da Moda'ya göre yorumlardır. Fakat Malatya'da bir kilisenin camları indirildi. Bu bakış açısı bambaşka bir yapı ki burada farkı görüyoruz. Vatandaşlık konseptinin plural olarak algılandığı Moda'da hiçbir tepki olmadı, iletişimimiz güzel. Fakat bu üniter, tolerans algılarının zayıf olduğu alanlarda durum tam tersi.

Diğer sorunuza gelince açıkçası bu dönemde misyonerlik kalmadı. Bizler bu tarz misyon grupları lokal halkı ve kilisenin içindeki cemaati radikal görüşleriyle rahatsız ettikleri için uzaklaştırdık. Bu sebeple misyonerlik güncel bir sorun değil. Ben Türkiye'nin her bir ferdine, etnik grubuna ve dinine bağlı olmadan vatandaşlık paydasında yaklaştığımızda tüm bu sorunların ortadan kalkacağına inanıyorum.

- 19-** Aynı röportajda “Tanrı dinsizdir bir kere. İkincisi, Tanrı dinsiz ve dinler üstüdür. Üçüncüsü, mezhepler ve dinler var olan bir kaynağın tamamen insan tarafından şekillendirilip, paramparça hale getirilmiş biçimidir. Onun için ben dinlerle barışın, sulhun, selametın sağlanabileceği kanaatinde değilim.” görüşünü belirtmişsiniz.

Dinler barış kaynağı veyahut barışın kendisi olarak atfedilir, peygamberler ise barış elçisi olarak görülürken din ile barışın sağlanamaması durumunu nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Burada gazeteci ne yazık ki açıklamamı biraz sert aktarmış fakat benim bu açıklamamda vurgulamak istediğim şey “Eğer gerçek bir yaratıcı varsa, elbette ki bu yaratıcının bütün insanlığın yaratıcısı olduğudur.” Ondan gelen mesaja insanlar yorum yaparak farklı yolları üretirler. Bunları ürettikçe insanları bölmekteler. Örneğin Katolik döneminde binlerce insan yakıldı, Katolik-Protestan çatışmaları oldu, Haçlı Seferleri gerçekleşti. Budistler de kendi aralarında kavga ediyorlar politik sebeplerle. Herkesin inanç algısı kendi kabı içinde kaldığı sürece inançların bir anlamı var. Demek ki bu anlamda dinlerle barış sağlanmaz. Önemli olan bütünü görebilmektir.

- 20-** Protestan Kiliseler Derneği tarafından hazırlanan Hak İhlallerini İzleme raporlarının tümünü inceleme fırsatı bulduk. Raporların hemen hemen tümünde Kiliselere taş, Molotof kokteyli veya ses bombası atıldığı, Kilise önderlerinin kaçırılmaya veya darp edilmeye çalışıldığı, Hıristiyan olduğunu açıklayan veya Hıristiyanlığı seçen kişilerin şiddete maruz kaldığı hatta bazı durumlarda bıçak zoruyla kelime-i şahadet getirmesi istendiği örneklerini saptadık.

Kısacası aynı hadiselerin sadece zaman, mekân ve insan değişimine uğradığını tespit ettik.

Bu tespiti nasıl yorumluyorsunuz? Bu tekerrürün sebepleri nelerdir?

Son olaraksa aşağıda paylaştığımız ayet için düşünceleriniz nelerdir?

Enfal 12

Hani Rabbin meleklere, “Ben sizinle beraberim. İman edenlere sebat verin. Ben kâfirlerin kalplerine korku salacağım. Şimdi vurun boyunlarının üstüne. Vurun, onların bütün parmaklarına” diye vahiy ediyordu.

Cevap: O raporda uç unsurlar olmakta, her gün olan olaylar değil bu şiddet olayları. Olduğu zaman da hep aynı şeyler tekerrür ediyor. Protestanlar bir katedralde toplanmak zorunda değil, her yerde ibadet edilebilir. Fakat bizim ülkemizde Hıristiyanlıkta illa ki bir mabet konsepti aranıyor. Blok bakış açısından başımıza geliyor bunlar. Açılan kiliseler yayılmacı politika olarak görülüyor, bir şeyler çevirdikleri düşünülüyor. Halkımıza henüz global bir dünya görüşü veremiyoruz, şiddetin azaltılmasının en güzel yolu bu görüşü verebilmektir. Vatandaş olmak ve plural dünyayı algılayabilmek gerekiyor.

Ayet yorumlamasına gelince yorum farkları kişilerin bakış açısına göre değişebiliyor. Daha önce de bahsettiğimiz insan faktörü burada da devreye giriyor. Diyanet işlerine burada iş düşüyor, yorumlar daha barışçıl olmalı, tehditkâr olmamalı. İnançlar kişiler boyutunda kalmalı. Din adamları sadece manevi alanlar içerisinde hareket etmeli. Bu nedenle Protestanlıkta tek merkezler iptal edilmiştir. Maneviyat işin içine girdiğinde sınırları belirlenemiyor, din sosyoloji, psikoloji, felsefe ve çağdaş bilimler ile çevrenirse o zaman kontrollü olunabilir. Aydınlanmış bir toplumun içerisinde inançlar da o çevreye uyum sağlayabilecek din adamlarıyla devam etmelidir. Din ve mezhepler politikayla karıştırılmamalı.

21- İncil'den alıntılanan aşağıdaki ayetleri nasıl yorumlamalıyız? İlkinde şiddetin, ikincisinde de ötekileştirmenin öğütlendiğini söylemek doğru mudur?

Luka, 19:27

“Beni kral olarak istemeyen o düşmanlarıma gelince, onları buraya getirin ve gözümün önünde kılıçtan geçirin!”

Luka, 11:23

Benden yana olmayan bana karşıdır, benimle birlikte toplamayan dağıtıyor demektir.”

Cevap: Bazı terminoloji o günün söylemleriyle alakalıdır. Örneğin günümüzde “ayvayı yedik” deyince biz bu tabirin anlamını anlıyoruz ama belki Osmanlı’da kullanılsa anlaşılmayacaktı.

İsa birçok yerde net bir biçimde Yahudi kitlelerin anlayabileceği kelimeleri kullanıyor. Yazarlar bu tarz kelimeleri nasıl yorumladığını, hatta bu sözlerin gerçekten söylenmiş olup olmadığını bile bilmiyoruz. Şunu söylemek gerekir ki İncil metinlerinde bu tarz cümleler çok az görülür fakat onun yerine Vatikan zaten yapılması gerekeni (!) yapmıştır.

22- Aşağıdaki alıntıyı nasıl yorumlamalıyız? Kutuplaşmaya ve insanları ayrıştırmaya sebep olabilir mi, sizin bu konuda kanaatiniz nedir?

Yuhanna'nın 2. Mektubu, 1: 9-12.

“Haddini aşır Mesih'in öğretilerine bağlı kalmayan hiç kimsede Tanrı yoktur. Bu öğretilere bağlı kalanda ise hem Baba, hem de Oğul vardır. Eğer birisi size gelir de bu öğretileri getirmezse, kendisini evinize almayın, ona selam bile vermeyin. Çünkü böyle birisine selam veren, onun kötü işlerine ortak olur.

Cevap: Bu alıntı, İncil'in mektuplar bölümünden. İnciller bölümüne gidildiğinde İsa'nın söylemlerini duyuyoruz: “Düşmanınızı bile sevin. Sizden gömleğinizi isteyen abanınızı verin.” Kendi içinde bile çeliştiğini görüyoruz çünkü farklı insanların yazıları. Burada Yuhanna'nın ne kadar radikal olduğunu görebiliyoruz. Orijinal İsa öğretilerinde şöyle geçer: “Sadece kendinizden olanlara selam verirseniz bir putperestten ne farkınız olabilir?”

İncil'in her bir kelimesi gökten dediğinizde ortalık karışıyor, yorum farkları da durumu karmaşıklaştırıyor. Elimizdeki metinler var olmuş bir iyi haberin aktarıcılarıdır. Mektupları ve yorumları ilahi vahiy olarak almamalıyız, metnin bütününe bakıp çıkarım yapmalıyız.

23- Aşağıdaki ayeti yorumlayabilir misiniz? Hıristiyan öğretilerince Hıristiyan olmayanlara ne yapılması öğütlenmektedir?

Vahiy, 19: 20-21

Hıristiyan olmayanların liderleri “kükürtle yanan ateş gölüne diri diri atılırlar, “bunların taraftarları ise tamamen öldürülür. O kadar çok insan öldürülür ki, “bütün kuşlar bunların etiyile doyar.”

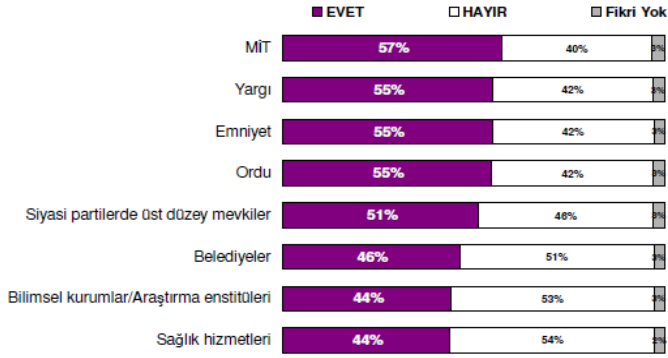
Cevap: Buradaki şahısların hayatları, aslında o günün olaylarıyla bağlantılıdır. İsa aslında iki büyük şeyle savaştı: Emperyalist Roma ve Radikal Yahudiler. Fakat ilginçtir bu iki gruptan insanlar da kendi kültürleriyle geldiler ve mektupları okuduğumuzda kültürlerinin sürekli çatıştığını görüyoruz. Yunan kültüründen gelenler baba oğul kutsal ruh sistemini parçaladılar. Ve üçlü tanrı sistemi yarattılar. Yahudi Radikalizmi ise kendi bakış açısını işledi. Bundan dolayı İncil'e bakıldığında çok farklı yazar var ve hepsinin İsa'ya bakış açıları geldikleri kültürlerine göre değişiyor.

24- Aşağıdaki araştırma sonuçlarını neye bağlıyorsunuz?

Size insanlar neden Gayrimüslimlere komşu olmayı ve Gayrimüslimlerin devlet kurumlarında çalışmasını istemiyor?

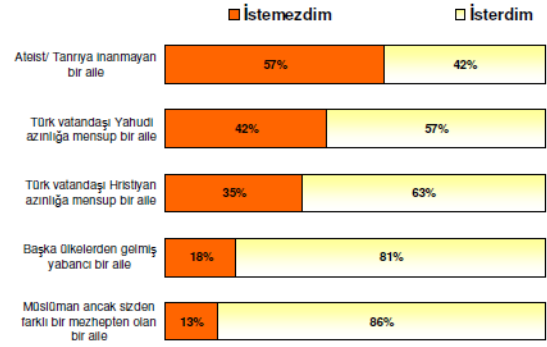
Gayrimüslimlerin Görev Almasından Rahatsızlık

Q: Şu sayacağım kamu kurum ve kuruluşlarında gayrimüslimlerin görev almasından rahatsızlık duyar mısınız?

21

Komşu Olarak İstemeyenler

Q: Aşağıda sayacağım insanlardan hangilerini komşunuz olarak istemezsiniz?

12

Cevap: Önyargıların getirdiği kirlenme algısı var. Örneğin Yahudiler başka dinden olanın evinde yemek yemiyorlar. Veya kiliseme gelen birisi kiliseye girdiği için kirlendiğini ve gusül abdesti alması gerektiğine inanıyor. Örneğin kilisemizin bahçesinde bir kına gecesi yapıldı ve bazı davetliler kilisede kına olmasını yadırgadı.

İyi, eşit bir vatandaşlık fikri verilirse kimsenin etnik veya dini kimliğinin önemi olmaz, ana kimlik Türk vatandaşlığı olur. Atatürk'ün de "Ne mutlu Türküm diyene" sözünü bu anlamda söylediğini düşünüyorum.

Ortak Sorular

25- Amartya Sen aşağıdaki cümlesinde kimlik özgürlüğüne vurgu yapıyor.

Burada tartışılan mesele gerçekten tercihlere sahip olup olmadığımız ve belki daha da önemlisi, aynı anda sahip olabileceğimiz çeşitli kimlikler arasında sözü edilmeye değer bir tercih sıralaması yapma özgürlüğümüzün olup olmadığıdır (Sen, 2010).

Sizce insanlar Türkiye'de kimlik tercihinde bulunmakta özgür mü? Eğer, değilse bu bir şiddet sebebi olabilir mi?

Süleyman Karan - Cevap: Bu durum (kimliğini özgürce ifade edebilme) gelir gruplarına ve eğitim durumuna göre çok değişken bir şey. Benim ikamet ettiğim yerde (Teşvikiye) insanların bu konuda özgür olduklarını gözlemliyorum. Sadece illegal faaliyetlere katılan insanlar dışlanabilir. Fakat yine de onlara şiddet uygulanmaz.

Kasabalara gittiğimizde ise kimliğini gizleme olgusu çok ciddi bir şekilde tezahür ediyor. Ben bir gazeteci olarak son 5 yıllık süreçte kimlikleri ortaya koyma özgürlüğünde geriye gidişlerin başladığını görüyorum. Kısacası insanlar kimliklerini söylemekten imtina eder hale geldiler. Fakat şu da bir gerçek ki kimliğini gizleme durumu kişiden kişiye değişen birçok sebebi içinde barındırıyor. Örneğin memur için meslekten olma, kadın için kocasında dayak yeme, erkek için komşusunda dayak yeme, çocuk için ebeveyninden dayak yemek korkusu var. Bu korkularla insanlar kendilerini gizliyor hatta daha da ötesinde kendini kandırarak kimliğinden vazgeçiyor. En büyük tehlike de bu. Çünkü bu insanlar bir iç kimlik çatışması yaşıyor.

Turgay Üçal - Cevap: İstesek de istemesek de üniter blok olmanın getirdiği bazı durumlar var. Örneğin dini bayramlarda herkes sizi, kilisenizin içinde olsanız ve rob giyseniz dahi “Bayramınız Mübarek Olsun” diye kutlamaya gelir ve aslında bu bir anlamda güzel bir şey. Soruya binaen şunu anlatmaya çalışıyorum: herkes sizi o blokta yani görmek istediği yerde görecektir. Bu görüş eğitim seviyesinin ve tolerans düzeyinin düşük olduğu ortamlarda elbette şiddete sebebiyet veriyor. Çünkü bu şekilde sizi üniter bloğa uydurmaya çalışıyorlar. Kişilerin algıladığı şey aslında o blok ve siz o bloğun dışında bir renk gösteriyorsanız ya sizi tamamen çıkarmak isterler çünkü bunu çoğunluğa hakaret olarak görürler, bundan rahatsız olurlar ya da sizi onun içerisinde asimile etmek isterler. Biz Moda’da olduğumuz için bu durum hiçbir zaman şiddete dönüşmedi fakat farklı algıların yoğun olduğu bölgelerde şiddet oluşabiliyor.

Kimlik tercihi gelirse bu mesele zaten devletçe de tartışılan bir konuydu. Ben şahsen vatandaşlık konseptinin öne çıkması gerektiğini düşünmekteyim ve ayrıca azınlık kavramının bile değişmesi gerektiğini kanaatindeyim. Evet, üniter algımızı bozmamalım ama bunu modernize ederek yüzde yüzü kapsamalıyız.

Yağmur Nuhrat - Cevap: Hayır, özgür değiller. Türkiye Cumhuriyeti kendi vatandaşları ile arasındaki ilişkiyi öyle bir şekilde tanımlıyor ki Türk Müslüman Sünni–Hanefi olmak ordiner Türklük. Bunun altında ayrıca bir etnik baggage (bagaj) var. Dolayısıyla kamusal alandaki ve günlük hayattaki deneyimin de bu kimlikten hareketle yaşandığını düşündüğümüzde (Bir Türk Müslüman ile bir Yahudi veya bir erkek ile kadın deneyimi aynı olamayacağından) ve insanlara bu kimliklerin her gün hatırlatıldığında insanlar kimliklerini buralardan tanımlamaya alışıyorlar. Ben kimliğimi bir kadın olarak tanımlamak zorunda kalıyorum. Neden? Çünkü kadınlık imgelemiş bir kimlik Türkiye’de. Ben de bunun sonuçlarını bir kimlik bileşeni olarak öne çıkartıyorum.

26- Ülkemizdeki kimlik anlayışı sizce nedir?

Ülkemizde alttaki alıntıda olduğu gibi bir batı – doğu sıkışması var mı? Var ise nasıl ve ne zaman aşılabilir?

Ülkemiz doğu ve batı uygarlığı arasında sıkışması, kültür ve değer sistemlerinde batı normlarına göre bir sosyal aşılama ve uyuma gitmeden, milli değerlerimizi tüketircesine toplumun 200 yıldan beri aşırı bir batılılaşma sürecine maruz bırakılması sosyal bunalım sebebidir (Kollektif, 2000).

Turgay Üçal - Cevap: Bu sıkışmanın olmaması mümkün değil çünkü ülkenin konumu doğuyla batı arasında bir köprü. İşte burada bize düşen köprü kültürü dediğimiz kültürü oluşturmalıyız. Türkiye'nin sıkıntısı da tam olarak da buradadır. Mademki burası asırlardan beri bir geçiş noktası, buradaki plural yapıyı ülkenin üniter devlet yapısını bozmadan geliştirebildiğimiz sürece veya kabul edip eşit mesafede yaklaştığımız zaman Türkiye şiddete ve terörizme karşı müthiş bir başarı elde eder. O nedenle kimliklerin dinler ve etnisite üzerinden öne çıkarılması çok yanlış bir algı yanılması olur. Bu nedenle kimlik anlayışında üniter devlet yapısının çok renkli mozaik oluşturduğu güzel bir apartman yüzü gibi bir yüz oluşturması lazım.

Biz zaten Avrupalıydık, biz aynı zamanda Asyalıydık, biz aynı zamanda İranlıydık, biz zaten Arap kültüründen etkilenmiştik. Kimlik karmaşasının olması çok doğal olmalı çünkü yapımızda bu var. O zaman onları bir imparatorluk birleştiriyordu ama mozaikleri ayırıyordu fakat tam birleştiremediği için bazı etnik ve dini sorunlar yaşandı. Tarihten ders almalıyız. Dinlerin ve mezhebin sınırları belirlenmeli. Üniter bir devlet olarak vatandaşlık haklarının nereye kadar olduğu belirtilmeli ve herkes vatandaş olarak görülmeli. “Diğerleri” ‘nin de devlet memuru olmasından korkulmamalı. Eğer onlar kucaklanırsa onlar da sizi kucaklar.

Yağmur Nuhurat - Cevap: Eurocentrism sömürge deneyimlerinden bu yana birçok toplumun kimliğinde belirleyici olmuş bir kavramdır ve birçok ulus devletin kimliğinde de etkili olmuştur.

Türkiye'nin Eurocentrism deneyimi ise son derece travmatik. Türkiye Cumhuriyeti tamamen doğunun, Osmanlı'nın yerilmesi ve batının ilerici, Avrupalı ve bize medeniyet gösterecek varlık olarak övülmesi ile oluşmuş bir ulus devlet. Ayrıca, Avrupa ile sevgi ve nefret içinde bir ilişki var. Ziya Gökalp'in tabiriyle bir yandan Avrupalı bir millet olmak fakat kendi kültürümüzü kaybetmeme durumu (hars). Türkiye'nin durumu günümüzde de halen bu şekilde; Avrupa'ya özenme ama bir taraftan da bir şeylerini (milliyet, din, kültür) muhafaza etme arzusu ve obsesyonu kendi içinde devam ettirdiği bir Oryantalizm.

27- Türkiye’de vatandaşlık kimliğinde İslam haricinde başka bir dine mensup olduğu belirtilmeyen kişilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini mecburi alması konusunda düşünceleriniz nelerdir?

Derslerden muaf olan Hıristiyan öğrencilerin ve ailelerinin bu konudaki fikirleri nelerdir?

Turgay Üçal - Cevap: Bu durumu ben ve çocuklarım da yaşadık. Örneğin oğlumun din dersine katılmaması için her sene dilekçe veriyordum.

Fakat bir zamanlar MEB’den gelen iki farklı kararname geldi. İlkinde “gayrimüslim talebeler din dersine girmek istiyorlarsa dilekçe vermeliler” demekteydi. İkinci yönergede ise “gayrimüslim talebe din dersine girdiğinde ayetler ezberletilmez, sadece bilgi verilir” diyordu. Bu ikinci yönergeye göre Gayrimüslim öğrenci din dersine girmek zorunda fakat ayet ezberlememeli. İlkine göre ise dilekçe yazmasına bile gerek yok, girmemeli ancak bizim uygulamada yaptığımız şey, girmemesi için dilekçe yazmaktı. Ne yazık ki bu şekil karışıklıklar söz konusu. Sadece din değil, bazı dersler için seçmeli ders kavramı var.

Bence Müslüman talebeler için bile din dersleri yeterli olduğu kanaatinde değilim. Ben iyi bir Müslüman olsam çocuğumu okuldaki din dersiyle geçiştirmem. Mademki bir ders koyulacak, Kur’an dersi koyulsun ama seçmeli koyulsun, muhafazakâr aileler çocuklarını yollasın. Din hanesi boş olan çocuklar için ise irfan dersleri olarak adlandırdığımız dinden ilgisiz olan genel maneviyat dersleri koyulsun. Fakat biz çok çağdaş, pratik çözümler yerine blok düşünce sistemi nedeniyle maalesef kendimize zorluk çıkarıyoruz. Dönüp dolaşp yeniden tek taraflı düşünce yapısının getirdiği katılığa dönüyoruz ve sonunda bu katılık da tolere edilme kapasitesinin kalktığı yerde otomatik olarak şiddete dönüşüyor.

Süleyman Karan- Cevap: Burada bakış açıları biraz farklıdır. Ben herhangi bir dinin reşit olamamış bir bireye resmi bir okulda okutulmasının yanlış olduğunu düşünüyorum. Çünkü bence deneySELLİKLE kanıtlanmamış hiçbir şeyin okutulmaması gerekir. Örneğin uzaylılar dersi veya Atlantis uygarlığı dersi de verilemez.

Şu an için din dersine girmek istemeyenlerin ailelerinin okul müdürlüğüne dilekçe vermesi gerekiyor. Bu anayasal bir haktır. Öğrendiğim kadarıyla dilekçe veren birçok aile sürüncemede bırakılıyor. Bu mücadele devam edecek çünkü eğitim bu sistemde en kritik ve kırılgan nokta. Eğitim reformu bu bağlamda çok daha gerekli.

KADINA ŞİDDET

Kadına şiddet kategorisini en son sırada ele almayı uygun gördük. Kadına şiddet, toplumumuzun kanayan yaralarından fakat bu şiddetin çözümü için yeterli özenin ve çabanın gösterilmediğini düşünüyoruz. En derin analizleri ve bu bölümümüzde yaparak projeyi sonuçlandırmak istedik.

Yanda gördüğünüz fotoğraf, 17 Mayıs 1987 tarihli. 80'li yılların ilk kitlesel kadın yürüyüşü olan Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü'nden. Erkek şiddetine dur demek isteyen kadınlar, Yoğurtçu Parkı'nda bir yürüyüş düzenlediler. Kadınları dayağa karşı ayaklandıran olay ise, bir hâkimin eşi tarafından şiddete uğrayan bir kadının boşanma davası talebini "Kadının sırtından sopası, karnından sıpası eksik olmaz." diyerek reddetmesiydi. Bu olay, geçmişte daha da fazla olan kadın şiddetinin ülke çapında duyulacak şekilde protesto edilmesini sağlayarak farkındalık yaratmakta etkili oldu.

Toplumumuzda kadın, anne ve eş olduğu için saygı görmekte fakat bu saygı şiddete gelince maalesef gözlenememekte. Çoğu insan kadına şiddete karşı çıktığını söylerken pratikte ne yazık ki bunun tezahürünü göremiyoruz. Bu nedenle kadına şiddet vakalarıyla ilgilenen insanlar ve derneklerle iletişime geçip röportaj yapmak suretiyle bilgi ve veri aldık. Röportajlarımızdan ilki Gaziantep'te Burcu Yıldırım ile yapıldı. Burcu Hanım, kadına şiddet oranının en yüksek olduğu şehirlerden olan Gaziantep'te KAMER çatısı altında faaliyetlerini sürdürmekte. Özellikle kadına şiddetle ilgili araştırmaları bize çok yardımcı oldu. Diğer röportajımızı, Bianet Kadın ve LGBTİ haberleri editörü Çiçek Tahaoğlu ile yaptık. Çiçek Hanım, medya taraması yaparak kadına şiddet çetelesi tutmakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapmakta. Son röportajımızı ise Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'ndan Fidan Ataselim ile gerçekleştirdik. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, her hafta duruşmalara temsilci yollayıp kadınlara anayasal mücadeleleri esnasında destek olmaktadır. Bu bölümde röportaj sorularımızı ve uzmanların verdiği cevapları bulabilirsiniz.

Burcu Yıldırım - Tanıtım

Öncelikle Burcu Hanım bize kendinizden, KAMER'den ve çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Cevap: KAMER 15 yıldır faaliyet gösteren Türkiye'de Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin 23 ilinde şubeleri olan bir Kadın Merkezidir. Bize başvuran şiddet mağduru her kadına isteği doğrultusunda destek oluyoruz; Gerek hukuksal alanda gerek psikolojik anlamda, gerekse sığınma evi, danışmanlık hizmeti yardımlarında bulunuyoruz. Aynı zamanda kadınlarla ayrımcılık, şiddet ve kadın hakları ile ilgili 8 hafta süren farkındalık grup çalışmaları yapıyoruz. Ayrıca çocuk ve annenin toplumsal cinsiyet rolü konulu anne-çocuk oynama grupları organize ediyoruz.

Bunların yanı sıra Kamer'in, şubesinin bulunduğu hemen hemen her ilde kadınların çalıştırdığı bir işletmesi vardır; Tunceli'de pansiyon, Antep'te kutnu dokuma atölyesi, Diyarbakır'da çanta ve sabun atölyesi, Hasanpaşa hanı içerisinde bir kafe...

Burcu Yıldırım - Sorular

1- 2013'de yayınladığınız raporunuzda 2011, 2012 ve 2013' de yaptığımız anketlerde çıkan sonuçları paylaştınız (KAMER, 2013).

Öncelikle bu rapora göre 2011-2013 yılları arasında akraba evlilikleri oranı yükselirken beşik kertmesi, kan bedeli, kayın evliliği gibi insan haklarına aykırı evlilik türlerinde çarpıcı bir azalma söz konusu. **Bu değişikliklerin sebepleri sizce nelerdir?**

	Toplam		2011		2012		2013	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evlilik Türü								
Akraba evliliği	45.066	90,1	16.466	86,9	14.691	90,96	13.909	93,3
Kayın evliliği	981	2,0	720	3,8	176	1,09	85	0,6
Kuma	1.849	3,7	803	4,2	641	3,97	405	2,7
Berdel	1.849	3,7	821	4,3	575	3,56	453	3,0
Kan bedeli	94	0,2	66	0,3	20	0,12	8	0,1
Beşik kertmesi	175	0,3	83	0,4	48	0,30	44	0,3
Soruya cevap veren kişi sayısı	50.014		18.959		16.151		14.904	

Cevap: Akraba evlilikleri genellikle mirasın dağılmasını yani yabacıya gitmesini engellemek için yapıyor. Artışın sebebi için elimde net bir done yok. Fakat beşik kertmesi, berdel ve kan bedelinin azalmasında kadınlarda farkındalığın artmasını önemli bir etken olarak görüyorum. Bu değişimde kadın kuruluşlarının etkisinin büyük olduğunu düşünüyorum. Biz mahallelere gidip kadın haklarını ve buna yönelik sahip olduğumuz yasaları kadınlara anlatıyoruz ve bu bilincin artık oturduğunu düşünüyorum.

2- 2015 senesinde yayınlanan “Kadın Hakları İnsan Haklarıdır” projesinin raporunda birçok anket sonucuna yer verdiniz.

Bu rapora göre kadınların %61,4’ü şiddetten kurtulmak için çaba harcamıyor ve çaba harcamayan kadınların yaklaşık üçte biri (%33,8) şiddete razı olduğunu söylüyor (KAMER, 2015).

Şiddeti kanıksama konusunda düşünceleriniz nelerdir? Bu konuda herhangi bir özel çalışmanız var mı?

Kadınlar şiddetten kurtulmak için çaba harcıyor mu?	Sayı	%
Evet	9534	38,6
Hayır	15189	61,4
Toplam	24723	

Kadınlar neden şiddetten kurtulmak için çaba harcamıyorlar?	Sayı	%
Nereye başvuracaklarını bilmiyorlar	3071	20,2
Dil bilmiyorlar	1213	8,0
Korkuyorlar	10758	70,8
Şiddete razı oldukları için	5127	33,8
Diğer	754	5,0
Cevap veren kişi sayısı*	15189	

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir. (Bu soru bir önceki soruda “kadınlar çaba harcamıyor” diyenlere yöneltildi.)

Diğer yandan annelere çocuklarıyla yaşadıkları sorunu nasıl çözdükleri konusunda sorduğunuz soruya annelerin yaklaşık dörtte biri (% 24,5) “Çocuğu babasına şikâyet etmekle tehdit ettiğini” yine yaklaşık dörtte biri ise (% 26,4) “Çocuğu ara sıra dövdüğünü veya cezalandırdığını” belirtmiş.

Peki, bu durum sizce bize neyi işaret ediyor?

Evde çocuğunuz/çocuklarınızla bir sorun yaşadığınızda nasıl çözüyorsunuz?	Sayı	%
Onu dinlerim, anlamaya çalışırım	7190	37,9
Konuşurum, birlikte çözüm bulmaya çalışırım	10004	52,8
Ara-sıra döverim/cezalandırırım	5013	26,4
Çocuğu babasına şikâyet etmekle tehdit ederim	4640	24,5
Benim istediğimi yapması için zorlarım	1233	6,5
İstediği bir şeyi yapmam	2015	10,6
Korkuturum	1529	8,1
Cevap veren kişi sayısı*	18956	

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş olabilir

Cevap: Şiddetin kanıksanmasından başlamamız gerekirse 1996'da yaptığımız bir araştırmada şiddeti kanıksayanların oranı neredeyse %95'ti. Bu oran paylaştığımız ankette %33'e düşmüş. Bu azalmayı kadın kuruluşlarının bir başarısı olarak görüyoruz.

Şiddetin kanıksanması aslında geleneksel toplumun normalidir. Tüm kadınlar toplumsal cinsiyet rollerini ve bu roller sonucunda yaşanan şiddeti fark ettikçe azalacaktır. Cinsiyet ayrımcılığı özel bir çalışma yapılmadan fark edilen bir şey değildir. Çünkü bin yıldan bu yana yaşanmaktadır. Biz de bütün çalışmalarımızda öncelikle kadınlar olmak üzere toplumun tüm kesiminde farkındalık yaratmayı amaçlıyoruz. Kadınların şiddetten kurtulmak için çaba göstermesi konusundaki ankette ise "korku" görüldüğü gibi önemli bir yer tutuyor. Korkunun içeriğine baktığımızda toplum baskısı korkusu ön plana çıkıyor ve kadın "şiddet gördüm" demesinden ötürü toplum tarafından yargılanmaktan korkuyor. Bunun ardından kadın eğer ayrılmak istiyorsa kendi ekonomik özgürlüğü olmadığı için kendi hayatını nasıl sürdüreceği korkusu taşıyor. Eşinden şiddet gören kimi kadın baba evine döndüğünde evde eşinden gördüğü şiddeti, babasından, abisinden veya çevresindeki diğer kadınlardan görmekten korkuyor.

Şiddet gören bazı kadınların çocuğuna şiddet uygulamasına gelirse bu durum şiddetin alışılmış, geleneksel bir iletişim biçimi olduğunu gösterir. Daha da ötesinde çocukların birey sayılmadığını gösteriyor. Ne yazık ki şiddet öğrenilen bir şey ve öyle gören bir çocuk da aynısını gelecekte etrafındakilere uyguluyor.

- 3- Web sitenizde “**Onlar kadın oldukları için öldürüldüler**” başlıklı yazıda **KAMER olarak şu ifadelere yer verdiniz:** Dünyanın ve Türkiye’nin şiddet sarmalı içinde dönüp durduğu 2015 yılında Türkiye’de 261 kadın sadece “kadın” olduğu için öldürüldü. Bu sayı basına yansıyan cinayetlerin toplam sayısıdır. Duymadığımız cinayetler olabileceği herkesin malumudur... KAMER örgütlü olduğu, çalışmalar yürüttüğü illerde son bir yıl içinde yaklaşık 40.000 kadın ile yüz yüze görüşmeler yaptı. Görüşülen kadınlar, kadınların %90’ının şiddet yaşadığını düşünüyorlar... Şiddetin çeşitli türlerini dikkate alarak hesapladığımızda Türkiye’de şiddet yaşayan kadın oranı ortalama %40 gibi görünüyorsa da %50 civarında görünmeyen, gizli yaşanan şiddet olduğunu biliyoruz (Vakfı, 2015).

İlk olarak duymadığımız cinayetler konusunu biraz açabilir misiniz? Bu konuda herhangi bir yasal çalışmada buldunuz mu?

Ayrıca kadınları, kadına şiddetin %90 oranında yaşandığını düşünmeye sevk eden sizce nedir?

Cevap: Cinayetlerin tümü basına yansımıyor, üstü örtülüyor, intihar süsü veriliyor. Örneğin “kadın kendini ilaçla zehirledi veya astı” denilerek bazı kadın cinayetlerinin üstü kapatılıyor. Bunun yanı sıra adam kadını öldürüp ardından intihar ederse bu kadın cinayeti olarak değil de farklı bir şey olarak görülüyor. Biz de Kamer olarak “Suçlu Kim” adlı bir proje başlatıp bu gibi cinayetlerin ve davaların incelenmesini yapacağız.

Kadınların diğer kadınların %90’ının şiddet görmesinin sebebi hem şiddete maruz kalmaları hem de birçok farklı alanda kadına şiddete tanık olmalarından kaynaklanıyor.

- 4- 2013 yılında dönemin Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sağlık İşleri Daire Başkanı Muhtar Akyol yaptığı açıklamada “Kadın Sığınma Evi’nde Gaziantep’te yaşayan kadınların dışında başka il ve ilçelerden kadınların ve kızların da kalabildiğini belirtip, “Sığınma evlerimize, 12 yaşından küçük çocuklar anneleriyle birlikte bize müracaat edebilirler. Kadın Sığınma Evi’nde, ailelerin her türlü ihtiyaçları, çocukların okul ihtiyaçları, giyim kuşam ihtiyaçları ve her türlü sosyal ihtiyaçları bu merkezimizde karşılanmaktadır (Akyol, 2013).” demiş.

Anneleriyle birlikte sığınma evlerine başvuran çocuklarda 12 yaş sınırı aranmasını doğru buluyor musunuz?

Cevabınız evetse, neden böyle bir sınır bulunmalı?

Cevap: 12 yaş sınırını doğru bulmuyorum. Çoğu kadın da çocuklarıyla sığınma evine alınmayacağını bildiğinden sığınma evine gitmiyor ve şiddete katlanmak zorunda kalıyor. Çünkü anne çocuğunu evde babayla bıraktığında aynı şiddeti çocuğun göreceğini de biliyor. Çocuklarıyla sığınma evine alınmadıkları için bize birkaç kadın yakın zamanda başvurdu. Bu kadınların bir tanesinin öldürülme tehlikesi var ama çocuğunu evde bırakıp gelmek istemiyor. Koruma kararı çıkarıldı fakat bir kadının sığınma evinde kalması tabii ki daha güvenli.

5- Kadıncinayetleri.org adlı web sitesini incelediğimizde 2010-2015 yılları arasında Türkiye’de kadın cinayetlerinin il ve ilçe bazında verilerini görebiliyoruz.

Bu verileri içeren haritaya baktığımızda kadın cinayetlerinin en çok yaşandığı iller sırasıyla İstanbul (203), İzmir (98), Ankara (86), Adana (77) ve Gaziantep (62).

Bu çalışmada failer kısmında sadece baba ve erkek kardeş seçeneklerini değerlendirildiğinde ise en çok cinayet sırasıyla Gaziantep (16) , Adana (14), İstanbul (14), İzmir (9) ve Ankara (7).

Gaziantep’te yaşanan bu 16 cinayetin ilçe dağılımına baktığımızda 10 tanesi bulunduğumuz Şahinbey ‘de işlenmiş. Ayrıca son 2 yılda bu kalıpla (baba erkek kardeş) Şahinbey’de işlenen cinayetlerin tümü (6) erkek kardeşlerce işlenmiş.

Öncelikle Gaziantep’in ne yazık ki bu sıralamalarda üst basamaklarda olmasının etmenleri nelerdir?

Baba ve erkek kardeşin fail olması durumunun Gaziantep’te öne çıkması sizce nasıl açıklanabilir?

Cevap: Gaziantep’te kadın cinayetleri konusunda bir yorum yapmak istemem. Yorum yapmak için bir saha araştırılması yapılması gerekir. Bizim anketlerimizde şiddetin sebepleri olarak göç sorunları, işsizlik, akrabaların yakınında olmamak veya kadının etnik kimliği sebebiyle dışlanması etkenler olarak çıkıyor. Açıkçası erkek kardeş ve baba sonucunun Gaziantep’e özgü olduğunu düşünmüyorum. Her zaman bu kişiler ön plandadır. Baba ve erkek kardeş namus kavramını düşündükleri için olabilir. Fakat bu konuda da bir saha araştırması olmaksızın yargıya varmak doğru olmaz.

İlçelere gelirse eğitim seviyesi ve gelir seviyesi düşük olan yerlerde kadına şiddet tabii ki biraz daha fazla görülüyor. Ekonomik özgürlüğün olmamasını ve işsizliği şiddeti tetikleyen sebepler olarak gözlemliyoruz.

Çiçek Tahaoğlu – Tanıtım

Öncelikle Çiçek Hanım, bize kendinizi tanıtıp Bianet'teki çalışmalarınız hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cevap: 2011'den beri Bianet'te kadın ve LGBT haberleri editörüyüm. 2009'da buraya staja geldikten sonra AFP'de (Fransız Haber Ajansı) çalıştım. Ardından Bianet'te kadın ve LGBT haberleri editörü olarak çalışmaya başladım. Ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet haberlerini yapıyorum ve erkek şiddeti çeteleleri tutuyorum. Çeteleleri metin gibi değil grafiklerle anlatarak biraz daha kolay okunabilir hale getirmeye çalıştım.

Çiçek Tahaoğlu – Sorular

- 6- 13 Mayıs 2011'da yayınladığınız “Erkek Şiddetine Karşı Üç Erkek Yazar” başlıklı yazınızda “Özellikle erkek şiddeti vakalarında kadınlar (haklı gerekçelerle) aralarına erkekleri almadan örgütlenmeyi tercih ediyorlar. Ama erkek şiddetine karşı erkeklerin de mücadele etmesi, diğer davalara örnek teşkil edecek bu kararı sadece kadınların değil erkeklerin de görmesi gerekiyor (Tahaoğlu, 2011).” Demişsiniz.

Kadınların aralarına erkekleri almadan örgütlenmesinin gerekçeleri nelerdir?

Sizce, Türkiye'de erkekler erkek şiddetini nasıl yorumluyor?

Cevap: Bu gerekçelere birkaç farklı açıdan bakabiliriz. Öncelikle mahremiyet faktörü var, kadınlar cinsel saldırıya uğradıklarında erkeklerin yanında bu travmatik meseleyi dile getiremiyorlar. Karma ortam ve kadın kadına ortamda konuşmak arasında fark var. İnsanlar kendileriyle aynı şeylere maruz kalmış insanlarla daha rahat paylaşım içerisine giriyor. Birkaç konferansta da cinsel şiddete maruz kalmış kadınların, erkeklerin yanında konuşmak istemediğini deneyimledim. Karma ortamlarda genelde erkekler daha çok konuşmak, söz almak isterler ve bu nedenle kadınlara da sıra gelmez. Örneğin kadına şiddet panellerinde genelde ilk söz alan erkekler olur, daha uzun süre soru sorarlar. Kendi yazımda bunu kastettim.

Bunu bir anekdot ile anlatmak isterim. Sokaktan bir kadın çılgılığı gelmesi üzerine binadan aşağı indik. Bir kadının etrafında Tophane esnafı vardı. Kadının kolları kızarmıştı yani bir şiddet uygulanmıştı fakat sokaktaki herkes “Bizde kadına şiddet olmaz, kadına şiddet uygulanmaz.” Şeklinde konuşuyordu. Türkiye'de genel olarak kadın anne ve eş olduğu için şiddet uygulanmaması yönünde bir retorik var fakat pratikte tam olarak bunun doğru olduğunu genel olarak söyleyemiyoruz.

- 7- 22 Mayıs 2013’ de kaleme aldığınız “Erkek Şiddeti Verilerinde Bakanlar Birbirlerinin Yalancısı” adlı yazınızda ise şu cümleleri sarf etmişsiniz: “Adalet Bakanlığı’na göre 2009’un ilk yedi ayında 953 kadın öldürülmüş. İçişleri Bakanlığı’na göre ise 2009’da 324 kadın öldürülmüş. Olay giderek tuhaflaşıyor çünkü Fatma Şahin’in İçişleri Bakanlığı’na referansla açıkladığı verilere göre bu sayı 171 (Tahaoğlu, Bianet, 2013).”

Üst düzey devlet yetkililerin paylaştığı verilerin birbiriyle çelişmesinin sebebi nedir?

Bir gazeteci olarak devletin kadın cinayetleri konusundaki yaklaşımı sizce nedir?

Cevap: Aslında bu sorunun muhatabı devlet, ben de bu sorunun cevabını merak etmekteyim. Fikrimce ellerinde resmi bir veri olmadığı için herkes bir şekilde topladığı, elinde bulunan verileri soru önergelerine cevap olarak veriyor. Çünkü kadına şiddet istatistikleri tutulmuyor hâlbuki CEDAW antlaşmasının yükümlülüklerinden biri olarak istatistiki veri toplanması gerekiyor. Sorunu tespit edebilmek, büyüklüğünü saptayabilmek için önce verilere göz atmamız gerekiyor. Kadın cinayetleri cinayet statüsünde sayılıyor, kadın cinayetlerinin özel bir verisi tutulmuyor. Aile Bakanlığı’nın bu yönde çalışmaya başladığı şeklinde bilgiler mevcut. Toplanan veriler adli rakamlar olarak kalıyor, toplumsal bir sorunu çözmeye yönelik kullanılmıyor.

Devlet doğum, boşanma, evlilik vb. istatistikler tutuyor fakat kadın cinayetlerinin istatistiklerini tutmuyor. Kadın örgütleri bunun politik bir tercih olduğunu düşünüyor. Her şeyin istatistiği tutulabilirken kadın cinayetlerinin istatistiği tutulmuyor, bu bize bir şeyler gösteriyor. Genel yaklaşım olarak 6284 sayılı kanun gündeme geldiğinden beri devletin de gündeminde kadına şiddet kendine yer buldu. Yasalar yapılıyor fakat uygulanmıyor. Kadın, kadın olduğu için değil; ailenin yapısının bozulmaması için korunuyor. Böylelikle aile birinci planda olurken kadın ikinci planda kalıyor.

- 8- Bir diğer yazınızda (Erkek Şiddeti Hiç Komik Değil) bir erkeğin bir kadından özür dilemesinin hikâyesi olarak sunulan haberi yorumlarken “Kadın hakları savunucuları, sivil toplum çalışanları ve kadın gazeteciler olarak, bu konuda hiçbir araştırma yapmadan, üzerine derinlemesine düşünmeden her gün “erkek şiddetine karşı farkındalık yaratılmaya” çalışılmasından bıktık. Bunlara tepki göstermekten, kadın hakları konusundaki sorunları anlatmaya çalışmaktan yorulduk (Tahaoğlu, Bianet, 2014).” İfadelerini kullandınız.

Medya’nın kadına yönelik şiddeti insanlara aktarmada hatalar yaptığını düşünüyor musunuz?

Cevabınız evetse, bazı örnekleri bizimle paylaşabilir misiniz?

Cevap: Medya tarafından kadının nesneleştirilmesi gibi birçok hata yapılıyor. Ancak medyayı eleştirirken medyanın değişimini de görmemiz gerekiyor. Son senelerde ana akım medya da kadına şiddeti daha hassas biçimde ele aldığını düşünüyorum. Yazıda bahsettiğim videoda da kaş yaparken göz çıkarma vakası vardı. Medyadaki dönüşümden bahsedecek olursak, eskiden haberlerde hep erkek suçsuz ve kadın suçlu olarak gösteriliyordu. Çetele tuttuğum için bolca medya taraması yapıyorum. Eski haberlerde kadın hor görülerek erkeğin suçunu meşrulaştırma yönünde eylemler vardı. Şu anda hata yapılmayan birçok haber var.

Evet, kadına şiddet bir sorun fakat ilk soruda dediğim gibi “bizde kadına şiddet olmaz” deyip kadına şiddet uygulayanlar örneğinde olduğu gibi medyada da bu konunun üstüne düşülmeye çalışırken göz ardı edilen noktalar var. Bu da “kadın cinayetleri politiktir” sloganının açıklaması oluyor.

Fidan Ataselim - Tanıtım

Öncelikle Fidan Hanım, bize kendinizi, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunu ve çalışmalarını anlatabilir misiniz?

Cevap: Öncelikle ben Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunu İstanbul Temsilcisiyim.

2010 yılında bu platformu kurduk. Daha sonrasında mahkemelerde müdahil olabilmek için dernekleştik. Kurulduğumuzdan beri kadınların başta yaşam hakkı olmak üzere tüm hakları için mücadele ediyoruz. Bu yıla kadar sadece kadın cinayetleri özelinde çalışmalar yürütüyorduk. Bizim en önemli özelliğimiz öldürülen kadınların aileleri ile birlikte mücadele yürütüyor ve adalet arayışı içinde olmamız. Bu yıl mücadele alanımızı genişlettik. Toplumda odak olan önemli bir kadın hareketi haline geldik.

Peki, bu nasıl oldu? Kadın Cinayetlerini Durduracağız dediğimizde aslında 2 kritik noktaya yoğunlaştık. İlki kadının hayattayken korunması, ikincisi de kadın öldükten sonra başka kadınların öldürülmemesi adına caydırıcı bir anayasa için yasal düzenleme yapılmasıdır. Bu amaçla yürüttüğümüz çalışmalarla 2011’de Kadın Koruma Yasası’nın çıkmasını sağladık.

Biz yeri geldiğinde protestolar yapar yeri geldiğinde mecliste yapıcı görüşmeler yaparız ve tüm kadın kardeşlerimize çağrıda bulunuruz: hiçbir kadın kardeşimiz yalnız değildir. Hatta “Asla Yalnız Yürümeyeceksin” sözü sloganımız haline geldi.

İlk yıllarda her hafta yürüyüşler yapıyorduk. Şu an için ise gündemde herhangi bir olay olduğunda refleks eylemler yapıyoruz. Bir hadise olduğunda sosyal medyadan bize insanlar ulaşıyor ve siz bu konuya el atmalısınız diyorlar. Şunu belirtmek isterim ki platformun el atmadığı ve gündeme getirmediği şeyler ülkede çok gündem olmayabiliyor. İnsanlar bize öyle bir güven ve umutla bağlanmış, yüzünü bize öyle dönmüş durumdaki bu bizim toplumsallaştığımızı gözler önüne seriyor. Biz ayrıca kadınların daha fazla özgüven ve cesaretini sağlamayı da amaçlıyoruz.

Kısacası bütünlüklü bir mücadele ile gönüllülük üzerine çalıştığımız bir platformuz ve biz şuna inanıyoruz: “Her kadının yapabileceği mutlaka bir şey var.”

Fidan Ataselim – Sorular

9- Platform genel temsilciniz Gülsüm Kav 9 Temmuzda web sitenizde yayınlanan yazısında şu ifadeleri kullanmış: “Gambiya’nın cumhurbaşkanı Jammeh, Ramazan bayramı mesajında 18 yaş altı evliliklerin yasaklandığını açıklıyor. Bu tür evlilikleri onaylayan ebeveynler ve imamların da hapis cezası alacağını belirtiyor. Biz artık Gambiya’ya bile imreniyoruz çünkü Türkiye “çocuk yaşta zorla evlendirmede” dünya üçüncüsü ama hala ne bu konuda ne de diğer çocuk istismarı biçimlerini önlemek üzere tek bir adım yok. Müftülere nikâh kıyma yetkisi verilmeye çalışılıyor. Bu “ahlaksız” teklif kadınların kazanılmış medeni haklarını geri almaya dönük olduğu gibi, şu anda tüm evlilikler içinde üçte bir oranında olan “çocuk yaşta zorla evlendirme” oranını düpedüz artırmak istiyor (Kav, 2016).”

Öncelikle Türkiye’ de çocuk yaşta yapılan evliliklerinin sebebi sizce nedir?

Ayrıca müftülere nikâh kıyma yetkisi verilmesini nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Benim çocuk yaşta evlilikler konusundaki fikrim, bu durumun ülkemizde yaşanan birçok geriye dönüşten sadece biri olduğudur. Günümüzde ne yazık ki geriye özenmeler çok fazla. Ben açıkçası çocuk yaşta evlilikleri açıklayamıyorum bu sebeple anlam da veremiyorum. Kimileri bu durumu bir inanca kimileri ise kendi hastalıklarına atfederek yaptığını söylüyor. Ama bizim gözlemimiz bunların böyle gönül rızasıyla olabilecek ve olmasını kabul edeceğimiz şeyler olmadığıdır. Ebeveynlerin iznine bağlı olabilecek bir şey dahi olmamalı. Zaten şu anda da aileler çocuklarını evlenmeleri konusunda tehdit ediyor. Ama bazı konular ailelerin rızasına dayalı şeyler değil. Aile ne kadar isterse istesin çocuk yaşta evlilik çocuk haklarına aykırı. Gelişmemiş ülkeler olarak adlandırılan yerlerde dahi olumlu pozitif adımlar atılırken Türkiye’de geriye doğru adımlar atılmasını yadırgıyorum. Özellikle Anayasa Mahkemesi’nin, TCK’daki ‘15 yaşını tamamlamamış çocuklara yönelik her türlü cinsel davranışı istismar sayan’ maddeyi iptal etmesi büyük riskler taşıyor.

Müftülere nikâh kıyma yetkisinin verilmeye çalışılmasını ise siyasal bir karar olarak yorumluyorum. Bir müftünün nikâh kıyabiliyor olması bizim önüne geçmeye çalıştığımız çocuk yaşta zorla evlenmenin çok daha kolay olmasına sebep oluyor. Şu anda bile birçok usulsüzlük yapıyorken bu durumun müftülüğe kadar indirilmeye çalışılmasıyla birçok usulsüzlük çok daha kolay yapılacak. Şöyle düşünün mahalledeki tanıdığı müftüyü çağırarak ve nikâhı kıl diyecek.

10- Siz ve kadın haklarını savunan diğer dernekler kamuoyunda “Özgecan Yasası” olarak bilinen ve içeriğine baktığımızda kadın katillerine iyi hal ve haksız tahrik indirimlerine yer verilmemesi istenen bir yasa tasarısını birçok siyasi partiye sundunuz. Fakat ne yazık ki bu yasa tasarısı meclis tarafından yürürlüğe konmadı.

İlk olarak size bu tasarının kabul edilmemesinin ardından meclisten bir açıklama yapıldı mı?

Peki, meclisin bu tasarıyı kabul etmemesini nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Biz yasa tasarısını ilk hazırladığımızda 2013'te İstanbul Milletvekili Melda Onur aracılığıyla meclise sunduk. Ama sunmadan önce mecliste grubu bulunan tüm siyasi partilerle görüşmeler yaptık ve tüm partiler bize 'Çok iyi bir şey yapıyorsunuz, size çok minnettarız' diyerek hiçbir itiraz etmeden olumlu karşılaştılar. Ama mecliste gündeme geldiğinde oylamaya alınmadı. Hâlbuki biz evrensel insan haklarına karşı (idam, hadım) hiçbir şey istemedik, sade ve sadece indirimler uygulanmasını talep ettik.

Bir görüş de şu: "yasalar yeterli fakat uygulanmıyor." Biz bunu kabul etmiyoruz çünkü bu yasalarda hakimler kendi inisiyatif ve takdir yetkileriyle o yasayı istedikleri gibi yorumlayabiliyorlar. O açıdan kararlar hâkimlerin inisiyatifine kalıyor. Bizim yaptığımız öneride ile bu inisiyatifler kısıtlanıyordu. Daha sonrasında partilere yasa tasarısının neden geçmediğini sorduğumuzda ise 'Olacak' diye geçıştirdiler.

Bu yasa tasarısı ile ayrıca intikam ve lincin de önüne geçilebilirdi. Ama herhangi bir somut adım atılmayınca toplum buralara meyil etmeye başladı. Örneğin Özgecan'ın katili hapiste öldürüldü. Biz bunu doğru bulmuyoruz. Bu şu anlama gelir: Sen devlet olarak gerekli adımları atmıyorsun, halka bırakıyorsun. Toplum da kendi adaletini kendi sağlıyor. Bu durumun kadınlara tehlikesi şudur. O zaman mahalle abisi kavramı ortaya çıkacak. Bu anlamda kadınların hayatlarına müdahale edilecek. Biz burada inisiyatifin hükümette olduğu kanaatindeyiz. Fakat zaman zaman Kadını Koruma Yasası üzerinde bile tartışmalar yapılıyor, "karı koca arasına hiç girmese miydik?" gibi ifadeler kullanılıyor. Anladığımız kadarıyla aile yapısının çatırdayacağından korkuluyor. Biz de onlara diyoruz ki siz kadını koruyamadan aileyi korumaktan bahsedemezsiniz.

11- Kendi web sitenizdeki "HAKKIMIZDA" başlığı altında "Kadın katillerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası neden yasalasmalıdır?" sorusuna cevap olarak "Platform "idam" ve "hadım etme" gibi uygulamaları, insan haklarına aykırı bulur ve reddeder. Kadın cinayetlerinde evrensel adalete uygun olan düzenleme "ağırlaştırılmış müebbettir." ifadesini kullanmışsınız.

Fakat İngiltere, İrlanda, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Finlandiya, Danimarka, İsveç, Polonya ve Portekiz'de bazı suçlulara cinsel hayatı bitiren ilaç adı altında kimyasal hadım yapılıyor (Hürriyet, 2011). Dün Resmi Gazete 'de yayınlanan kararla Türkiye'de de kimyasal hadımın önü açıldı (Cnntürk, 2016).

Gerçekleştirilen hadım uygulamalarını nasıl görüyorsunuz?

Böyle bir cezalandırma sisteminin Türkiye'de uygulanması sizce nasıl bir soruna yol açar?

Cevap: Ceza kanununda yıllardır kadına şiddete yönelik istediğimiz değişiklikler yapılmadı. Cezasızlığın karşısına siz bir nevi kısasa kısas denk gelecek bir şeyi veya bir insanın vücut bütünlüğünü ortadan kaldıracak bir şeyi ortaya koyamazsınız. Çünkü bu gelişme başka kötü gelişmelere sebep olur. Hadım her şeyden önce insan haklarına da tıp etiğine de karşıdır. Kadınların da böyle bir talebi yoktur. İstenen şey faillere uygulanan ceza indirimlerinin kaldırılmasıdır. 2011'de imzalanan İstanbul Sözleşmesinin ilkeleri; önleme, koruma, kovuşturma ve politika geliştirmedir. Bunlar tam anlamıyla yapılmazken çözüm olarak kimyasal hadımın sunulması asla kabul edilemez.

12- Yine kendi web sitenizde “Kadın Cinayetleri Neden Arttı?” sorusuna cevap olarak:

“Toplum ilerliyor, kadınlar buna uyum gösteriyor ve modern haklarını arıyorlar. Türkiye’nin her yerinden ve her kesiminden kadın, çalışmak, eğitim almak, mutlu değilse boşanmak ya da ayrılmak, istemediği bir şeye zorlanmamak, kendi hayatı hakkında karar verebilmek istiyor. Bu kaçınılmaz ve geri çevrilemez bir tarihsel süreçtir, kadınlar mücadele ederek haklarına elbette kavuşacaklar. Ancak kadınların böyle bir bedel ödemesi gerekmiyor, bu kadar çok can kaybının sebebi; erkek egemenliğidir.” Demişsiniz.

Türkiye’de egemenlik erkeklik sorunu biraz açabilir misiniz?

Peki, bu sorunun önüne nasıl geçilebilir?

Cevap: Öncelikle bu sorunun önüne ancak ve ancak kadınların mücadelesi ile geçilebilir. Bir toplumun dönüşmesi bir anda olacak bir şey değildir. Kadınların modern haklarına kavuşma isteği de bir anda çıkmamıştır. Eskiden olduğu gibi susan, boynunu büken kadınlar artık yok. Kadınlar toplumun her alanına dağıldı. İşte kadınlar zamanla bu değişime ayak uydururken bu değişime ayak direnen bir erkek egemenliği söz konusu.

Erkek egemenliği yüzyıllar boyunca süre gelmiş bu sebeple bir anda değiştirilemeyecek bir şey, bunun farkındayız. Erkek egemenliği toplumda şöyle bir algı yaratmış: Kadınlar kendi ayakları üzerinde duramazlar, kadınlar kendi başlarına karar alamazlar, kadınlar zaten erkeklerin bir malı olarak gözüktürler. İşte kadınlar bu duvarları yıkmaya başladığında şiddet ortaya çıkıyor. Bu değişimi kabul etmeyen bir erkek egemen sistem karşımızda çünkü. Erkek egemenliğini kadınların evlerinde kendi başlarına yaptığı mücadele ile çözülmeyebilir. İşte bunun için toplumsallaşmış bir siyaseti olan siyasal bir kadın örgütüne ihtiyaç olduğunu gördük ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nu kurduk. Kimi zaman protestolar ettik kimi zaman kadınların sesi olduk kimi zaman da gerçekten somut adım atılması için meclisi harekete geçirecek yasalar önerdik.

Aslında bizim çok açık 5 temel talebimiz var; İlki mecliste bulunan tüm siyasi parti liderleri ve devlet yetkilileri kadın cinayetlerini kınamalı. İkincisi, 6284 sayılı koruma kanununun etkin olarak kullanılması gerekiyor. Üçüncüsü bir Kadın Bakanlığı kurulmalıdır. Bir diğeri cinsel yönelim ve kimlik eşitliğini esas alan bir anayasa ve sonuncusu da Özgecan Yasası’nın kabul edilmesidir.

13- 1987 Şubat'ında Hâkim Mustafa Durmuş şiddet gördüğü için boşanmak isteyen bir kadının talebini “Ara sıra kavganın evliliğin tadı tuzudur, karının sırtını sopasız karnını sıpasız bırakmamak gerek derler” diyerek reddetmişti. Bu durum da birçok feminist dernek önderliğinde protesto edilmişti.

Her ay birçok kadına yönelik şiddet davasına katılan biri olarak günümüzde hâkimlerin kadına yönelik şiddet konusuna bakış açısı sizce nedir?

Cevap: Hâkime göre değişiyor. Ama bizim takip ettiğimiz davalarda kamuoyu baskısı yarattığımız için hâkimler o kadar rahat hareket edemiyor. Normalde var olan yasalar da hâkimler indirim uygulama eğiliminde oluyorlar. Çünkü diyelim ki baştan iyi hal indirimi şimdiye kadar verilmiş. Verildiği için kendilerinden öncekileri emsal göstererek iyi hal indirimi uygulamaya gidiyorlar. Fakat işte bizim özellikle müdahillüğimizin olduğu davalarda bu durum çok daha az görülüyor.

Ortak Sorular

14- Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu'nun 2012 Mart'ında kamuoyuna sunduğu "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet" adlı raporda 'Ekonomik özgürlüğü olmayan ve eğitim seviyesi erkeklerden daha düşük olan kadınların şiddete uğrama ihtimali artıyor.' bilgisi paylaşılmıştır (Karal & Aydemir, 2012).

Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat'ın kaleme aldığı "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet" adlı kitapta ise aileye eşinden daha çok gelir getirdiğini söyleyen kadınların % 63'ü eşlerinden en az bir kez fiziksel şiddet gördüklerini ifade etmekle birlikte fiziksel şiddetin en az olduğu durum, iki eşin eşit gelir getirdikleri durum olarak gösterilmiştir (Altınay & Arat, 2007).

Aile bütçesine fazla katkı yapanların şiddete maruz kalma oranındaki dramatik artış sizce neyin göstergesi?

Burcu Yıldırım - Cevap: Kadınların erkeklerden daha fazla kazanıyor olması şiddeti artırıyor. Bunun nedeni erkeği daha egemen daha iktidar konumuna layık gören toplumsal cinsiyet rolleri. Bundan ötürü erkek daha baskıcı daha güçlü egosunun etkisiyle kadına şiddet uyguluyor. Diğer yandan eşi para kazanan erkekte bırakılma korkusu da mevcut. Hatta bize ekonomik şiddet gören birçok kadın başvuruyor. Bu kadınların bir kesiminin maaş kartı kocasında duruyor. Kadın ne kadar maaş aldığını dahi bilmiyor.

Çiçek Tahaoğlu - Cevap: Bunun cevabı da az önceki soruda olduğu gibi egemenlik sorunu. Erkek egemenliği sarsıldığı için şiddet ortaya çıkıyor. Demek ki ekonomik eşitlik sosyal statü olarak da eşitliği getiriyor. Aileyi geçindiren erkek olduğu için kadının "kadınlık görevlerini" yapması gerektiği yönündeki algı şiddeti doğuruyor. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri yerine getirilmediğinde şiddetle sonuçlanıyor çünkü Türkiye'de şiddet bir disiplin aracı olarak kullanılıyor.

Duygu Buğa - Cevap: Biraz farklı açıdan bir şeyler söylemek istiyorum. İlk çalışmaya bakarsak daha az para kazanıyorsa şiddet ihtimalinin artacağı ön görülüyor. Fakat bence şiddete uğrama ihtimaliniz sizin gelir seviyenizden ve eğitim seviyenizden bağımsızdır. Ben, aile içi şiddet acil yardım hattında çalışırken hep şunu söyledim. Benim dahi aile içi şiddet konusunda bu kadar çalışma yapmama, eğitim ve gelir seviyeme rağmen eş şiddeti görmeyeceğimin garantisi yok. Her an bu döngünün içinde düşebilirim. Fakat bu ilişkiye şu açıdan bakabiliriz. Gelir ve eğitim seviyesinin bu döngüye girmekten ziyade bu döngünün dışına çıkma konusunda etkileri olabilir. Maalesef bir erkeğin şiddet uygulamayı bırakması için kadının hayır demesi gerekir. Ama hayır demekte bir yandan şiddet riski taşır. Fakat hayır demediğiniz zaman da erkek aslında şiddeti "işe yaradığı için" kullanır. Çünkü kadının susmasını, itaat etmesini ve kendi gücünü göstermek ister. Kadın, şiddetin sonucunda bu davranışları sergilediğinde ise erkek amacına ulaşmıştır. Dolayısıyla erkek, kadını yine susturmak istediğinde yine şiddete başvurur. Bu sebeple bir kere kadın hayır demeli, ikinci olaraksa kadının eşinden ayrılmak için ekonomik özgürlüğünün olması gerekiyor.

Kadının gelir ve eğitimi yüksek ise kadının "dur sen bana şiddet uygulayamazsın" deme ihtimali daha fazla. Diyemeyebilir de. Fakat ekonomik özgürlüğüm varsa, "bir dakika" deyip boşanma riskini göz önüne alabiliyorum. Ekonomik özgürlüğü olmayan ve ailesinden destek görmeyen kadınlar bunu yapamadıkları için ilişkiden çıkamayabiliyor.

İkinci veriyi yorumladığımızda ise unutulmamalıdır ki aile içi şiddet bir güç gösterisidir. Para kazanan kadın erkeğe karşı gelebilir, kafa tutabilir. İşte erkek buna karşı gelmek için şiddet uygulayabilir. Şunu da eklemeliyim ki kadına yönelik şiddet, bizim adli bilimlerde “karanlık sayı” olarak adlandırdığımız bir şey yani hiçbir zaman ortaya çıkmayabilir. Kimseyle paylaşılmayabilir.

Fidan Ataselim - Cevap: Ne yazık ki bu da erkek egemenliğinin bir diğer örneği. Burada erkeğin otoritesi sarsılıyor. Aslında bütün ezme ezilme ilişkilerinde durum böyledir. Erkek egemenliği dediğimiz şey de aslında cinsiyetler arası ezme ezilme ilişkisinden ibaret. O noktada gücü elinde bulunduran taviz vermez. Bu sebeple erkek egemenliğini önlemek için toplumdaki tüm kadınların örgütlü mücadelede girişmeleri gerekmektedir.

15- 2014 yılında gerçekleştirilen ‘Türkiye’ de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet’” araştırmasına göre, ülke genelindeki kadınların %39’u fiziksel şiddet yaşadığını ifade ediyor (Müdürlüğü, 2014). Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat’ın kaleme aldığı “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet” adlı kitapta ise “Şehirde oturanların fiziksel şiddete maruz kalma oranları ilçelerde oturanlara göre yaklaşık % 42 daha fazladır (Altınay & Arat, 2007).” Verisi paylaşılmış.

Bu istatistikler göz önüne alarak göç, kentleşme ve kadına şiddet arasında direkt bir bağlantı kurabilir miyiz?

Burcu Yıldırım - Cevap: Şehirde yaşanan şiddet oranının yüksek olmasında belki kadının yaşam şartlarının daha ileri olup ekonomik olarak çalışma imkânı bulabilmesi ve haklarıyla ilgili mekanizmalara daha yakın olması önemli olabilir. Ayrıca şehirdeki şiddet daha görünür olabilir.

Biz, Göç etmiş birçok kadınla konuştuğumuzda “Köyde oturuyorduk, bağımızı bostanımı satıp büyük umutlarla geldik fakat işsizlikle karşılaştık.” Gibi cevaplarla karşılıyoruz. Son zamanlarda Suriye’den gelen göç dalgasıyla Gaziantep’te işsizlik daha da arttı ve alınan ücretler düştü. Yaşanan ekonomik huzursuzluk da bu duruma sebep olabilir.

Çiçek Tahaoğlu - Cevap: Tabii ki bir bağlantı kurabiliriz. Metropolün stresi bile insanları şiddete itmekte. Ben kendi çetelelerimi yaparken kadının bireyselleşmeye başladığında şiddete maruz kaldığını görüyorum. Şehirde daha çok bireyselleşen kadınlar bulunduğu için kentleşmeyle bireyselleşmeyi ve şiddeti birlikte düşünebiliriz.

Fidan Ataselim - Cevap: Göçün direkt olarak bir etkisi olup olduğunu bilemiyorum. Ama kentleşme ile doğrudan ilintili olduğunu düşünüyorum. Kent yaşamı kadında değişime sebep oluyor. Kadın diyor ki neden ben de komşum gibi parka gidip çay içmeyeyim ki, ben de çalışmak istiyorum diyor, şiddet görüyorsa ben de boşanmak istiyorum diyor. Bu çok normal bir talep. Bu noktada ters olan şey erkeklerin tutumu.

Bir yandan da kentlere göçmüş fakat ekonomik olarak zorluk çekilen ailelerde kadına şiddet artıyor. Örneğin tüm ekonomik kriz dönemlerinde ülke fark etmeksizin kadına şiddet artar. Mantık da basittir, zora düşen erkek, hırsını ve bunalımını sözünü geçirebildiği eşinden veya sevgilisinden çıkarır.

16- A&G Araştırma Şirketi'nin 2011 yılında hazırladığı "Diyarbakır'ın Şiddet Araştırması" adlı raporda şiddet gören kadınların yüzde 52.4'ünün, şiddet görmeyen kadınların ise yüzde 38'inin bir daha dünyaya kadın olarak gelmek istemediği sonucu çıktı (Gür, 2014).

Size dünyaya kadın olarak gelmek istemem düşüncesinin altında yatan sebepler nelerdir?

Burcu Yıldırım - Cevap: Ayrımcı yaklaşımlar ve şiddetin göstergesi. Ayrımcı yaklaşımlar çünkü kadının ikinci sınıf bir birey muamelesi görmesi kadına bunu düşündürüyor. Seneler önce kızım oldu deyip üzülen aileleri bilirdik. Ayrıca kadınlar eşit seviyede eğitim alamıyorlar hatta hiç alamayanlar dahi var. Antep'in gelir seviyesi düşük yerlerinde çok sayıda okula gitmeyen çocukla karşılaşıyoruz. İnanın bazı mahallelerde birçok çocuğun kimliği yok. Bu çocuklar evlerde doğmuş. Bazı çocukların ise kimlikleri var hatta 1. Sınıfa gitmişler fakat kimliklerinden ötürü dışlandıkları ve ötekileştirildikleri için okulu bırakmışlar. Tüm bunları göz önüne alınca bir daha dünyaya kadın olarak gelmek istenmeyebilir.

Çiçek Tahaoğlu - Cevap: Kimse dünyaya ikincil bir konumda başlamak istemez. Bana sorsalar ben dünyaya kadın olarak gelmek istemediğimi söylemem. Çünkü toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde bir gazeteci olarak görev alıyorum. Bana sorsalar kadın olarak dünyaya tekrar gelmek isterim fakat dünyaya kadın olarak gelmek istemeyenlerin çok fazla şiddete ve ayrımcılığa maruz kaldığı açık.

Fidan Ataselim - Cevap: Düşünün nasıl bir ülkedeyiz ve kadınlar nasıl bir durumdaki bir daha hayata kadın olarak gelmek istemiyor. Çünkü hep ezilen, ötelenen, yok sayılan bir durumdayız. İşte bu sebeple pozitif ayrımcılık şart. Toplumda kadına ve erkeğe eşit değer veriliyormuş gibi uygulamalar yürürlüğe konulamaz. En basit örneği bir toplantı ortamında bile kadınların kendini ifade edebilmesinin önünü açmak gerekir. Kadının iş sahasına katılımı teşvik edilmeli, sosyal ve siyasi alanda önü açılmalıdır.

17- Size Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi işbirliğiyle hazırlanan ve Aralık 2014'te yayımlanan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" başlıklı rapordan kadınları fiziksel şiddete ve cinsiyet rollerine yönelik iki tablo sunuyoruz (Müdürlüğü, 2014).

İlk olarak kadınların sadece %58'inin hiçbir durumda erkeğin eşine fiziksel şiddet uygulamayacağını ön görmesini nasıl yorumluyorsunuz?

İkincisi kadınların %43'ünün "kadın, herhangi bir konuda eşiyile aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır" görüşünü taşıması bize neyi gösteriyor?

Burcu Yıldırım - Cevap: Kadınların şiddete durumu hakkında şunları söyleyebilirim. Bazıları evet, şiddeti kabullenmiş durumda fakat yaşadıkları şiddetin farkındalar sadece yaşadıkları çaresizlik ve yapabilecek bir şeyin olmadığını düşünmek olanları o durumda tutuyor. Kadınlar şiddetin bilincinde ve karşılar ama korkudan bir şey diyemiyorlar.

İkinci verideki sonucun sebebi yine baskı ve korku. Ayrıca kadının yetiştirilme süresince ona zaten “Sen kadınsın, sus, konuşma ayıp” denilerek kadın sindirildiği için kadın da bu şekilde düşünüyor. Erkek de keza “Sen erkeksin, yaparsın, edersin, güçlüsün, tabii ki döversin” diye yetiştirildiği için böyle bir sonuç ortaya çıkıyor.

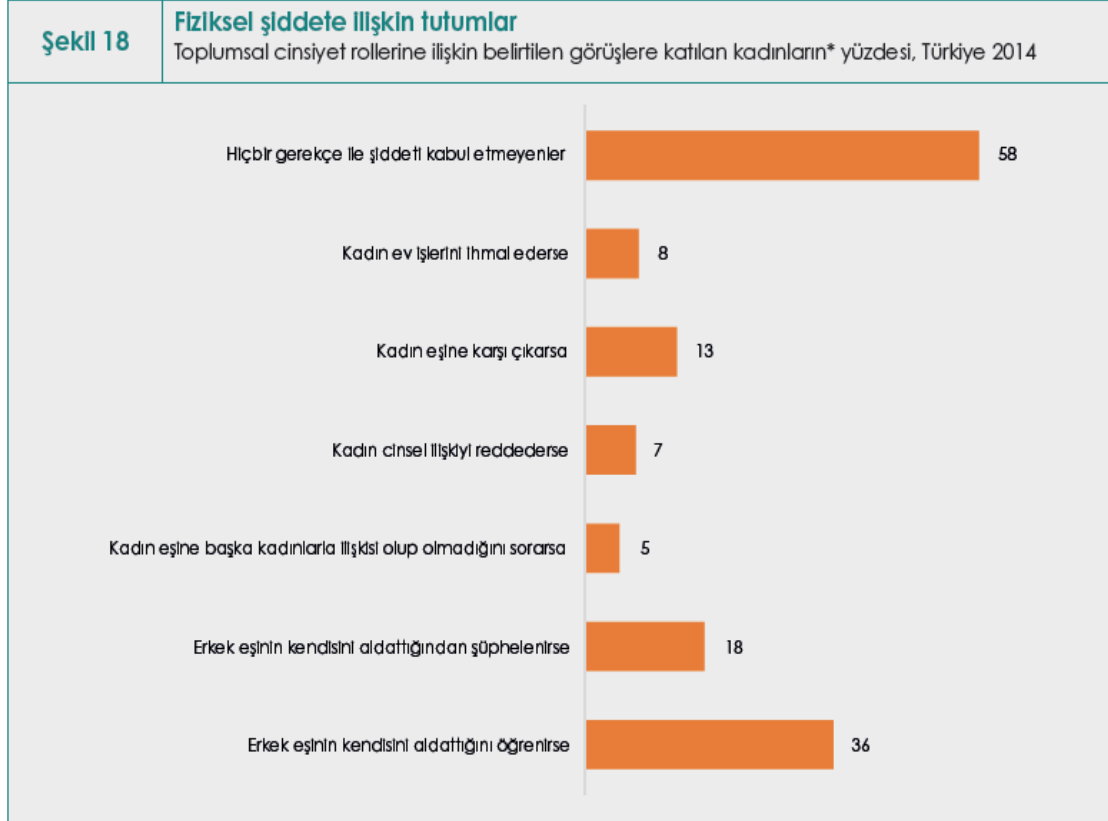
Çiçek Tahaoğlu – Cevap: Ben bu sonuçlara şaşırmadım çünkü hepimiz aynı toplumsal cinsiyet rejiminin içinde yaşıyoruz. Biyolojik olarak bir kadın olmak toplumsal bir cinsiyet bilincini getirmez. Toplumsal görüşe göre bir kadın erkeği aldatırsa öldürülür, erkek kadını aldatırsa çapkın olur. Bunlar konuşulduğu için kadınlar etkilenmekte çünkü hiçbir kadın bu rejimden muaf değil. Tartışmayarak kadınlar “hanımefendi” olmaya çalışıyor. Bu da aynı şekilde, bize biçilen toplumsal cinsiyet rollerinin bir etkisi. Kadın erkekle tartışmamalı, hanımefendiliğinden ödün vermemeli gibi bir algı oluşmuş.

Fidan Ataselim - Cevap: Kadınlar da bu toplumda yaşayan insanlar, bir anda toplumun aşladığı algının dışına çıkmak olabilecek bir şey değil. Bazı sebeplerden yaşanan şiddeti mazur gören kadınlarla konuştuğumuzda bu görüşler değişiyor.

Toplumda biz bir şeyi başardık. Öldürülen kadınlar çok fazla ayrılıyordu. Biz kadınların daha fazla hak talep ettiği için öldürüldüğünü ortaya koyunca toplumdaki bu algı kırıldı. Artık kadın cinayetlerinin ardından “evet hak etmiştir” denmiyor varsa da çok azdır. Kadınlar tartışmamalı görüşü ise toplumdaki genel kadınlık rolüdür. Bu noktada birçok çevresel faktörler etkili oluyor. Sussa da susmasa da şiddet görebiliyor kadınlar. İşte bu yüzden yaptırımlar ortaya atılarak erkek artık kadına her istediğini yaptıramayacağını bilmeli, kadının boşanma kararı alabileceğini bilmeli, erkek bir şeye yeltendiğinde bunun bir cezası olduğunu bilmeli. Çünkü erkekler cezai yaptırımı bilerek, nasıl az ceza alacaklarını ön görerek cinayet işliyorlar. Örneğin bazı kadın cinayetinde erkeğin önceden internet üzerinden nasıl ceza indiriminden ve haksız tahrikten yararlanacağını araştırdığını görüyoruz. Hatta birçoğu mahkemeye çıkacağında ne söyleyeceğini çok iyi biliyorlar. Önce iyi hal ve indirim için kravat takıyorlar, sonrasında haksız tahrik indirimi alabilmek için kadına iftira atıyorlar.

Kadınların fiziksel şiddete ilişkin tutumları

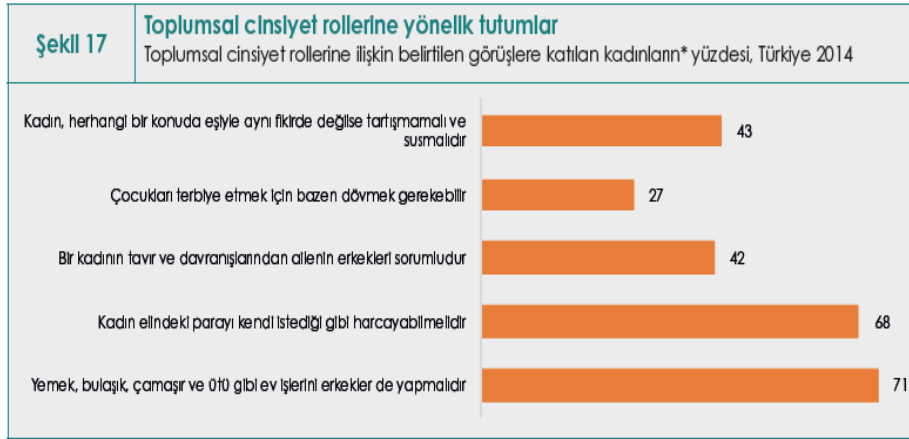
Fiziksel şiddete gerekçe olarak gösterilen davranışların başında aldatma ve aldatma şüphesi gelmektedir. Kadınların yüzde 13'ü, kadınların eşlerine karşı çıkmaları halinde fiziksel şiddetin uygulanabileceğini düşünmektedir. Kadınların yüzde 58'i belirtilen durumların hiçbirinin erkeğin eşine fiziksel şiddet uygulaması için gerekçe olmadığını düşünmektedir (Şekil 18).

*Hesaplamalar en az bir kez evlenmiş kadınlar için yapılmıştır.

Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları

Türkiye genelinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan ifadelerden, "kadın, herhangi bir konuda eşyle aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır" ve "bir kadının tavır ve davranışlarından ailenin erkekleri sorumludur" ifadelerine evlenmiş kadınların yarıya yakını katıldığını belirtirken, kadınların dörtte birinden fazlası "çocukları terbiye etmek için bazen dövme gerekebilir" ifadesine katılmıştır (Şekil 17). Şiddetin yaygınlığı yerleşim yerine göre önemli bir farklılık göstermemesine rağmen, toplumsal cinsiyete yönelik tutumlar açısından kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar arasında toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan ifadelere katılanların daha fazla olması dikkat çekmektedir. Örneğin, "kadın, herhangi bir konuda eşyle aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır" ifadesine katılan kadınların oranı kentte yüzde 39 iken, kırdaki yüzde 57, "bir kadının tavır ve davranışlarından ailenin erkekleri sorumludur" ifadesine katılan kadınların oranı ise kentte yüzde 38 iken, kırdaki yüzde 56'dır.

*Hesaplamalar en az bir kez evlenmiş kadınlar için yapılmıştır.

SONUÇ

Bu bölümde size proje grubu olarak öncelikle proje sürecinde yaşadıklarımızı dile getireceğiz. Ardından fiziksel şiddete yönelik hem zaman içinde geliştirdiğimiz fikirlerimizi hem de röportaj yaptığımız uzmanların fiziksel şiddetin sebebine yönelik düşüncelerini sizinle paylaşacağız. Tüm bunların yanı sıra yine fiziksel şiddet üstüne kendi araştırmalarımız olan ve şiddetle ilintili olduğunu düşündüğümüz bazı bilgi ve verileri sizinle paylaşacak ve raporumuza noktayı koyacağız.

İlk olarak projeye başlarken ve projeyi tamamlarken fiziksel şiddete olan bakış açımızı karşılaştırarak başlamak istiyoruz. Projeye başladığımızda aslında aklımızda son derece temel bir soru vardı: “Acaba neden insanlar birbirlerine şiddet uyguluyor?”. Şu an geldiğimiz noktada ise “Fiziksel şiddet artık Türkiye’de çok yazıktır ki tam anlamıyla bir fenomene dönüşmüş. Bu durum nasıl frenlenebilir ve hangi adımlar kimler tarafından atılırsa fiziksel şiddet önemli ölçüde elimine edilebilir.” Diyoruz. Sadece bu karşılaştırma bile bize çok şey söylüyor. Çünkü zaman içerisinde şiddetin aslında insanın tabiatında ne denli büyük bir potansiyel olarak saklı olduğunu ve tahrike bir o kadar da açık olduğunu gördük. Tahrik sebeplerinin ise önemli ölçüde “biz” adlı üst kimlik adı altında birleşen din, mezhep, etnik veya takım birliğinden kaynaklandığına şahit olduk. Fakat şiddetin sadece bir “biz” kimliğinden ibaret olmadığı da bizce bir gerçek. Örneğin havladığı için köpeği kesen ve köpeğin fotoğrafını çekip sosyal medyada “bıçakla az kestim acıdım” başlığı ile yayınlayan biri için “biz” kimliğini suçlu bulmak hedef şaşırma olur (Oduncu, 2016). İşte bu noktada şiddetin psikolojik sebeplerinin önemini görüyoruz. Fakat bizi proje boyunca en çok üzen durum yukarıda bahsettiğimiz olay ve benzerlerinde bazen kamuoyu vicdanını tatmin etmeyen yargı kararlarının ortaya çıkması olmuştur.

Projenin devamında ise şiddetin başka bir boyutuyla yüz yüze geldik. Gerek internet üzerinden yaptığımız aramalarda gerekse bazı röportajlarımızda şiddetin bulaşıcı olduğuna yönelik açıklamalarla karşılaştık ve bu konuda hemfikiriz. Fakat bizim için daha zor olan şey fiziksel şiddetin tek taraflı ilişkiye sahip olduğu bir etmenin varlığını sorgulamak oldu. Tabii ki proje süresince uzmanlarımızın dile getirdiği birçok sebep gerek rasyonel olmaları gerekse bilimsel araştırmalar ile saptanmaları bakımından yadsınamaz bir gerçek, fakat şiddetle ilişkilendirdiğimiz birçok olgu sizce de şiddetten etkilenmiyor mu? Örneğin, şiddetin önemli bir sebebi olarak görülen ekonomik sorunlar toplumsal şiddetin ülke ekonomisinde yarattığı etkiden bağımsız düşünülebilir mi? Veya proje boyunca sıkça değindiğimiz “biz” olgusu şiddet korkusu ile yaşayan birçok kişinin güvenlik korkusu ile dâhil olduğu bir birliktelikten kaynaklanmış olamaz mı? İşte bu sorular aslında bize şiddetin bulaşıcı olmanın yanı sıra çok önemli bir başka özelliğini daha öğretti. O da şiddetin bir sarmal olduğudur. Yani şiddet etkilendiklerini etkiler ya da diğer bir deyişle etkilendiklerinden etkilenir. Kısacası şiddet, kısır bir döngüye evrilir. Özellikle ülkemizde son birkaç yılda artan terör olayları da öyle bir boyuta ulaşmıştır ki uluslararası habercilikte “Türkiye’de şiddet sarmalı sürüyor” başlıklı haberler yayınlanmıştır (Türkçe, 2016). Fakat tüm yaptığımız okumalar, en azından bu döngünün bir yerde bir nebze de olsa kırılması gerektiği gerçeğini değiştirmez. Zira burada mevzubahis canlı hayatıdır.

Şiddetin sebeplerini sıralamak istersek birçok şeyi söylemekle birlikte birçoğunu da unutmuş olabiliriz. Çünkü bir açıdan baktığımızda insan psikolojisindeki her tahribatı agresyona, agresyonu ise şiddete yorabiliriz. Fakat şiddetin birçok faktörden etkilenmekle birlikte spesifik bir faktöre her zaman aynı tepkiyi vermeyebileceğini de hesaba katmak doğru bir tercih olsa gerek. Örneğin bir ülkenin GSMH'si (Gayri Safi Milli Hasıla) ile o ülkede görülen şiddet miktarı genellikle ters orantı gösterirken yüksek büyüme oranı gösteren bir ülkede bir önceki seneye göre cinayetlerin sayısında artış yaşanabilir. Veya suç ile ekonomi ilişkisini yorumlayan bazı ekonomistler ekonominin iyi seyrettiği zamanlarda özellikle hırsızlık suçları olmak üzere alkol ve uyuşturucu kullanımındaki artışın da etkisiyle şiddetin arttığını belirtiyorlar. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde GSMH ile suç oranlarını kıyaslayan grafikte net bir ilişkiye ulaşılamadığı belirtildi (Roman, 2013).

Şimdi size yaptığımız 11 röportajın tümünde son soru olarak yer alan “Son olarak bir TC vatandaşı olarak sizce Türkiye’de şiddetin temel kaynağı nedir?” sorusuna röportaj yaptığımız 11 uzmanın cevaplarını sunuyoruz.

Son olarak bir TC vatandaşı olarak sizce Türkiye’de şiddetin temel kaynağı nedir?

Burcu Yıldırım - Cevap: Aslında röportaj boyunca söylediklerimin bir toplamını yapacağım.

Yine altını çizerek söylemek istiyorum ki şiddeti haklı çıkaran hiçbir şey yoktur. Fakat verilerden gördüğümüz kadarıyla esas neden toplumsal cinsiyet rolleri şiddeti. İşsizlik ve eğitim bunu tetikliyor. Hâkimlerin bakış açısına gelirsek eskiye nazaran bir gelişme söz konusu. Fakat yasal düzenlemeler olmasına rağmen hala çoğu uygulanmıyor.

Cihat Levent - Cevap: Öncelikle tabii ki medyadaki yönlendirmeler son bulmalı. Devletin spor politikalarındaki hatalar (Dernekler yasası, Passolig, polisiye sistemler) giderilerek eğitsel araçlar kullanılmalı. Altyapı eğitimi ve insanların duygusal eğitimine (empati kurabilme) yönelik adımlar atılmalı. Son olarak da hakemlik profesyonel meslek haline getirilmeli.

Çiçek Tahaoğlu – Cevap: Yasalar yetersiz ve uygulanmıyor. Yasalar uygulansa çok daha caydırıcı olur ve şiddet daha az olur. En büyük etmenlerden biri de toplumsal kültür. Örnek olarak Özgecan Aslan cinayetinden sonra fail için idam istenecek kadar ileri gidildi. Şiddete tepki gösterirken daha fazla şiddeti körüklemek kadar çelişkili bir durum olamaz. Toplumsal kültürümüz çok fazla şiddet içeriyor. Şiddet kültürü değiştirilebilir bir şey. Nasıl artık konuşurken kadına şiddet bir tabu olarak görülüyorsa bu pratiğe de dökülebilir. Kadınlar kadar erkekler de bu kültürün mağduru oluyor. Egemen söylemi belirleyen siyasetçiler ve medya şiddetin artmasında büyük pay sahibi. Kanaat önderleri sayesinde şiddeti azaltmamız gerekmekte.

Duygu Buğa - Cevap: Temel sebep bence toplumsal cinsiyet rolleri. Buna başka şeyler de ekleyebiliriz. Ne yazık ki şiddet insanın kaçınılmaz bir parçası ve biz toplum olarak yeteri kadar sosyalleşmedik ve medenileşmedik. Şiddeti hala bir çözüm aracı olarak görüyoruz. Çünkü diğer iletişim yollarını bilmiyoruz. Güç ve otorite kurmanın faydalı olduğuna inanıyoruz. Kısacası henüz o zihinsel değişimi yaşamadık.

Diğer yandan var olan yasalar uygulanmıyor. 6284 no'lu yasa, alanda çalışan kişiler tarafından uygulanmıyor. Örneğin emniyette çalışan bir kişi şiddet gördüğü için kendisine başvuran kadına “Çok uğraşsın ablacım, çocuğunu almazlar sığınma evine, hiç bulaşma” diyebiliyor. Hele ki mesele çocuk istismarı olduğunda durum çok daha vahim. Kadın bir şekilde yetişkindir, sorunlarla baş etme gücü vardır. Çocuğun hiç yok.

Biz toplum olarak hepimiz çocuklardan sorumluyuz. Polis, insanlar tarafından ilk başvuru alan kişi bu çerçevede çok kıymetli. Diğer yandan polise de inanılmaz bir iş yükü verilmiş. Bu birimin iyi çalışması için tüm imkânlar sunulmalı, polisin iyi bir geliri olmalı ki insanlara mutlu, huzurlu olabileceği bir hizmet versin. Bir taraftan da polis de bu toplumun bir bireyi dolayısıyla polisin de o zihinsel dönüşümden geçmesi için eğitimler verilmeli. Fakat 1 haftalık eğitimler yeterli değil.

Maddiyat ile şiddetin ilişkisine gelirsek bence maddiyat sadece bir bahane. Bir insanın maddi geliri hiç olmayabilir, bir sürü borcu olabilir. Fakat kimsenin kimseye şiddet uygulamaya hakkı yoktur. Fakat maddiyat, toplumda yaşayan bireylerin huzurlu olması adına gereklidir. Belirttiğim gibi bahanedir ama gereklidir.

Son olaraksa medyanın kullandığı dil özellikle aile içi şiddet konusunda çok önemli. Çok ilginç bir örnek biliyorum. Bir adam içinde “Adam karısını bıçaklayarak öldürdü” ibaresi geçen gazete küpünü masanın üstüne koyarak eşine ayağını denk al mesajı vermiş. Bir dönemde bir gazete eşi tarafından sırtından bıçaklanmış kadını o haliyle baş sayfaya taşımıştı. Hâlbuki bu konularda yazılmış birçok uyarıcı kitapçık var, basın görevlileri bunları inceleyebilir. Aslında aile içi şiddetin medyada işlenmesi çok faydalı olabiliyor çünkü görünürlük yaratılıyor. Ama tabii ki bunun nasıl ele alındığı da çok önemlidir. Örneğin aile içi şiddetten sağlıklı bir şekilde kurtulmuş bir kadına medyada yer vermek çok iyi bir örnek olur fakat ne yazık ki bu tip gelişmeler haber olmuyor.

R.İhsan Eliaçık - Cevap: Ben şiddeti başlı başına bir kişisel yetersizlik olarak görüyorum. Bilgisi, ekonomik durumu veya aidiyeti yetersiz kişi şiddete başvurur. Fakat derinlere inildiğinde bunların haricinde de birçok sebep çıkabilir. Mesela sosyal alandaki sıkıntılar insanları şiddete yöneltebiliyor. Ben, IŞİD militanlarının kadınlara karşı bu denli büyük zulüm yapmasında geçmişlerinde kadınlarla iletişim kuramamalarının etkin olduğunu düşünüyorum. Ama sonuç olarak kişi ruhen tatmin olursa şiddete başvurmaz diyorum.

Fidan Ataselim - Cevap: Öncelikle bu konuda genelde gelenekler ön plana çıkarılır ama unutmamak gerekir ki geleneklere uygulamak da bir iradedir.

Aslında toplumsal şiddetin birçok farklı boyutları var. Örneğin kimlikler arası ezme ezilme ilişkisi söz konusu. Ne yazık ki bunun karşısında yeterli düzenlemeler yapılmıyor durumda. İktidarı elinde bulunduranların bu düzenlemeyi yapması gerekir. Ancak bu şekilde toplum şiddetten uzaklaştırılabilir.

Gülriiz Erişgen - Cevap: Gördüğüm kadarıyla insanlar birbirlerini olan güvenlerini ve sisteme ve adalete olan inançlarını, eşitliğe olan heveslerini yitirmiş durumdadır ve herkes bir başkasının üstüne çıkarak yükselebileceğini düşünüyor. Bir taraftan da ben çok ciddi bir eşitsizlik olduğunu düşünüyorum ülkemizde. Gerek gelir dağılımı eşitsizliği var gerek fırsat eşitsizliği var. Örneğin Ankara’da her mermer kavşakta dilenen çocuklar görüyoruz. Ben o çocukların doğasında şiddet olduğunu düşünmüyorum. Ama gecenin ilerleyen vakitlerinde nelere bu çocukların nelere maruz kaldığını merak ediyorum ve iyi şeyler olmasa gerek. İşte o çocuk, hayatta kalabilmek için ve hayatını idame ettirebilmek için bir süre sonra içerisinde bulunduğu koşullara adapte olup kendisi de şiddet uygulamaya başlayacak.

Diğer yandan birçok insanın “Nerede kalacağım? Nerede yikanacağım?” gibi dertlere sahip olduğunu düşünüyorum. İşte bu insanlar saydığım dertlere sahip olmayanları düşman olarak görebiliyor. Ben bireysel olarak birtakım STK’larda bu eşitsizlikleri gidermek için çalışmalar yapabilirim. Ama bu sorunlarla devlet, devleti oluşturan organlar ve siyasetin başa çıkması gerektiğini düşünüyorum. Ülke olarak o kadar çok acı yaşıyoruz ki kimi zaman acıların yarıştırdığına tanık oluyoruz. Ama yine ülke olarak bu sıkıntıların üstesinden gelebilmemiz ve ortak yaraları tedavi edebilmemiz gerekiyor.

Son olarak biz de TTB olarak hekimlere şiddet özelinde çözüm bulabilmek için meslek örgütleriyle birlikte çalışıyoruz. Mimar ve Mühendislik odaları ve barolarla temas kuruyoruz. Son dönemlerde hasta hakları ile ilgilenen dernekler TTB’nin toplantılarına katılıyor. Sistemin sorunlu olduğunu onlar da görmeye başladılar. Biz de bu çalışmalarımızla daha fazla hasta ve hasta yakınını yanımıza çektiğimizi düşünüyorum.

Süleyman Karan - Cevap: Bence en temel saik korku. Korkudan sonra gelen en temel sebepler ise bilgisizlik ve empati kuramama.

Korkunun şiddetin temel nedeni olmasının sebebi insanların var olan statülerle yaşamayı tercih etmesidir. İnsanlar, statükoların dışına çıkmak istemezler çünkü statükonun dışına çıkıldığında yaşanacak değişimin kendilerini zorlayacağını düşünürler. Haklıdırlar da. Ve işte bu sebeple belli tabulara karşı laf söyleyen herkes onlar için bir dış tehdittir.

Bilgisizliğe (cehalet) gelecek olursak öncelikle bu olgu zaten devletlerin ve iktidarların yarattığı bir durumdur. Bilgisizlik kendinden olmayan insanlara karşı dezenformasyon üretir. Örneğin tüm satanistlerin birçok insan tarafından kedi öldürmekle ve kan içmekle suçlanması gibi. Fakat bunun devamında insanlar bilgiye aç olmadıklarından bu dezenformasyonun farkına varamıyor ve sonuçta şiddete başvuruyorlar.

Empati kuramamak da bir diğer şiddet sebebidir. Burada empatiden kastım karşıdakinin ne düşündüğünü algılayıp ona göre tavır geliştirme becerisidir. Aslında empati biraz önce saydığım diğer iki sebeple ilintili. Çünkü insan korkarsa empati kuramaz hale gelir, bilgi sahibi olmayan bir kişi hangi fikre dayanarak empati kurabilir ki... Empati kuramayan insan da karşıdaki kabul etmemekle kalmaz onu yok etmeye çalışır. Bundan ötürü şiddete başvurur.

Bu saydığım 3 sebebin dışında şunları da belirtmek isterim. Ben şahsen epistemoloji (bilgi), aksiyoloji (değer) ve etik kavramlarının insanı hayvandan farklı kılan özellikler olarak görüyorum. Bence bir insan, yaşadığı ömür boyunca bunları korumalıdır. Bu yolda gerekirse

hayat da dâhil olmak üzere her şey pazara yani ortaya konmak zorunda. İnsanlar ancak bu netlikte olursa bir şekilde fikirler gelişir ve hayatta kalabilirler.

Ayrıca son olarak unutmamak gerekir ki şiddeti uygulayan zayıftır, ideolojisi güçlü değildir.

Şebnem Aslan – Cevap: Bence en büyük sebep ekonomik sıkıntılar. Son zamanlarda haberlerde sıklıkla karşılaştığımız gibi genelde babalar ekonomik sıkıntılar yüzünden cinnet geçirip çocuklarını ve eşlerini öldürüyor. Bu tip haberlere baktığımızda babanın genellikle işsiz olduğunu, borçlu olduğunu yani ekonomik sıkıntı içinde olduğunu görüyoruz. Öldürme ile sonlanmayan vakalarda ise evlerde mutlaka çocuklara ve eşe şiddet uygulanıyor. Baba ya da anne bütün sinirini, öfkesini ve tepkisini çocuklarına aktarıyor. Şiddet gören çocuk da sokak hayvanına şiddet gösteriyor.

Ekonomiden sonra bir diğer önemli etken ise iyi bir eğitim sistemimizin olmaması. Okullarda hayvanları da bırakın insan haklarıyla ilgili birey olmakla ilgili şehirde yaşamakla ilgili hiçbir eğitim yok. Kısacası ne bir yaşam eğitimi ne bir kural ne de insanlar arası ilişki öğretiliyor. Eğitim kalitesi konusuna gelirsek örneğin ben ilkokulu bir devlet okulunda okudum ve inanılmaz iyi bir okuldu. Şimdi o seviyede devlet okulu bulmak hemen hemen imkânsız hale dönüştü.

Son olaraksa ceza sistemimiz ve kanunlar yetersiz. Gelişmiş ülkeler olarak atfedilen ülkelerde aile içinde şiddet görmüş çocuk devlet tarafından aileden alınıyor ve aileye çocuğa bakamadıkları için ceza veriyor, o aile takibe alınıyor. Ama bu ülkelerde zaten aile içinde çok da büyük problem yok çünkü baba iş bulamasa dahi devlet onlara kalacak bir yer ve işsizlik maaşı veriyor ve çocukların eğitim giderlerini karşılıyor. İşte saydığım tüm bu olgular birleştiğinde toplumda ciddi derecede şiddet eğilimi ortaya çıkıyor.

Turgay Üçal - Cevap: Vatandaşlık tanımı iyi yapılırsa, herkes aynı sınırlar ve aynı özgürlük seviyesi içinde yer alırsa bu sorunlar çözülür. Fakat birileri kendilerini ayrıcalıklı hissederken diğerleri üvey evlat gibi hissediyorsa hiçbir zaman sorun bitmeyecektir. Hoşgörü de değil, plural bakış açısı olmalı çünkü hoşgörü kelimesinin kendisinde de bir alt-üst konumlanması var. Herkesin birbirini tolere etmeyi öğrenebileceği bir eğitimin devlet tarafından verilebilmesi lazım. Edirne'den Van'a herkesi vatandaşlık sistemine ait biri haline getirebilmeliyiz. Son olaraksa vatandaşlık kavramının değerinin yükseltilmesi gerekmektedir.

Yağmur Nuhrat – Cevap: Sporda şiddetin birçok farklı etkeni var. Bunlar; Milliyetçilik, göç, kentli-taşralı ilişkisi, erkeklik sosyalizasyonunun insanları yönetebilmesi, Türkiye-Avrupa çetrefilli ilişkisi, sınıf eşitsizliği, sporun rekabet kavramına hitap etmesi. Bunlar aslında Türkiye'de birçok arenada şiddeti nasıl ve neden gördüğümüzün cevapları. Spor da bu arenalardan sadece biri. Şiddet özelinde sporu ayrıştırmanın, sporun şiddetin özel olarak demlendiği bir yer kabul edilmesini bu yüzden doğru bulmuyorum.

Sonuç bölümünde şu an itibariyle vaat ettiğimiz üzere proje boyunca yaşadıklarımızı, fiziksel şiddete yönelik fikirlerimizi ve röportaj yaptığımız tüm uzmanların şiddetin sebeplerine yönelik açıklamalarını size sunduk. Şu an geldiğimiz nokta da ise sizinle gerek Dünyada gerek Türkiye özelinde proje süresince araştırdığımız fakat bilimsel anlamda henüz kanıtlanmamış veya cevap bulamamış noktaları paylaşacağız. Böylece umarız kimilerinin aklında şimşek çakmasına vesile olur kimilerinde ise bir soru işareti yaratabiliriz. Bu bölümü aslında sonuç bölümümüzün tartışma alt başlığı olarak da görebilirsiniz.

Fiziksel Şiddetin önemli bir etmeni olarak gördüğümüz insan psikolojisi üzerinde proje boyunca yoğunlaştık. İnsan psikolojisinin belki de en bozuk ruh hali olarak görebileceğimiz intihar haline odaklandı ve çok ilginç bir gerçeğe tesadüf ettik. Türkiye’de intihar (ölümle sonuçlanmış) sayısı TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre çok ufak dalgalanmalar göstermekle yıllık intihar sayısı 3000-3300 bandına oturmuş durumda. Örneğin yine TÜİK verilerine göre 2015 yılında 3211 kişi intihar eylemi neticesinde hayatını kaybetmiş (TÜİK, 2016). Fakat aynı yıl sadece 1542 kişi cinayete kurban gitmiş (Posta, 2016). Bu da demek oluyor ki ülkemizdeki intihar sayıları cinayetlerin 2 katı sıklıkla görülüyor. Bu veriler bize kısa bir şok yaşatmakla birlikte Dünya geneli verileri incelemeye itti. Fakat gördük ki Dünya ortalamasında intihar/cinayet oranı hiç de parlak değil. WHO (Dünya Sağlık Örgütü) Dünya’da her yıl 800.000 insanın intihar sebebiyle öldüğünü açıklıyor ki bu sayının Dünya genelinde bir yılda cinayete ve savaşa kurban giden insan sayısından daha fazla olduğu belirtiliyor (Institute, 2015). Bu durumun tam anlamıyla temelinde yatan sebep/sebeplerin ne olduğu konusunda araştırmalar yapılmasının son derece mantıklı ve gerekli olduğu kanaatindeyiz.

Bu konuda bir de önerimiz var. Yaptığımız okumalarda siyah renk ile uzun süre ve yoğun olarak yaşamının özellikle çocuklarda, inatçılığa ve depresyona ya da karamsarlığa neden olabileceğine yönünde uzman doktorların açıklamalarını gördük (Color, 2013). Örneğin bu ve benzeri bazı saptamaları toplum genelinde tüketimdeki değişiklikler göz önüne alınıp toplum psikolojisi için haritalar çıkarılmasının son derece faydalı olabileceğini düşünüyoruz.

İnsan psikolojisini bırakmamakla birlikte biraz da sosyolojiye değinmek istiyoruz. Bu konuda çok farklı bir örnek bir paylaşacağız. TÜİK’in 1980-2016 Aralığındaki “Doğum tarihine göre en çok kullanımda olan erkek isimleri ve ilk 100 isim içindeki sıralaması” adlı araştırmasında Barış ve Savaş isimleri üstünde yoğunlaştık (TÜİK, 2016). Gördük ki Savaş ve Barış isimlerinin kendi rekorlarını kırdıkları yıl ikisi için de 1991 yılı olmuş (Savaş 67. , Barış 21.). Fakat bu durumu tesadüf olarak açıklamayı doğru bulmuyoruz. Ayrıca Savaş ismi adeta o yıl doğan bebeklere çok sayıda verilirken 1992 yılından bu yana hiçbir zaman ilk 100’e girememiştir. Bu da biz de su soruyu uyandırdı: “Acaba 1990-1991 yıllarında ne oldu ki yeni doğan daha çok çocuğa Savaş veya Barış ismi verildi?”. Yaptığımız araştırmalarda bir örgütün 90’lı yıllarda terör faaliyetlerini artırdığı görülüyor. Fakat kesin bir cevap bulduğumuz söylenemez. İşte bu konu üstünde de bir araştırma yapılabilir. Çocuklarına bu adları veren aileler ile görüşmeler yapılabilir.

Bu paragrafta ise araştırdığımız şiddet türlerine yönelik en büyük etmenleri ve eksiklikleri sıralamak istiyor. Hayvanlara şiddet konusunda en önemli sorunu yasal düzenleme eksiklikleri ve sokak hayvanlarının bakımından sorumlu belediyeler olarak görüyoruz. Hayvana şiddet konusundaki istatistik noksanlığı ise aşık. Sağlık Çalışanlarına şiddette geldiğimizde ise mevcut sağlık sisteminin hasta ile doktoru karşı karşıya getirdiğini ve doktora şiddet uygulayan kişilerin yeterli bir cezai yaptırıma uğramadığı örnekleri de mevcut. Sporda şiddette ise deplasman yasakları ile taraftarların birbirine “öteki” konumuna getirildiği gerçeğiyle yüzleşiyoruz. Fakat sporun kendi başına bir şiddet sebebi olmadığı sadece toplumsal şiddetin spor müsabakalarında da vuku bulduğunu gözlemliyoruz. Kimliksel şiddet konusunda ise “biz” kimliği genelinde gruplaşmanın toplumsal ayrışmalara sebebiyet verdiğini görüyoruz. Bu konuda farklı kesimler arası barış adımları atılması büyük önem arz ediyor. Kadına şiddet konusunda ise toplumdaki kadın algısı ve kadının toplumdaki yeri konusunda ciddi sıkıntıların var olduğuna şahit oluyoruz. Bunun bir tezahürü olarak yargı sistemimizde var olan bazı maddelerin (Anayasa Mahkemesi – 15 Yaş kuralı) Kadına şiddet ile mücadelede negatif etkiler yarattığını görüyoruz.

References

- Ajansı, C. H. (2015). *HT Saplık*. Habertürk: <http://www.haberturk.com/saglik/haber/1046640-toplumun-ruh-sagligi-bozuldu> adresinden alındı
- Aktan, Ö. (2013). *Şiddetle Başa Çıkmak*. Türk Tabipleri Birliği.
- Akyol, M. (2013). *Gaziantep Haber*. <http://www.gaziantephaberler.com/gaziantep-te-siddet-ve-kadin-sorunu-haberi-25345.html> adresinden alındı
- Albayrak, K. (2014). Diğer Semavi Dinlerde Şiddet. D. İ. Başkanlığı içinde, *Şiddet Karşısında İslam*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Alphan, M. (2011). *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/hayvana-tecavuz-eden-insana-da-eder-17727908> adresinden alındı
- Altınay, A. G., & Arat, Y. (2007). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*.
- Annagür, B. (2010). Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Risk Faktörleri, Etkileri, Değerlendirilmesi ve Önlenmesi . *PSİKİYATRİDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR*.
- Arendt, H. (2016). H. Arendt içinde, *Şiddet Üzerine*. İletişim Yayınları.
- Arslan, G. (2014). *Milliyet Pazar*. Milliyet: <http://www.milliyet.com.tr/psikolojimiz-mi-bozuldu-/pazar/haberdetay/24.08.2014/1929907/default.htm> adresinden alındı
- Ataoğ, S. (2007). *Hürriyet* . Hürriyet Gündem: <http://www.hurriyet.com.tr/hayvana-acimayan-insana-hic-acimaz-7897819> adresinden alındı
- ATB. (2008). *hekimlere sağlık çalışanlarına yönelik şiddet*. Ankara Tabip Odası.
- Buğ, D. (2012). <http://duygubuga.blogspot.com.tr/2012/03/hrpalkanms-kadn-sendromu.html> adresinden alındı
- Buğ, D. (2012, March 4). <http://duygubuga.blogspot.com.tr/search?q=%C3%87ocuk+ve+Aile+%C4%B0%C3%A7i+%C5%9Eiddet> adresinden alındı
- Buğ, D. (2014). *Dışlanmak Neden Canımızı Acıtır*. Sosyal Psikolog Duygu Buğ: <http://duygubuga.blogspot.com.tr/2014/07/dslanmak-neden-canmz-actr.html> adresinden alındı
- Bulgu, N. (2005). Sporda Şiddet ve Alt Kültür. *Hacettepe J. of Sport Sciences*.
- Cnntürk. (2016). <http://www.cnnturk.com/turkiye/dosyalar/tecavuzcuye-kimyasal-hadim-resmi-gazetede-yayinlandi> adresinden alındı
- Color, E. b. (2013). <http://www.empower-yourself-with-color-psychology.com/color-black.html> adresinden alındı
- Çıtrık, N. (2016). *Yuotube*. <https://www.youtube.com/watch?v=MjcjCjVZbeo> adresinden alındı
- Derneği, H. H. (2016). *Hayvan Hakları İzleme Merkezi*. <http://hayvanhaklari-izleme.org/basin-toplantisi-5-aylik-hak-ihlalleri-raporunu-acikladik/> adresinden alındı
- Eisenbud, R. (2009). http://www.tikkun.org/article.php/Vegetarian_Letter adresinden alındı
- Eliacı, İ. (2016, June 15). (R. Çakır, Röportaj Yapan)
- Equality, A. (2016). <http://www.animalequality.net/food> adresinden alındı

- Girginer, N., Sibel, A., & Cavdar, Z. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Sporda Şiddet Konusuna Yaklaşımları: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama.
- Gür, A. (2014). *Cnntürk*. <http://www.cnnturk.com/2011/yasam/diger/03/02/diyarbakirda.kadina.siddet.arastirmasi/608687.0/index.html> adresinden alındı
- Habertürk. (2015). *Habertürk*. <http://www.haberturk.com/saglik/haber/1051798-ilac-tuketimi-artti-yilda-25-kutu-ilac-tuketiyoruz> adresinden alındı
- Hürriyet. (2011). <http://www.hurriyet.com.tr/dunyada-hadim-cezasinin-uygulandigi-ulkeler-16978019> adresinden alındı
- Institute, S. P. (2015). <http://smallplanet.org/content/worldwide-more-people-die-suicide-all-homicides-and-wars-combined> adresinden alındı
- KAMER. (2013).
- KAMER. (2015). <http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/medya/01062015kadinhaklari.pdf> adresinden alındı
- Karal, D., & Aydemir, E. (2012). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*. USAK.
- Kav, G. (2016). *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu*. <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/yazilar/2752/acayip-ve-guzel-seyler> adresinden alındı
- Kollektif. (2000). İ. Balcıoğlu içinde, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet*. Yüce Yayınları.
- Küçükkendirici, H. (2016). *Medimagazin*. <http://www.medimagazin.com.tr/guncel/genel/tr-saglik-muduru-doktorlar-kotu-doktor-damgasini-yememek-icin-11-681-70038.html> adresinden alındı
- Levent, C. (2015). <http://ederdernek.blogspot.com.tr/2015/10/sike-davasi-ve-ulkemizin-gercekleri.html> adresinden alındı
- Levent, C. (2015, April 9). <http://cihatlevent.blogspot.com.tr/2015/04/1-yasindaki-bebegim-ederin-hikayesi.html> adresinden alındı
- Levent, C. (2016). <http://abcspor.com/sakin-cocuklariniza-basketbol-oynatmaya-kalkismayin/> adresinden alındı
- Levent, C. (2016). *ABC Spor*. <http://abcspor.com/fenerbahce-cska-f4-finali-ve-benim-gerceklerim/> adresinden alındı
- Müdürlüğü, K. S. (2014). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*.
- Mynet. (2012). *Mynet*. <http://www.mynet.com/haber/yasam/ilac-yazmayan-doktoru-darp-etti-655423-1> adresinden alındı
- Nuhrat, Y. (2013). Women's fandom, swearing and Fair Play. *FREE Copenhagen Paper*.
- Oduncu, H. (2016). <https://www.change.org/p/havlad%C4%B1%C4%9F%C4%B1-i%C3%A7in-k%C3%B6pe%C4%9Fi-kesen-adi-yarg%C4%B1lans%C4%B1n> adresinden alındı
- Özlu, T. (2016). *Sağlıkta Şiddet: Nedenleri, Çözüm Önerileri*. Trabzon.
- Özsoy, S. (2011). Spor Gazetelerinin Başlıklarında Militarist ve Şiddet İçerikli Metaforlar.
- Posta. (2016). <http://www.posta.com.tr/her-gun-4-cinayet-ya-namus-icin-ya-da-para-haberi-323729> adresinden alındı
- Radikal*. (2014). <http://www.radikal.com.tr/turkiye/borcuna-karsilik-kopegi-hacedildi-1174659/> adresinden alındı

- Roman, J. (2013). *CityLab*. <http://www.citylab.com/work/2013/09/puzzling-relationship-between-crime-and-economy/6982/> adresinden alındı
- Saz, İ. (2013). Spor - Şiddet İlişkisi, Nedenleri ve Çözüm Önerileri.
- Sen, A. (2010). *Kimlik ve Şiddet*. Optimist Yayınları.
- Şenpolat, A. K. (2015). A. K. Şenpolat içinde, *99 Soruda Hayvan Hakları*. Okuyan Us Yayınları.
- Tahaoğlu, Ç. (2011). *Bianet*. <http://bianet.org/bianet/kadin/129982-erkek-siddetine-karsi-uc-erkek-yazar> adresinden alındı
- Tahaoğlu, Ç. (2013). *Bianet*: <http://bianet.org/bianet/kadin/146807-erkek-siddeti-verilerinde-bakanlar-birbirlerinin-yalancisi> adresinden alındı
- Tahaoğlu, Ç. (2014). *Bianet*. <http://bianet.org/bianet/medya/160734-erkek-siddeti-hic-komik-degil> adresinden alındı
- TTB. (2013). <http://www.ttb.org.tr/siddet/images/stories/istatistik/ocak2013.jpg> adresinden alındı
- TTB. (2016). <http://www.ttb.org.tr/data/genel.php> adresinden alındı
- TÜİK. (2016). TÜİK.
- TÜİK. (2016). *TÜİK haber bülteni*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21516> adresinden alındı
- Türkçe, B. (2016). http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160629_guardian_ataturk_havalimani adresinden alındı
- Üçal, T. (2008). <http://www.hristiyanturk.com/forums/topic/turgay-ucal-kac-tane-rum-ortodosk-kalmyth-ki/> adresinden alındı
- Vakfı, K. (2015, November 25). *KAMER*. http://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=232 adresinden alındı
- Yaycı, A. C. (2012). *Hürriyet*. Hürriyet Spor: <http://www.hurriyet.com.tr/tekerlekli-sandalye-basketbol-macinda-olay-22114374> adresinden alındı
- Yılmaz, K., & Akkaya, C. (2013). Toplumsal Tabaka Farklılıklarının Spora Yansıyan Sonuçları . *Mediterranean Journal of Humanities*.